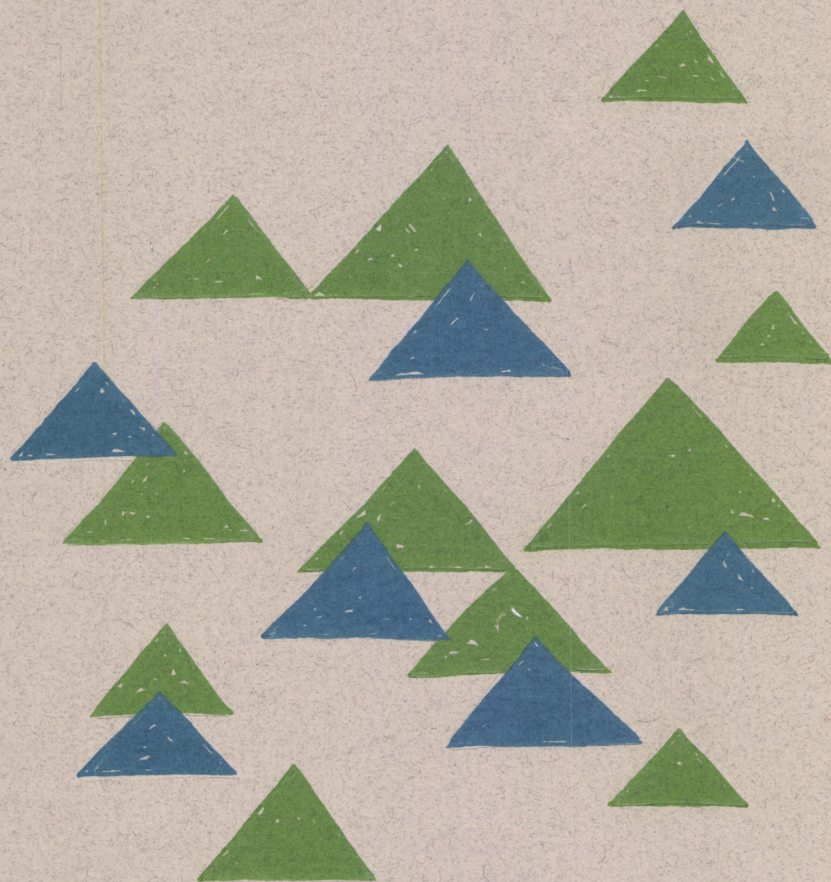

METSÄSEKTORIN AJANKOHTAISKATSAUS 1995

HELSINGIN TUTKIMUSKESKUS

METSÄSEKTORIN AJANKOHTAISKATSAUS 1995

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 572, 1995

Kirjoittajat aihealueittain

Metsäsektorin suhdannekuva

Lauri Hetemäki

Metsäsektorin toimintaedellytykset

Kansainvälinen ja kotimainen suhdannekehitys

Lauri Hetemäki

Metsävarojen hyväksikäyttö

*Heikki Pajuoja
Markku Siitonen*

Puuntuotannon kokonaispanostus ja julkinen tuki

Jukka Aarnio

Metsäsektorin kehitys

Metsäteollisuus

Puutavarateollisuuden vienti ja tuotanto

Riitta Hänninen

Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto

Anne Toppinen

Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus

*Pertti Ruuska
Heikki Seppälä*

Metsätalous

Raakapuunmarkkinat ja puuhuolto

Elina Mäki-Simola

Puuntuotannon yksikkökustannukset

Pekka Ollonqvist

Työvoima

Pertti Elovirta

Suhdannebarometrit

Raija-Riitta Enroth

Erityisaiheet

Valtakunnan metsien kahdeksas inventointi valmistunut

Erkki Tomppo

Metsätalouden rahoituslaki tuo muutoksia metsänparannukseen

*Jukka Aarnio
Pekka Ollonqvist*

Onko saksalainen kuluttaja vihreämpi kuin suomalainen?

Kari Valtonen

Keräyspaperin merkitys kasvanut ja hinta noussut paperimarkkinoilla

Anne Toppinen

Mikä on ERM?

Heikki Seppälä

Monimuotoisuuden haasteet metsäpolitiikalle

Arto Naskali

Puurakentamisen tulevaisuus

*Raija-Riitta Enroth
Timo Nikunen*

Toimittaja: Lauri Hetemäki

Käsitkirjoitusta ovat kommentoineet Martti Arne, Harri Hänninen, Eero Mikkola, Ville Ovas-kainen, Sinimaaria Ranki, Yrjö Sevola ja Simo Tikakoski

Toimitustyössä ovat avustaneet Kaarina Heinonen, Anna-Kaisu Korhonen, Pirjo-Riitta Lind, Pertti Ruuska, Simo Tikakoski ja Kaija Westin

Helsinki 1995
Paintec – Pihlajamäki Oy

ISBN 951-40-1473-1
ISSN 0358-4283

Sisällys

Metsäsektorin suhdannekuva	4
1 Metsäsektorin toimintaedellytykset.....	7
1.1 Kansainvälinen suhdannekehitys.....	7
1.2 Kotimainen suhdannekehitys	11
1.3 Metsävarojen hyväksikäyttö	14
1.4 Puuntuotannon kokonaispanostus ja julkinen tuki	15
2 Metsäsektorin kehitys.....	23
2.1 Metsäteollisuus	23
2.1.1 Puutavateollisuuden vienti ja tuotanto	23
2.1.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto	29
2.1.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus.....	33
2.2 Metsätalous	38
2.2.1 Raakapuumarkkinat ja puuhuolto	38
2.2.2 Puuntuotannon yksikkökustannukset	44
2.3 Työvoima	49
2.3.1 Metsäteollisuus	49
2.3.2 Metsätalous.....	51
3 Suhdannebarometrit	55
3.1 Metsäteollisuus	55
3.1.1 Vuoden 1995 lopun suhdannetilanne	55
3.1.2 Suhdanneodotukset toimialoittain vuonna 1996	56
3.1.3 Suhdannekäänteen ajoittuminen ja yritysten toimintaan vaikuttavat tekijät.....	60
3.2 Metsänomistajat	61
3.2.1 Puunmyynnit ja puuntuotanto	62
3.2.2 Kantohintaodotukset ja suhtautuminen puukaupan informaatiopörssiin.....	63
Erityisaiheet	
Valtakunnan metsien kahdeksas inventointi valmistunut	16
Metsätalouden rahoituslaki tuo muutoksia metsänparannukseen	20
Onko saksalainen kuluttaja vihreämpi kuin suomalainen?.....	26
Keräyspaperin merkitys kasvanut ja hinta noussut paperimarkkinoilla	31
Mikä on ERM?.....	37
Monimuotoisuuden haasteet metsäpolitiikalle.....	46
Puurakentamisen tulevaisuus	54

Metsäsektorin suhdannekuva

Metsäsektorin suhdannekuvan näkyvin piirre on massa- ja paperiteollisuuden ja sahateollisuuden hyvin erilainen kehitys. Massa- ja paperiteollisuuden ennätysellisen hyvän suhdannekehitys jatkuu vielä ensi vuonna, kun taas sahateollisuuden lama on jo alkanut. Toimialojen erilainen suhdannekuva ilmenee tuotantoketjun kaikissa eri osissa vientimarkkinoilta kannolle asti. Massa- ja paperiteollisuudessa kapasiteetti on ollut käytännössä täyskäytössä (95 prosenttia), kun taas sahateollisuudessa on jo toteutettu ensimmäisiä seisokkeja (käyntiaste alle 90 prosenttia). Vientihinnat ovat massa- ja paperiteollisuudessa nousseet ennätysellistä vauhtia, mutta sahateollisuudessa vientihinnat ovat jo laskeneet yli 20 prosenttia vuoden alun hinnoista. Kuitupuun hinnat ovat nousseet tänä vuonna selvästi tukkipuuta enemmän. Ensi vuonna kuitupuun hinnat pysyivät vähintään tämän vuoden lopun tasolla ja tukkipuun hinnat edelleen hieman laskevat.

Vientimarkkinat

Vakaa taloudellinen kasvu jatkuu Suomen metsäteollisuuden päämarkkina-alueilla vuonna 1996. Suhteellisen hyvistä kasvunäkymistä huolimatta sahatavaran kysynnän kasvu Länsi-Euroopassa heikkenee ensi vuonna. Sahatavaran tarjonnan Kanadasta ja vanerin tarjonnan Venäjältä ja Baltian maista odotetaan lisääntyvän Euroopassa, mikä kiristää kilpailua markkinaosuuksista. Sahatavaran vienti laskee tänä vuonna noin 4 prosenttia ja ensi vuonna edelleen noin 6 prosenttia. Vane-

rin vienti kasvaa tänä vuonna 13 prosenttia ja ensi vuonna 10 prosenttia.

Massa- ja paperiteollisuuden hyvän suhdannekehityksen ennustetaan jatkuvan vielä vuonna 1996. Tuotteiden kysyntä kasvaa edelleen ja tuotantokapasiteetti markkinoilla lisääntyy ensi vuonna vain vähän. Toimialan viennin ennakoidaankin kasvavan vielä 2–3 prosenttia ensi vuonna.

Vientihinnat

Sahatavaran maailmanmarkkinahinnat kääntyivät laskuun tämän vuoden keväällä. Syyskuun loppuun mennessä hinnat olivat laskeneet yli 20 prosenttia verrattuna vuoden ensimmäisen neljänneksen hintoihin. Niinpä sahatavaran viennin markkamääräinen yksikköarvo laskee noin 12 prosenttia viime vuodesta. Ensi vuonna ennakoidaan yksikköarvon laskevan vielä noin 2 prosenttia kuluvaan vuoteen verrattuna. Vanerimarkkinoilla suhdannekehitys on parempi kuin sahatavaramarkkinoilla. Kuitenkin huonon hintakehityksen ja havuvanerin vientiosuuden kasvun takia koko vanerin viennin yksikköarvo laskee tänä vuonna.

Massa- ja paperituotteiden viennin arvo kasvaa tämänvuotisen voimakkaan hintojen nousun seurauksena ennätyselliset 25 prosenttia edellisvuodesta. Sellun hinnan suhdannehuippu ajoittuneen ensi vuoden alkupuolelle ja paperituotteiden loppupuolelle. Massa- ja paperiteollisuuden viennin yksikköarvon keskimääräiseksi kasvuksi ennakoidaan vuonna 1996 vajaat 10 prosenttia.

Kustannukset, käyntiasteet ja kannattavuus

Metsäteollisuuden tuotannon yksikkökustannukset ovat nousseet selvästi vuonna 1995. Ensi vuonna kustannusten nousu on nykyistä pienempää. Puuraaka-aine kallistuu vuonna 1995 lähinnä kantohintojen selvän nousun vuoksi, korjuu- ja kuljetuskustannusten noustessa vain noin 2 prosenttia. Energian yksikkökustannus kohoaa hieman tänä ja ensi vuonna. Syksyn keskitetyn tulosopimuksen johdosta palkkakehitys pysyy maltillisena tänä ja ensi vuonna. Markan vahvistuminen on heikentänyt metsäteollisuuden hintakilpailukykyä. Kilpailukyvyyn heikkeneminen on näkynyt voimakkaimmin sahateollisuudessa.

Metsäteollisuusyritysten velkaantuminen on pienentynyt merkittävästi 1990-luvun alusta lähtien. Ennätyksellisen hyvä kannattavuuskehitys merkitsee myös investointien voimakasta kasvua tänä ja ensi vuonna. Investoinnit rahoitetaan pääosin tulorahoituksella.

Metsäteollisuuden toimintaympäristössä merkittävin rakenteellista kilpailukykyä muuttanut tekijä Suomessa on ollut tänä vuonna julkistetut yritysfiisiot.

Raakapuumarkkinat

Metsäteollisuuden puun tarve on lisääntynyt vuonna 1995 tuotannon kasvun myötä noin 4 prosenttia edellisvuodesta. Markkinahakkuiden ennustetaan nousevan 51 miljoonaa kuutiometriin vuonna 1995. Tukkipuun markkinahakkuut laskevat 6 prosenttia ja kuitupuun hakkuut lisääntyvät 15 prosenttia viime vuodesta.

Keväällä solmittiin ensimmäisen keran alueittaiset hintasopimukset Etelä-,

Länsi-, Järvi- ja Pohjois-Suomeen. Kantohintojen muutosten alueittaiset erot ovat jääneet pieniksi, joskin tasoerot hinnoissa ovat edelleen merkittäviä. Tukkipuun kantohinnat ovat vuonna 1995 noin 8–11 ja kuitupuun 15–30 prosenttia korkeammat kuin vuonna 1994. Metsäteollisuuden raakapuuvarastot (35,3 miljoonaa kuutiometriä) ovat puun käyttömääriin suhteutettuna edelleen pienet. Raakapuun tuonnin määrän ennakoidaan tänä vuonna olevan suurempi kuin koskaan aikaisemmin, noin 10 miljoonaa kuutiometriä.

Ensi vuonna kuitupuun kysynnän vahvistuminen kompensoi tukkipuun kysynnän heikentymistä ja markkinahakkuiden määrän ennakoidaan pysyvän 51 miljoonassa kuutiometrissä. Sahatavaran huonojen kysyntänäkymien seurauksena tukkipuun kantohintojen odotetaan laskevan ensi vuonna noin 0–5 prosenttia. Kuitupuun hinnat pysynevät vähintään tämän vuoden lopun tasolla myös ensi vuonna.

Puuntuotannon kokonaispanostus

Puuntuotannon markkamääräinen kokonaispanostus lisääntyy vuonna 1996. Metsänparannusvarojen julkinen tukirahoitus supistuu vuonna 1995 kaikkiaan noin 10 prosenttia edellisvuodesta ja metsänomistajien omarahoituksen osuus nousee jo yli 60 prosentin. Vuonna 1996 valtion tuki metsänparannukselle laskee talousarvioesityksen mukaan vielä vajaat 5 prosenttia. Ensi vuoden talousarvioesityksessä metsänparannukseen varatuista 226 miljoonasta markasta lainoja on vain 20 miljoonaa markkaa. Tukea saavan metsänomistajan on itse rahoitettava 25–70 prosenttia metsänparannustöidensä kokonaiskustannuksista. Uutena määrärahana valtion budjetissa ovat metsäluon-

non monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitetut varat, yhteensä 10 miljoonaa markkaa.

Puuntuotannon kustannukset

Puuntuotannon yksikkökustannukset alenevat vielä vuonna 1995, mutta ensi vuonna niiden ennakoidaan hieman nousevan. Kuluvana vuonna tehdyt suuret hakkuut nostavat lakisääteisten metsäinvestointien määriä tuntuvasti ensi vuonna. Kantorahatulojen lisääntyminen ja yksikkökustannusten maltillinen kehitys luovat hyvät edellytykset metsätalouden investointien kasvulle lähitulevaisuudessa. Metsänparannuksen työlajeissa korostuvat ympäristönäkökohdat asettavat uusia haasteita työläjien kehittämiseksi ja paineita yksikkökustannusten nousulle.

Työllisyys

Metsäsektorin työllisyys ei ole parantunut tuotannon kasvusta huolimatta, koska työn tuottavuus on samanaikaisesti noussut. Työttömyysaste on pysynyt massa- ja paperiteollisuudessa 7 prosentissa, eikä ensi vuonnakaan ole muutosta odotettavissa. Puutavarateollisuuden työttömyysaste nousee tämänvuotisesta noin 14 prosentista noin 16 prosenttiin ensi vuonna. Metsätalouden työttömyysaste ei ole oleellisesti muuttunut viimevuotisesta, ja se pysynee tänä ja ensi vuonna noin 28 prosentissa. Työvoimakustannuksiin ei keskitetyn tulopoliittisen sopimuksen seurauksena aiheudu suuria nousupaineita seuraavan kahden vuoden aikana. Massa- ja paperiteollisuuden palkat nousevat tänä ja ensi vuonna enemmän kuin puutavarateollisuuden.

Suhdannebarometrit

Metsäteollisuuden suhdannetiedustelun mukaan tuotannon käyntiasteet syksyllä 1995 ovat massa- ja paperiteollisuudessa 95–99 prosenttia. Sahateollisuudessa käyntiaste on vuoden aikana laskenut 87 prosenttiin. Massa- ja paperiteollisuudessa tuotannon ja viennin odotetaan kasvavan vielä ensi vuoden alkupuoliskolla, mutta loppuvuoteen kasvua odottavia ei enää juuri ole. Ensi vuonna sahatöiden tuotannon odotetaan vähenevän 6 ja viennin 8 prosenttia.

Metsäteollisuudessa suunnitteilla olevat investoinnit ovat pääasiassa jalostusastetta nostavia ja tuotevalikoimaa laajentavia investointeja. Investoinnit kohdistuvat lähes poikkeuksetta kotimaahan. Ylikapasiteetti nähdään kaikilla toimialoilla pahimpana toimintaa vuonna 1996 haittaavana tekijänä. Kaikkien toimialojen vastaajista valtaosa odottaa kantohintojen vuonna 1996 laskevan vuodesta 1995.

Metsänomistajille suunnatun kyselyn vastausten mukaan puuta on vuonna 1995 syyskuuhun mennessä myynyt 30 prosenttia vastaajista ja myyntiä suunnittelevia on 15 prosenttia. Seuraavana vuonna myyntiä aikovien osuus on syksystä 1994 kasvanut 6 prosenttia eli 30 prosenttiin. Kaiken kaikkiaan tiedustelun tulokset viittaavat siihen, että puun tarjonta muodostuisi ensi vuonna keskimääräistä selvästi suuremmaksi. Vastaajien mukaan myyntipäätökseen on ensisijaisesti vaikuttanut puun hintakehitys. Metsänomistajista noin kolmasosa odottaa kantohintojen nousevan ensi vuonna, joskaan ei merkittävästi.

1 Metsäsektorin toimintaedellytykset

1.1 Kansainvälinen suhdannekehitys

Euroopan talouksien kasvun jatkuminen vakaana on ylläpitänyt Suomen metsäteollisuuden hyvää vientikehitystä. Euroopassa investointien, rakentamisen ja yksityisen kulutuksen ei odoteta muuttuvan merkittävästi vuonna 1996. Kaiken kaikkiaan OECD-maiden keskeisten talouksien kehitys näyttää jatkuvan vuonna 1996 vain hieman vaimeampana kuin tänä vuonna. Lisääntyvää epävarmuutta tosin kuvastaa se, että kansainväliset taloudelliset ennustelaitokset ovat korjanneet ennusteitaan alaspäin syksyllä 1995 verrattuna kevään ennusteisiin. G7-maista selvästi poikkeava kehitys on jatkunut Japanissa, jossa lama ei ole taittunut elvyttävästä finanssi- ja rahapolitiikasta huolimatta.

Maailman talouden kehitys vakaata...

OECD-maiden tasainen taloudellinen kasvu jatkuu edelleen. Suomen vientiosuuksilla painotetun bruttokansantuotteen kasvuksi ennustetaan kuluvaksi vuodeksi 3 prosenttia ja ensi vuodeksi 2,5 prosenttia. EU-maiden taloudellisen kehityksen keskeiset piirteet ovat hyvin samankaltaisia vuosina 1995 ja 1996. Keskimäärin 3 prosentin suuruinen vakaa taloudellinen kasvu jatkuu, inflaatio pysyy alhaisena ja työttömyys korkeana. Syyt talouksien samankaltaiselle kehitykselle

löytyvät muun muassa sisämarkkinoiden kasvusta, yhtenäisestä talouspolitiikasta (inflaation vastainen politiikka ja julkisen talouden tasapainottaminen), pääomaliikkeiden vapauttamisesta ja pyrkimyksistä täyttää EU:n lähentymiskriteerit. Erityisesti alhaisen inflaatiokehityksen osalta eräät asiantuntijat ovat jopa puhuneet pysyvämmästä rakenteellisesta muutoksesta. On nähty, että muun muassa inflaatio-odotuksissa tapahtuneiden muutoksien, työmarkkinoiden rakennemuutoksien ja rahamarkkinoiden säädösten purkamisen seurauksena inflaatio on siirtynyt pysyvästi alhaisemmalle tasolle.

... mutta riskitekijöitä näkyvissä

Suurimmat talouskehitykseen liittyvät riskit ovat rahoitus- ja valuuttamarkkinoiden levottomuus, julkisen sektorin velka ja kauppasodat. Valuuttakurssien ja pitkien korkojen heilahtelut hankaloittavat talouspoliittista päätöksentekoa ja yritysten investointipäätöksiä. Epävarmuutta rahamarkkinoiden ja valuuttakurssien kehitykseen tuo myös se, että nämä markkinat reagoivat voimakkaasti myös informaatioon, joka ei suoranaisesti liity talouden perusindikaattorien kehitykseen. Tästä esimerkkinä oli muun muassa syyskuun lopulla EU:n rahaliittoa koskevien spekulatioiden aiheuttamat valuuttakurssimuutokset. Syksyllä 1995 monet ennustelaitokset ovat muuttaneet OECD:n talouksien kasvuennusteitaan alaspäin. Esimerkiksi Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) toukokuussa julkaisema kuluvan vuoden ja ensi vuoden talousennuste oli positiivisempi kuin lai-

toksen lokakuussa julkaisema vastaava ennuste. Nämä muutokset ennusteissa heijastavat kasvanutta epävarmuutta ja odotusta suhdannevaiheen kääntymisestä laskuun.

Metsäteollisuuden vientimaiden talouksissa ei merkittäviä muutoksia

Suomen metsäteollisuuden tärkeistä vientimaista *Saksan* talouden kehityksessä ei odoteta tapahtuvan merkittäviä muutoksia tänä ja ensi vuonna. Vaikka Saksan läntisissä osissa taloudellinen aktiviteetti on vaimeata, itäinen Saksa on edelleen Euroopan nopeimmin kasvava talous. Hallituksen merkittävien julkisten menojen leikkauksien ja keskuspankin keveämmän rahapolitiikan seurauksena keskeiset lyhyet korot olivat syksyllä 1995 alimmillaan kuuteen vuoteen. Myös pitkien korkojen kehitys on laskeva. Alenevat korot yhdessä hallituksen suunnitelmien verokevennyksien kanssa pitävät yllä Saksan taloudellista kasvua. Edellä mainitut toimenpiteet yhdessä vahvan D-markan kanssa aiheuttavat sen, että talouden kasvu perustuu voimakkaammin kotimarkkinoiden kysynnän kasvuun kuin vientimarkkinoiden vetoon.

Työttömyyden ja kuluttajahintojen osalta sekä OECD että IMF ennustavat Saksassa lievää laskevaa trendiä. Erityisesti tuonti ja yksityinen kulutus ovat kasvussa, mutta sen sijaan viennin ja investointien odotetaan laskevan.

Rakennussektorin voimakas kasvu saavutti Saksassa huippunsa vuonna 1994, jolloin rakennusinvestoinnit kasvoivat 8 prosenttia. Tänä ja ensi vuonna kasvu on selvästi vaimeampaa, vaikka asuntorakentaminen erityisesti itäisessä Saksassa jatkuu edelleen voimakkaana.

Isossa-Britanniassa talouden suhdannehuippu ohitettiin viime vuoden loppupuolella. Vienti on edelleen vetänyt taloutta, mutta kotimarkkinoiden kysyntä on ollut laimeaa. Tämän ja ensi vuoden talouden keskeisten indikaattorien ei odoteta merkittävästi poikkeavan toisistaan. Keväällä tehdyt ennusteet osoittivat hieman parempaa kehitystä kuin syksyllä tehdyt. Viimeaikaisten teollisuuden suhdannebarometrikyselyjen perusteella kehitysnäkymät ovat hieman ristiriitaisia. Yritysten luottamus tulevaisuuden kehitykseen on heikentynyt, mutta samanaikaisesti investoinnit ja kapasiteetin käyttöasteluvut näyttäisivät suotuisan kehityksen jatkuvan. Työttömyysaste on vähentynyt tasaisesti vuodesta 1992 lähtien, ja sen ennustetaan laskevan noin 8 prosenttiin ensi vuonna. Lyhyet korot ovat keskuspankin kireämmän rahapolitiikan seurauksena korkeammalla kuin viime vuonna. Kolmen kuukauden korko oli syyskuussa 6,75 prosenttia.

Ison-Britannian asunto- ja rakennustuotanto on talouden suhteellisen hyvästä kehityksestä huolimatta heikkoa. Kesällä 1995 toimialan tuotteiden kysyntä laski, eikä ensi vuonna ole odotettavissa oleellista muutosta. Ennustelaitokset ovat esittäneet, että kuluttajien heikko luottamus talouden kehitykseen on muuttunut osittain rakenteelliseksi, mikä puolestaan on edelleen heikentänyt asuntorakentamista.

Ranskan bruttokansantuotteen tasainen 3 prosentin kasvuvauhti jatkuu tänä ja ensi vuonna. Ennustelaitokset eivät ole vuoden aikana juurikaan muuttaneet ennusteitaan talouden näkymistä. Yksityisen kulutuksen kasvun odotetaan nopeutuvan vuonna 1995, ja kasvu jatkuu vuonna 1996 noin 3,5 prosentin vuosivauhtia. Hallitus on pyrkinyt toimenpiteillään vahvistamaan työnantajien hallukkuutta palkata pitkäaikaistyöttömiä.

Onnistuessaan tämä politiikka lisää hieman kulutuskysyntää. Kuluttajahintojen nousu jäänee tänä ja ensi vuonna noin kahteen prosenttiin.

Kahden huonon vuoden jälkeen viime vuoden lopulla Ranskan rakennusalalla tapahtui lievää elpymistä, erityisesti asuntorakentamisen kasvun johdosta. Rakennussektorin kasvu pysynee vielä ensi vuonnaakin suhteellisen pienenä (2–3 prosenttia).

Myös muissa Suomen metsäteollisuuden vientimaissa Euroopassa vakaa taloudellinen kasvu jatkuu. Muun muassa *Hollannin, Italian ja Espanjan* bruttokansantuotteen ennustetaan vuosina 1995 ja 1996 kasvavan 2,5–3 prosenttia.

Keski- ja Itä-Euroopan siirtymätalouksista yhä useampi maa on päässyt rakenteellisten muutosten jälkeiseen vakaaseen kasvuun. Metsäteollisuustuotteiden kysyntä näillä alueilla tulee kasvamaan, joskaan merkittävää muutosta ei ole odotettavissa vielä vuonna 1996.

Ruotsin kasvu yllättävän nopeaa

Ruotsin valtiontalouden alijäämän aiheuttamat vaikeudet ovat kiristäneet finanssi-politiikkaa. Kotitalouksien kysyntä on edelleen vaimeata. Alhaisen kruunun kurssin johdosta vienti on kasvanut voimakkaasti. Viennin kasvu on kuitenkin saavuttanut huippunsa, ja kasvuvauhti hidastuu vuonna 1996. Ruotsin metsäteollisuuden voittojen ennustetaan tänä vuonna olevan noin 18 miljardia kruunua. Valtion velka ja inflaatio-odotuksia hillitsevä rahapolitiikan kiristäminen on nostanut sekä lyhyitä että pitkiä korkoja aiheuttaen korkotason nousun selvästi Euroopan keskiarvon yläpuolelle. Työttömyys on kääntynyt lievään laskuun vuoden 1993 jälkeen ja sen ennustetaan olevan ensi

vuonna hieman alle 7 prosenttia. Ennätysellisen alhainen rakennustuotanto saattaa elpyä vuonna 1996, mikäli korot laskevat ja aleneva työttömyysennuste toteutuu.

Kaiken kaikkiaan Ruotsin talouden kehitys näyttää viimeaikaisen kehityksen perusteella selvästi paremmalta kuin alkuvuodesta. Niinpä esimerkiksi Ruotsin suhdanneinstituutti (KI) ja Handelsbanken muuttivat syksyllä julkaisemissaan ennusteissa näkemyksiään keväällä julkaistuja ennusteita positiivisemmaksi. Vielä kesäkuussa KI esitti, että kansantuote kasvaisi tänä vuonna 2,6 prosenttia, mutta lokakuussa lukemat on nostettu 3,9:ään. Myös taulukossa 1 esitetyt Ruotsin BKT:n kasvuennusteet näyttäisivätkin olevan liian pieniä.

Ruotsin kruunun devalvoituminen on parantanut sahateollisuustuotteiden kilpailukykyä vientimarkkinoilla Suomeen nähden. Kruunun kurssin muutoksien vaikutukset Suomen massa- ja paperiteollisuuden kilpailukyvyille ovat huomattavasti pienempiä kuin sahateollisuudelle, koska sekä ruotsalaiset että suomalaiset sellu- ja paperitehtaat toimivat jo lähes täydellä kapasiteetilla. Toisaalta kruunun merkitys laskutusvaluuttana Suomen massa- ja paperiteollisuuden vientikaupoissa on marginaalinen, toisin kuin sahateollisuudessa. Ruotsin ennakoitua paremman talouskehityksen johdosta kruunun kurssi vahvistunee jatkossa.

Metsäteollisuustuotteiden kilpailijamaiden kehitys Euroopan ulkopuolella

Yhdysvalloissa julkisen sektorin tasapainotus on ollut keskeisenä tavoitteena. Pitkät korot kääntyivät laskuun vuoden 1994–95 taitteessa. Talouden kasvun taittuminen, valtion menojen odotettavat

Taulukko 1. Kansainvälisiä ennusteita.

	* BKT %					*Kuluttajahinnat					**Työttömyysaste					
	OECD		IMF			OECD		IMF			OECD		IMF			
	94 ^T	95	96	95	96	94 ^T	95	96	95	96	94 ^T	95	96	95	96	
EU	2,8		3,0			3,0		3,2			11,6		11,0			10,5
Saksa	2,9	2,9	2,7	3,1	2,9	3,1	2,3	2,1	2,3	1,9	9,6	9,2	8,8	9,1	8,7	
Iso-Britannia	3,8	3,4	3,0	2,7	2,8	2,4	2,9	3,1	2,9	2,9	9,3	8,2	7,6	8,3	8,1	
Ranska	2,8	3,0	3,2	3,0	2,7	1,7	1,6	1,7	2,1	2,3	12,4	12,0	11,5	11,7	11,0	
Hollanti	2,5	3,1	2,7	3,3	2,4	2,7	1,7	1,8	2,3	2,2	8,7	7,5	7,4	8,6	8,5	
Belgia	2,4	2,7	2,6	2,5	2,5	2,4	1,9	2,0	1,7	2,0	10,3	12,4	11,8	9,8	9,4	
Italia	2,2	3,0	2,9	3,0	2,7	4,0	5,4	4,7	5,5	4,4	11,5	11,1	10,5	11,4	10,7	
Espanja	2,0	3,0	3,2	3,2	3,2	4,7	4,6	4,1	4,8	3,7	24,2	24,1	23,4	23,1	22,0	
Yhdysvallat	4,1	3,2	2,3	2,8	2,1	2,6	2,8	3,4	3,0	3,4	6,1	5,6	5,7	5,7	5,9	
Japani	0,5	1,3	2,3	0,4	1,5	0,7	-0,6	0,0	-0,2	-0,3	2,9	3,1	3,1	3,2	3,4	
Ruotsi	2,2	2,5	2,4	2,5	2,6	2,2	3,3	2,8	3,2	3,4	8,0	7,5	6,7	7,3	6,9	
Kanada	4,6	3,9	3,4	2,5	2,5	0,2	2,0	2,0	2,2	1,9	10,4	9,4	9,1	9,5	9,2	

* Muutokset prosentteina vuositasolla, ** prosenttia työvoimasta
^T Toteutunut
 OECD:n ennusteet julkaistu kesäkuussa 1995, IMF:n ennusteet lokakuussa 1995

leikkaukset ja inflaatio-odotuksien väheneminen lisäävät paineita korkojen laskulle jatkossakin. Dollari on hieman vahvistunut kevään rajun pudotuksen jälkeen. Dollarin devalvoituminen on lisännyt kilpailukykyä, mutta se ei ole vielä lievittänyt ulkomaankaupan vajetta, joka oli ennätyksellisen suuri syksyllä. Vuonna 1995 asuntotuotanto laskee ja investointien kasvu näyttää hidastuvan. Syksyllä julkaistujen talouden indikaattorien perusteella kehityksen suunta näyttää vielä epävarmalta. Epävarmuus talouden kehityksestä näkyy myös siinä, että ekonomistien suhdanneodotukset ovat juuri nyt hyvin vaihtelevia. Esimerkiksi IMF näkee talouden kasvun kääntyneen laskuun, kun taas keskuspankin johtaja Alan Greenspan ja eräät yksityiset ennustelaitokset näkivät syyskuussa selvää toiveikkuutta talouden kasvun nopeutumisesta.

Kanadan taloudellinen kasvu saavutti suhdannehuippunsa vuonna 1994, ja bruttokansantuotteen kasvuvauhti hidastuu vuosina 1995 ja 1996. OECD:n ja IMF:n ennusteiden suurimmat erot koskevat Kanadan BKT:n kehitystä. Keväällä talouden kehitys näytti selvästi paremmalta kuin syksyllä. Tämän vuoden toisella neljänneksellä BKT:n kasvuvauhti laski prosentin vuositasolla. Kohtalainen talouden kehitys perustuu edelleen pääasiassa vientiin hyvän kilpailukyvyn ansiosta. Kilpailukyvästä huolimatta vientinäköymät eivät ole kuitenkaan erityisen hyvät, sillä Kanadan tavaraviennistä noin 80 prosenttia menee Yhdysvaltojen markkinoille, jossa talouden vaimea kasvu vähentää kysyntää myös Kanadasta. Suhteellisen korkeat korot ja noin 10 prosentin työttömyysaste vaimentavat kotimaan kysyntää. Heikot vientinäköymät

Yhdysvalloissa ja vaimea kotimaan kysyntä lisännevät Kanadan metsäteollisuustuotteiden tarjontaa Länsi-Euroopan markkinoille.

Japanin talouden kehitys poikkeaa selvästi muiden G7-maiden kehityksestä. Japanin talouden lama on jatkunut vuonna 1995, bruttokansantuotteen kasvu yltää hädän tuskin positiivisiin lukuihin. Maan hallitus on julkistanut vuoden aikana useampia elvytyspaketteja ja keskuspankki laskenut korkoja ennätyksellisen alhaalle, esimerkiksi diskonttokorko oli syyskuussa 0,5 prosenttia. Näistä toimista huolimatta talouden kehitys näyttää edelleen hyvin epävarmalta. Useimmat taloudelliset ennusteet odottavat vain lievää talouden elpymistä vuonna 1996.

Itä-Aasian maiden nopea talouskasvu on jatkunut voimakkaana. *Kiinan* talouskasvu on tosin hieman laantunut tänä vuonna, mutta tästä huolimatta BKT:n ennustetaan edelleen kasvavan noin 9 prosenttia. *NIC-maiden* (Hong Kong, Singapore, Taiwan ja Etelä-Korea) talouskasvu viime vuonna oli noin 7,5 prosenttia ja samansuuruisia kasvuvauhtia ennustetaan myös kuluvaksi vuodeksi. Nopean kasvun myötä Itä-Aasian maiden taloudellinen painoarvo on noussut. Tämä näkyy myös Suomen metsäteollisuustuotteiden viennissä: vuonna 1994 vienti Aasiaan oli 9 prosenttia koko viennistä. Aasia oli Euroopan jälkeen toiseksi suurin vientialue. Toisaalta esimerkiksi Etelä-Korea on panostanut voimakkaasti paperituotannon lisäämiseen. On arvioitu, että 4–5 vuoden kuluttua maan paperituotanto nousee samalle tasolle kuin Suomessa ja Ruotsissa (noin 10 miljoonaa tonnia). Tämä tulee merkitsemään myös maan paperinviennin merkittävää lisääntymistä ja kilpailun kiristymistä Aasian paperimarkkinoilla.

1.2 Kotimainen suhdannekehitys

Suomen kansantalouden nousuun vetänyt hyvä vientikehitys jatkuu, tosin hieman vaimeampana. Kotimaisen kysynnän kasvu on myös vahvistunut. Lyhyen aikavälin suhdannekehityksessä ei ole näkyvissä suuria muutoksia. Korkeaan työttömyyteen ei ole odotettavissa merkittävää laskua teollisuuden uusista investoinneista huolimatta. Myös asuntorakentamisen osalta lama on edelleen jatkunut. Kapasiteettipula on asettanut rajoitteen massa- ja paperiteollisuuden viennin nopealle kasvulle vuonna 1995. Tilanne helpottuu hieman ensi vuoden aikana uuden kapasiteetin myötä. Vientiteollisuuden kilpailukyvyyn odotetaan sahateollisuutta lukuun ottamatta pysyvän hyvänä vielä vuonna 1996. Metsäteollisuuden kannalta epävarmuustekijä on se, milloin ja millä kurssilla markka liitetään EU:n valuuttakurssimekanismiin ERMiin.

Kotimainen kysyntä kasvussa

Vuonna 1994 bruttokansantuotteen kasvuluvut muuttuivat selvästi positiivisiksi (4 prosenttia) kolmen vuoden negatiivisten lukujen jälkeen. Taloudellinen kehitys jatkuu jopa hieman voimakkaampana tänä vuonna ja jää vain vähän pienemmäksi (vajaat puoli prosenttiyksikköä) kuin edellisen noususuhdanteen huippuvuonna 1989. Toisaalta Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Suomen talouskasvu on hidastunut alkuvuoden noin 6–7 prosentista alle 3 prosenttiin elokuussa. Kasvu muodostunee kuitenkin

Taulukko 2. Kotimaan talouden ennusteita.

	Toteutunut	VM		ETLA	
	1994	1995	1996	1995	1996
*BKT:n muutos, %	4,0	5,0	4,5	5,5	4,5
Kuluttajahintaindeksin muutos, %	1,1	1,5	2,5	1,5	2,5
Työttömyysaste, %	18,4	16,5	14,5	17,0	15,5
*Investoinnit, %	-2,2	13,0	18,0	13,0	16,0
– yksityiset	-0,5	17,0	20,5	16,0	18,0
– julkiset	-9,9	-5,0	2,0	0,0	5,0
Helibor 3kk, %	5,4	6,0		6,0	6,5
* määrän muutos Valtiovarainministeriön (VM) ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA) ennusteet julkaistiin syyskuussa					

tänä ja ensi vuonna selvästi nopeammaksi kuin muissa EU-maissa.

Suomen hyvän talouskehityksen lähteeksi on viennin rinnalle nousemassa kotimaisen kulutuskysynnän kasvu. Kotimaisen kysynnän seurattessa viiveellä vientikehitystä, voimakas yksityisen kulutuksen, investointien ja rakentamisen kasvu ajoittuikin vasta kuluvaan ja ensi vuoteen. Tänä vuonna yksityisen kulutuksen kasvun ennakoidaan olevan 5 prosenttia ja ensi vuonna vielä 4 prosenttia.

Kotimarkkinoiden kehitys on johtanut tuonnin nopeaan kasvuun. Tavara-tuonnin määrän ennakoidaan kasvavan 12,5 prosentin vauhtia tänä ja ensi vuonna. Tavaraviennin määrän kasvu on puolestaan hidastumassa pääasiassa kapasiteettipulan takia. Koko tavaraviennin määrä kasvoi viime vuonna 13,2 prosenttia, ja sen ennustetaan kasvavan 10 prosenttia vuonna 1995 ja 6 prosenttia vuonna 1996. Tuontihintoihin ei ole odotettavissa suuria muutoksia tänä ja ensi vuonna, vuonna 1996 markkamääraisten tuontihintojen odotetaan nousevan noin 2 prosenttia.

Teollisuus- ja liikerakentaminen elpyvät, asuntorakentaminen edelleen lamassa

Teollisuuden investoinnit lisäävät teollisuus- ja liikerakentamista. Sen sijaan asuntorakentaminen on edelleen lamassa. Teollisuuden investointien ennustetaan nousevan vuonna 1996 yli kaksinkertaisiksi vuoteen 1994 verrattuna. Myös palvelualoilla investoinnit lisääntyvät noin 20 prosenttia vuonna 1995 ja hieman vähemmän vuonna 1996. Valtiontalouden vaikeuksien vuoksi julkiset investoinnit eivät kasva vielä vuonna 1995, mutta kääntyvät lievään kasvuun ensi vuonna. Teollisuuden rakentaminen lisääntyy selvästi, mutta on edelleen vähäistä matalan lähtötason vuoksi. Asuntorakentamiseen ei ole odotettavissa merkittävää lisäystä, ennen kuin rakentamisen kannattavuus paranee, asuntolainan kustannukset reaalikorkokehityksen tai julkisten tukitoimien seurauksena pienenevät ja työttömyys alenee. Siten rakentamisen kasvusta ei ole odotettavissa voimakasta sysäystä puutavarateollisuuden kotimaankysynnän elpymiselle.

Työttömyys pysyy korkeana

Vaikka työttömyyden huippu on jo ohitettu ja hidas työttömyysasteen lasku on alkanut, ei merkittävää työllisyyden paranusta ole odotettavissa vielä vuonna 1996. Odotettavissa olevilla talouden kasvuluvuilla teollisuus ja palvelusektori eivät tule tarjoamaan suoraan tai välillisesti riittävästi uusia työpaikkoja, jotta kaksinumeroisesta työttömyysprosentista päästäisiin. Työttömyysaste on pysynyt korkeana erityisesti kolmen tekijän seurauksena: työn tuottavuus on noussut, työvoiman tarjonta on lisääntynyt, ja työmarkkinoiden toimivuus on ollut osittain tehotonta. Valtiovarainministeriön syyskuun ennuste tämän ja ensi vuoden työttömyysasteesta on hieman matalampi kuin muiden ennustelaitosten. Työllisyyskehityksen kannalta suurin kysymysmerkki liittyy kotimaisen kysynnän kehittymiseen sekä siihen, millaisia toimia hallitus ja eduskunta tekevät työmarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi.

Vientiteollisuuden kilpailukyky edelleen hyvä, sahateollisuus merkittävä poikkeus

Suomen vientiteollisuuden kilpailukyky on säilynyt hyvänä, eikä markan vahvistuminen heikennä sitä vielä olennaisesti. Tosin sahateollisuudessa, jossa Ruotsin kruunu on tärkein laskutusvaluutta, kruunun kurssin kehitys on selvästi heikentänyt kotimaista kilpailukykyä suhteessa Ruotsiin. Suomen Pankin laskeman niin sanotun ulkomaankauppapainoisen valuuttaindeksin perusteella markan arvo oli syyskuun alussa kohonnut kellutusta edeltävän tason (vuoden 1992) yläpuolelle. Markan kurssikehityksen kannalta rakkenteellinen muutos tulee olemaan mahdollinen liittyminen EU:n valuuttameka-

nismiin ERMiin. Muutoksen suuruutta tosin vaimentaa se, että markka voi ERMin sisälläkin alkuvaiheessa kellua edelleen ± 15 prosenttia suhteessa kuhunkin järjestelmässä olevaan valuuttaan.

Kuluttajahintojen nousu on jäämässä tänä vuonna alhaisemmaksi kuin taloudellisissa ennusteissa on aiemmin arvioitu. Lokakuuhun mennessä saatujen tietojen perusteella vuoden 1995 kuluttajahintojen muutos jäisi 1–1,5 prosenttiin. EU-jäsenyyden vaikutuksesta elintarvikkeiden hinnat ovat laskeneet ja markan vahvistumisen myötä tuontihinnat ovat pysyneet ennallaan. Näiden tekijöiden vaikutus ensi vuoden hintakehitykseen vaimenee, ja hintojen odotetaan hieman nousevan.

Tämän vuoden alussa sovittujen liittotason työehtosopimusten nimellisten kustannusvaikutusten on tänä vuonna arvioitu olevan keskimäärin noin 5 prosenttia. Syksyllä 1995 sovittu keskitetty kaksivuotinen tulopoliittinen ratkaisu on suhteellisen maltillinen eikä aiheuta voimakkaita inflaatiopaineita. Kantohinnat nousivat vuoden 1995 ensimmäisellä puoliskolla selvästi, kuitupuun hintojen noustessa odotetusti voimakkaammin kuin tukkipuun. Keskimäärin kantohinnat pysyivät nykyisellä tasolla myös ensi vuonna.

Viime vuonna pitkät korot kääntyivät nousuun ja Suomen Pankki kiristi rahapolitiikkaa, jolloin myös lyhyet korot nousivat. Tänä vuonna lyhyitä korkoja on hieman laskettu. Lokakuussa Suomen Pankki laski huutokauppakorkoa puoli prosenttiyksikköä 5,50 prosenttiin ja Eduskunnan pankkivaltuusto peruskorkoa 5,25 prosentista viiteen prosenttiin. Korkojen lasku parantanee hieman asuntorakentamisen näkymiä ja sitä kautta sahatavaran kysyntää ensi vuonna.

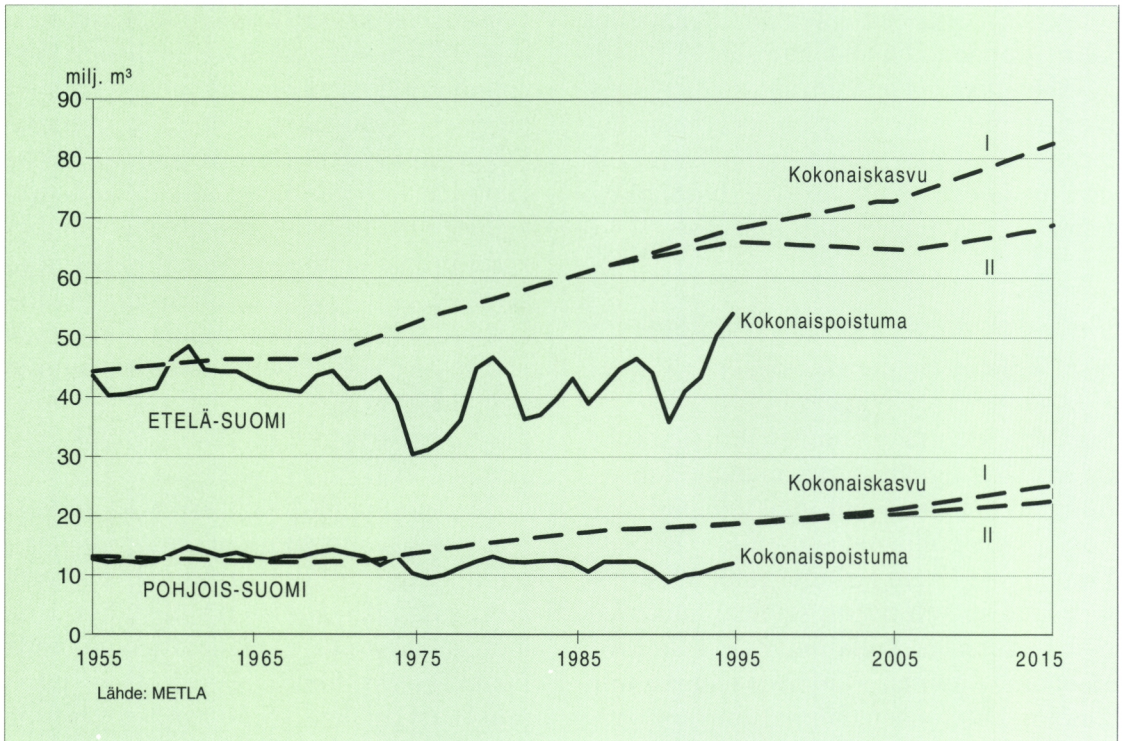
1.3 Metsävarojen hyväksikäyttö

Hakkuiden ja puiden luontaisen poistuman kokonaismäärän ennustetaan nousevan 65 miljoonaan kuutiometriin vuonna 1995. Edellisestä vuodesta lisäystä on vajaat 4 miljoonaa kuutiometriä. Vuoden 1995 poistuma on 20 prosenttia 1980-luvun keskimääräistä poistumatasoa suurempi, eikä vuotuinen poistuma ole aikaisemmin ollut näin korkea.

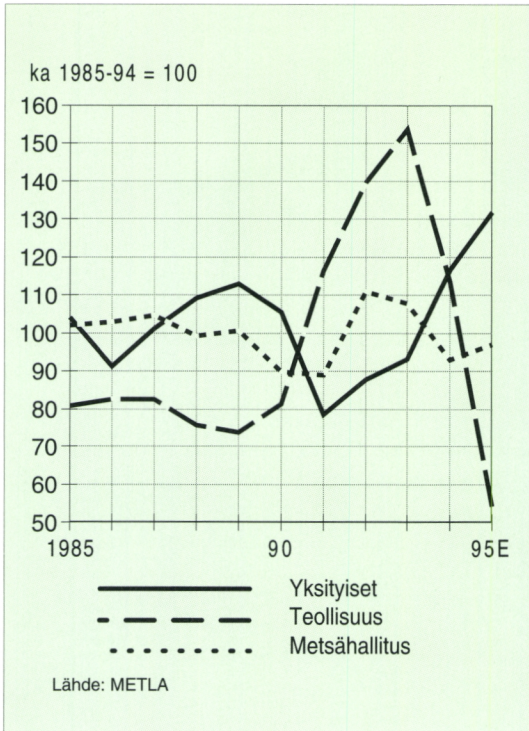
Yksityismetsien poistuma ennätyskellisen suuri

Metsiemme vuotuinen kasvu on noin 20 miljoonaa kuutiometriä poistumaa suurempi. Poistuma on vuonna 1995 runsaat 80 prosenttia puuntuotantoon käytävissä olevalle maalle laaditusta suurimman kestävän poistumamäärän arviosta.

Vuonna 1995 yksityismetsien osuus kokonaispoistumasta on lähes 90, metsäteollisuuden metsien runsaat 3 ja Metsähallituksen metsien noin 8 prosenttia. Poistuma on kasvanut lähinnä yksityismetsissä, joissa se on lähes 57

Kuva 1. Kokonaispoistuma ja metsien kasvu vuosina 1955–2015 Etelä- ja Pohjois-Suomessa. Vuoden 1995 poistuma on ennakoarvio. Vuosille 1990–2015 ennustettujen kasvujen perustana ovat 1980-luvun loppupuolella keskimäärin toteutuneen suuruiset hakkuut (I) ja suurin jatkuvasti hakattavissa oleva käyttöpuun määrä (II). Käyttöpuu tarkoittaa vähintään kuitupuun mitat täyttävää puuta.

Kuva 2. Eri metsänomistajaryhmien metsien kokonaispoistuman kehitys. Keskimääräinen kehitys on vastaavanlainen kuin yksityismetsien poistuman kehitys.

miljoonaa kuutiometriä. Luku on tähänastinen ennätys.

Pääosa hakkuumahdollisuuksista ja hakkuiden lisäysmahdollisuuksista on yksityismetsissä ja maan eteläisimmissä osissa. Metsähallituksen metsien poistuma kasvaa hiukan vuonna 1995 edellisvuodesta. Se on pysynyt suunnilleen nykyisellään viime vuosina.

Metsäteollisuuden omien metsien poistuma vähenee edellisistä huippuvuosista runsaaseen 2 miljoonaan kuutiometriin. Neljänä viimeisenä vuonna teollisuuden metsien poistuma on ylittänyt kuluneen kymmenvuotiskauden keskimääräisen tason yli kolmanneksella. Nyt metsäteollisuus säästää omia metsiään vähentämällä hakkuita.

1.4 Puuntuotannon kokonaispanostus ja julkinen tuki

Yksityismetsien puuntuotannon kokonaispanostus lisääntyy vuonna 1996. Pääasiassa metsänuudistamistyöt lisäävät metsänomistajien omaa rahoitusta ja työpanosta. Vuodesta 1992 alkanut metsänparannusrahoituksen supistuminen jatkuu kuitenkin edelleen noin 5 prosentin vuosivauhtia. Kokonaispanostus lisääntyy siitä huolimatta runsaat 5 prosenttia eli lähes 850 miljoonaan markkaan.

Vuosien 1994 ja 1995 ennätyselliset hakkuut näkyvät metsänuudistamistöiden määrien ja arvon lisääntymisenä ensi vuonna. Metsänomistajien oman työn ja rahoituksen arvo lähestyy jo markkamääräisesti 1990-luvun alkuvuosina vallinnutta tasoa. Yksityismetsätalouteen tarkoitetut metsänparannusvarat vähenevät ainoastaan vajaat 15 miljoonaa markkaa vuodesta 1995. Metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaispanostuksessa tämä merkitsee metsänomistajien omarahoituksen osuudeksi jo noin 70 prosenttia. 1960-luvun alusta aina vuoteen 1993 asti vastaava osuus on vaihdellut 40 ja 60 prosentin välillä.

Metsänhoitotöiden merkitys kasvaa

Vuoden 1995 talousarvioesityksessä oli varattu metsänparannusvaroja 265 miljoonaa markkaa, mutta edellisen vuoden säästöjen ja tämän vuoden leikkausten jäl-

Valtakunnan metsien kahdeksas inventointi valmistunut

Pohjois-Suomessakin puuvarat suuremmat kuin 1950-luvun alussa

Suomen metsät on mitattu valtakunnan metsien inventoinneilla (VMI) 1920-luvulta lähtien kahdeksan kertaa, viimeksi vuosina 1986–1994. Edellisessä inventoinnissa näkynyt puuvarojen ja puuston kasvun lisäys on jatkunut. Kokonaisrunkotilavuus VMI8:ssa oli 1 887 milj. kuutiometriä, josta mäntyä oli 46 %, kuusta 36 %, koivua 15 % ja muita puulajeja 3 %. Puuston tilavuus oli lähes neljänneksen suurempi kuin 1950-luvun alussa. Samaan aikaan kokonaispoistuma vuosina 1951–94 oli 2,33 miljardia kuutiometriä eli 1,5 kertaa 1950-luvun alun puuvaranto. Pohjois-Suomessakin nykyinen 555 milj. kuutiometrin puuvaranto on suurempi kuin 1950-luvun alussa.

Puuston kasvun lisäys on myös ollut koko maassa suurempaa kuin 1950- ja 1960-luvuilla tehdyissä hakkuulaskelmissa oletettiin. Osittain tämä johtuu metsänparannuksen vaikutuksen aliarvioimisesta. Kahdeksannen inventoinnin mukaan puuston vuotuinen keskikasvu on 77,1 milj. kuutiometriä. Etelä-Suomessa kasvun lisäys 1950-luvun alkuun nähden on 42 ja Pohjois-Suomessa 37 %.

Metsämaasta suojeltu kokonaan tai osittain 6,8 prosenttia

Metsätalouden maan pinta-ala on pysynyt likimain samansuuruisena sotien jälkeisen ajan ja on nyt 26,3 milj. ha eli 86 % kokonaismaa-alasta. Metsänparannustoiminta, soiden ojitukset ja vähäisessä määrin lannoitukset sekä viime aikoina peltojen metsitykset ovat lisänneet metsämaan pinta-alaa 1950-luvun alun jälkeen. Se on nyt 20,0 milj. ha eli 76 % metsätalouden maasta. Metsä- ja kitumaata eli puustoista maata on 23,0 milj. ha.

Soiden kokonaispinta-ala on 8,9 miljoonaa ha eli 34 % metsätalouden maasta. Luonnontilassa näistä on lähes puolet, 4,24 milj.

ha, ojikkoasteella 0,87, muuttumia 2,90 ja turvekankaita 0,91 milj. ha.

Metsätalousmaasta on lailla, viraston päätöksellä tai kaavoituksella joko kokonaan suojeltu tai rajoitetussa puuntuotannossa 3,8 milj. ha (15 %). Tästä täysin suojeltua on 3,1 milj. ha (12 %). Metsämaan vastaavat luvut ovat 1,35 milj. ha (6,8 %) ja 0,88 milj. ha (4,4 %) sekä metsä- ja kitumaan 2,2 milj. ha (9,6 %) ja 1,6 milj. ha (7,0 %). Sellaista lain mukaan suojeltua metsämaata, jossa ei sallita mitään toimenpiteitä on VMI:ssä löydetty 640 000 ha (3,2 %). Tämä on enemmän kuin metsätilastossa on esitetty. Ero selittyy pääosin metsähallituksen ja VMI:n metsämaan luokituserolla. Tämänhetkisen käsityksen mukaan kaikki edellä esitetyt suojelualat tulevat pysymään puuntuotannon ulkopuolella.

Puulajien vallitsevuudessa ja metsien ikärakenteessa muutoksia

Huonokasvuisten metsien uudistaminen mäntyvaltaisiksi ja soiden ojitukset ovat lisänneet mäntyvaltaisten metsien pinta-alaosuuden 40 vuodessa 50:stä 64 %:iin. Tämä on selvästi enemmän kuin männyn osuus runkotilavuudesta on lisääntynyt. Kuusivaltaisten metsien pinta-ala on samaan aikaan laskenut 35:stä 27 %:iin ja koivuvaltaisten 14:stä 7 %:iin. Kuusivaltaisten metsien pinta-ala on vähentynyt vain Pohjois-Suomessa, mutta lisääntynyt Etelä-Suomessa. Lehtipuut esiintyvät aiempaa useammin sekapuuna, koska niiden runkotilavuus on lisääntynyt huolimatta lehtipuulataisten metsien pinta-alan vähenemisestä. Puuttoman uudistusalan osuus kasvoi 1960- ja 1970-luvuilla, mutta kääntyi 1980-luvun vaihtuessa laskuun, oltuaan silloin 3 %, ja on siitä edelleen puolittunut.

Huolimatta metsien uudistamisesta yli 100-vuotiaiden metsien osuus pinta-alasta on Etelä-Suomessa lisääntynyt 1950-luvun alun 7 %:sta 12 %:iin. Pohjois-Suomessa sen sijaan yli 120-vuotiaiden metsien pinta-alaosuus on pienentynyt 1950-luvun alun 44:sta 25 %:iin.

Hakkuita voitaisiin lisätä

Lähimmän kymmenen vuoden aikana tulisi Etelä-Suomessa tehdä metsänhoidollisin perustein 3,2 milj. ha:lla harvennushakkuita, joista puolet on ensiharvennuksia. Ensiharvennustarve on lähes kolminkertainen tehtyihin harvennuksiin nähden. Harvennusmetsiä, joissa tuotto on jo alentunut ylitiheyden vuoksi, on Etelä-Suomessa yhteensä 230 000 ha ja Pohjois-Suomessa 190 000 ha. Pelkästään metsänhoidollisin perustein, ottamatta huomioon hakkuiden kestävyyttä, voitaisiin metsiä uudistaa koko maassa 3,6 milj. ha.

Puuntuotannollisin perustein tulisi olemassa olevia ojaia täydentää tai kunnostaa 1,4 milj. suohehtaarilla (Etelä-Suomessa 0,79 milj. ha:lla) eli yhteensä 31 %:illa soiden ojitusalueista. Puuntuotantoon liian karuja soita on ojitettu yhteensä 460 000 ha. Ravinteisuutensa puolesta metsänkasvatukseen sopivaa ojittamatonta suota on yhteensä 800 000 ha, josta Etelä-Suomessa on 360 000 ha.

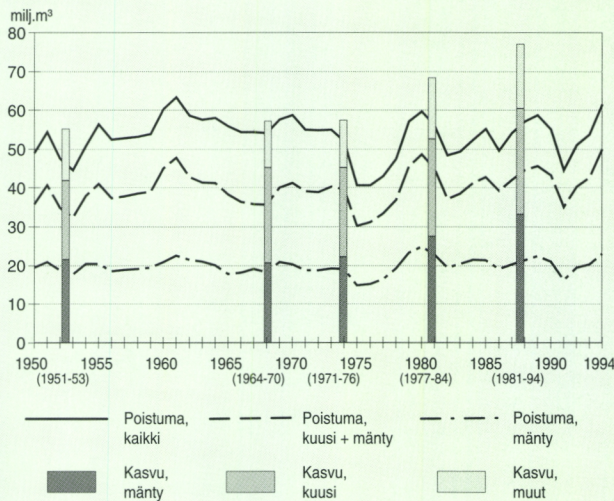
Muutokset VMI:ssa

Kahdeksannessa inventoinnissa liitettiin tuotlaskennan osaksi satelliittikuvat ja numee-

risessa muodossa olevat kartat sekä alettiin perustaa inventoinnin yhteyteen myös pysyviä koealoja.

Inventoinnit ovat kuitenkin edenneet alu-eittain, ja maan eri osien tiedot ovat siten eri vuosilta. Uusilla tekniikoilla, kuten avaruudesta tai ilmasta tapahtuvalla kaukokartoituksella, toivotaan voitavan lyhentää kohtuukustannuksilla inventoinnin kiertoaikaa tai jopa tuottaa vuosittain koko maata ja suuralueita koskevat tiedot. Kaukokartoituksella odotetaan saatavan myös metsien terveydentilasta sellaista tietoa, jota muilla keinoin on vaikea havaita, esimerkiksi tietoa puiden varhaisista stressioireista.

Metsävarojen ja hakkuumahdollisuuksien kestävyuden ohella kiinnitetään nykyisin huomiota metsien ekologiseen kestävyyteen ja metsien biologiseen monimuotoisuuteen. Inventoinnit ovat alusta lähtien tuottaneet tietoa, jonka avulla voidaan ainakin välillisesti arvioida kasvi- ja eläinlajien esiintymistä. Seuraavaan inventointiin lisätään mittauksia, jotka puustotietojen kanssa antavat lisätietoa metsien monimuotoisuudesta. Vanhojen inventointitietojen vienti osaksi nykyisiä tietojärjestelmiä mahdollistaa metsien monimuotoisuuden muutosten pitkän ajan analyysit.

Lähde: Metla

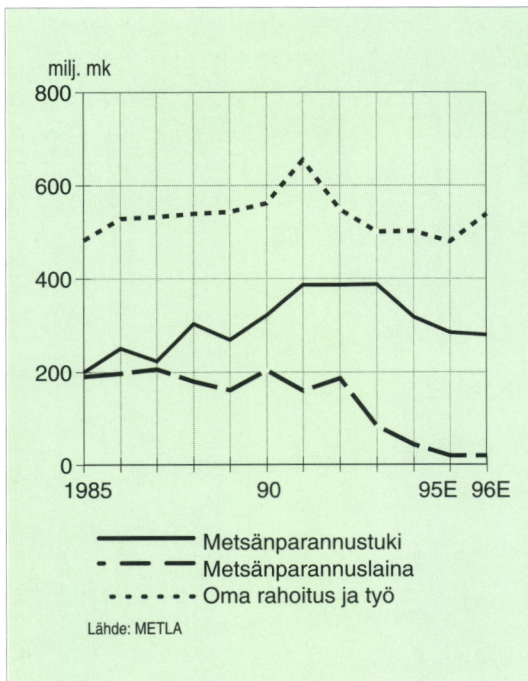
Puuston kuorellinen kasvu ja kokonaispoistuma 1950–94.

keen metsänparannusvarojen käyttö jäänee vuonna 1995 noin 240 miljoonaan markkaan. Ensi vuoden talousarvioesityksessä varsinaisiin perusparannustöihin on varattu kaikkiaan 226,2 miljoonaa markkaa, josta EU-jäsenyyden tuoma suora rahoitustuki on lähes 40 miljoonaa markkaa eli samansuuruinen kuin tänä vuonna. Lainarahoitusta supistetaan edelleen tämän vuoden 35 miljoonasta markasta 20 miljoonaan markkaan vuonna 1996. Metsänparannusvarojen käytöstä ja suunnittelusta vastaavien yksityismetsätalouden edistämisen- ja valvontaorganisaatioiden julkista rahoitusta supistetaan talousarvioesityksessä huomattavasti enemmän eli lähes 15 prosenttia.

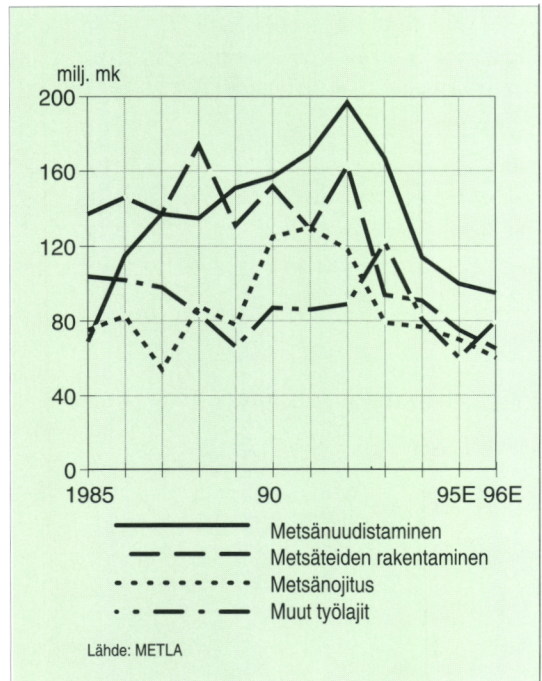
Suurimmat leikkaukset talousarvioesityksessä kohdistuvat metsäteiden tekemiseen ja kunnostusojitukseen. EU-rahoituksen osuus näissä työlajeissa on suh-

teellisesti suurin. Taimikonhoitoon ja nuoren metsän kunnostukseen varattuja määrärahoja on lisätty vuodelle 1996. Tulevaisuudessa toteutettavilla konehakuilla ja työllisyysnäkökohdilla tämänkaltainen suuntaaminen on hyvin perusteltavissa.

Valtion suoraan tukeen perustuvan rahoitusosuuden kasvu ja vastaavasti lainarahoituksen väheneminen lisäävät samalla metsänomistajien omaa panostusta ja toimenpidepinta-aloja, koska hankkeiden kokonaiskustannuksista metsänomistajan on rahoitettava itse 25–70 prosenttia. Uudistusalojen raivaukset, maanmuokkaukset ja varsinaiset metsänviljelytyöt lisäävät metsänhoitotöiden osuutta kokonaispanostuksesta. Kustannusvaikutukseltaan merkittävin työlaji on istutus, jota toteutetaan avohakkuualoilla nimenomaan vuonna 1996.

Kuva 3. Yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden kokonaispanostus rahoitustavoittain vuosina 1985–96 (vuoden 1994 rahassa).

Kuva 4. Yksityismetsien metsänhoito- ja perusparannustöiden julkisen rahoituksen työlajeittain vuosina 1985–96 (vuoden 1994 rahassa).

Kantorahatutot lisääntyvät ja investointiaste laskee

Vuonna 1994 lisääntyneet hakkuumäärät ja kohonneet kantohinnat nostivat yksityismetsien kantorahatutot lähes viime vuosikymmenen lopulla vallinneelle tasolle. Markkinahakkuista ja kotitarvehakkuista saatujen bruttokantorahatulojen arvo oli noin 6,3 miljardia markkaa.

Tänä vuonna yksityismetsien keskimääräinen kantohintojen nousu eri puutaralajeilla on 8–30 prosenttia. Samalla yksityismetsien hakkuumäärät lisääntyvät noin 10 prosenttia. Näiden perusteella vuonna 1995 yksityismetsien bruttokantorahatulojen ennuste on 7,5–8,0 miljardia markkaa. Tämä merkitsee edelliseen vuoteen 20–30 prosentin lisäystä.

Yksityismetsien kantorahatulojen kasvu merkinnee samalla puuntuotannon investointiasteen laskua. Vuonna 1995 kokonaispanostuksen osuus bruttokantorahatuloista jäänee 10 ja 11 prosentin välille, mikä on noin 3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisellä vuonna. Ensi vuonna investointiaste jälleen hieman nousee. Nykyinen investointiaste merkitsee paluuta 1980-luvulla vallinneelle tasolle.

Pellonmetsityksiin ja monimuotoisuuden edistämiseen rahoitusta

Suomen EU-jäsenyys merkitsee samalla pellonmetsitysten lisääntymistä lähivuosina. Tänä vuonna laadittiin maa- ja metsätalousministeriössä vuosiksi 1995–1999 EU-rahoituksen edellyttämä ”Ohjelma maatalouden metsätoimenpiteiksi”, johon sisältyy sekä pellonmetsitys että tuki metsänparannustoimintaan edistämällä viljelijöiden tulonsaantimahdollisuuksia metsätaloudesta.

Ohjelman toteutuminen merkitsee vuosituhannen loppuun saakka lähes 20 000 hehtaarin vuotuisia pellonmetsityspinta-aloja. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lähivuosina 20–30 prosenttia metsänistutuksista tehdään pelloilla. Tähän mennessä eniten pelloja on metsitetty Suomessa vuonna 1993, jolloin metsitysala oli 17 700 hehtaaria.

Vuonna 1996 julkista tukea on varattu pellonmetsityksiin 90 miljoonaa markkaa, josta EU maksaa puolet. Varsinaisiin metsityskustannuksiin näistä varoista käytetään 65 miljoonaa markkaa. Lopputoiminta käytetään tulonmenetyskorvauksiin, joita maksetaan maanomistajalle 10 vuoden ajan metsityksen jälkeen.

Uutena 10 miljoonan markan määrärahana talousarvioesityksessä ovat metsäluonnon hoidon edistämiseen tarkoitettut varat, joilla edistetään metsäluonnon monimuotoisuutta. Varoja voidaan käyttää sekä laaja-alaisiin ympäristöhankkeisiin että tilakohtaisiin toimenpiteisiin. Määräraha todennäköisesti antaa viitettä siitä, mitä uusi metsätalouden rahoituslaki, joka astunee voimaan vuoden 1997 alussa, tuo tullessaan.

Rahoituksen painopiste Pohjois-Suomessa

Metsänparannustuen suhteellisen osuuden lisääntyminen metsänparannusvarojen kokonaismäärästä on samalla lisännyt julkisen rahoitustuen painopistettä Etelä-Suomesta Pohjois-Suomeen. Neljässä pohjoisimmassa metsälautakunnassa metsänomistajien oma välitön panostus metsänhoito- ja perusparannustöihin oli vuonna 1994 keskimäärin vähän yli 30 prosenttia. Etelä-Suomen lautakunnissa vastaava osuus on ollut 60–70 prosenttia.

Metsätalouden rahoituslaki tuo muutoksia metsänparannukseen

Metsänparannustoiminnan kehitys

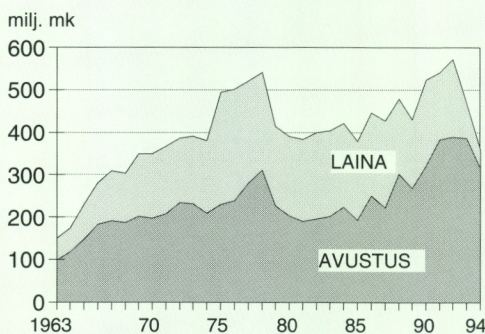
Vuodesta 1929 jatkuneen metsänparannuksen työläjeja ovat alusta asti olleet *ojitus ja vajaa-tuottoisten metsien uudistaminen. Metsäauto-ten rakentamista ja taimikonhoitoa* on rahoitettu metsänparannusvaroin 1940-luvulta alkaen. Metsänparannuslaista tuli pysyvä vuonna 1968, jolloin työläjeina tulivat mukaan *lannoitus, suunnittelun kustannusten maksaminen kokonaan avustusvaroista, kustannuslisien korvaaminen työllisyys- ja ympäristönäkökohtien huomioonottamisesta* sekä vuodesta 1969 *peltojen metsitys*. Alueellisilla perusteilla tuki oli Etelä-Suomessa alimmillaan 20 prosenttia ja Pohjois-Suomessa suurimmillaan 70 prosenttia.

Hankkeiden omarahoitusvaatimus kasvoi 42 prosentista 50 prosenttiin MERA-ohjelmien kaudella vuosina 1965–75. Lainojen merkitys korostui, kun avustusten osuus aleni 37 prosentista 23 prosenttiin. MERA III-ohjelman rahoitukseen saatiin Maailmanpankilta 15 vuoden laina, yhteensä 439 miljoonaa markkaa vuosiksi 1973–75. Tuki myönnettiin metsänparannuslain ehtoilla, ja Maailmanpankki edellytti julkisen tuen palautumista 14 vuoden kuluessa sekä kilpailumenettelyä hankkeisiin. Liiketaloudellisesta tuottovaatimuksesta tingittiin työllisyys- ja aluepoliittisin perustein Pohjois- ja Itä-Suomessa tehdyssä metsänparannuksessa, jota ei toteutettu Maailmanpankin lainan tuella.

Metsänparannuslakia uudistettaessa MERA-kauden jälkeen otettiin mukaan *luontaisen uudistumisen edistäminen, piennartasanteiden teko metsäojituksissa ja ns. perusparannus- ja metsänhoitoteiden rakentaminen*. Uudessa laissa *lannoitukset* jaettiin *kasvatus- ja peruslannoituksiin*. Lakimuutoksessa Etelä-Suomessa avustusosuudet eri työläjeissa pienenivät 5 ja Pohjois-Suomessa

kasvoivat 5–15 prosenttiyksikköä. *Kulutus, metsäojituksen kunnostus ja pystypuiden karsinta* otettiin uusina työläjeina mukaan vuonna 1987. Rahoitusvyöhykkeitä tuli kahdeksan, ja avustusosuus laski Etelä-Suomessa ja kasvoi Pohjois-Suomessa (ks. luku 1.4).

Vuoden 1993 metsänparannuslaissa korostui metsien hoidon ja kunnossapidon edistäminen puuntuotannon edistämisen sijaan. Työläjien sisältöä uudistettiin, jolloin lannoitustuki rajattiin *metsänterveyslannoituksiin*. *Nuoren metsän kunnostukseen* sisällytettiin pystypuiden karsinta, riukuvaiheen metsiköiden hoito sekä energiapuun hankinnan tukeminen. Metsäojituksen tuki kohdistettiin *kunnostusojituksiin*. Metsänparannustuen painopistettä siirrettiin samalla lainoista suoriin avustuksiin. Metsänparannukseen myönnettyjä avustuksia ryhdyttiin kutsumaan metsänparannustueksi. Lainarahoitusta myönnettiin vain yhteisesti toteutettuihin kunnostusojitus- ja metsätiehankkeisiin. Julkisen tuen osuus investointien kustannuksista on sama kaikissa työläjeissa ja vaihtelee rahoitusvyöhykkeittäin 30:stä 75:een prosenttiin.

Metsänparannusavustukset ja -lainat vuosina 1963–1994 (vuoden 1994 rahassa)

Yksityismetsien kestävä hoidon ja käytön edistäminen ja rahoitus

Valmisteltavassa metsätalouden rahoituslaissa, joka on tavoitteena saada voimaan vuonna 1997, puuntuotannon kestävyiden rinnalle tuodaan metsien biologisen monimuotoisuuden ylläpitäminen sekä metsäluonnon hoito. Puuntuotannon kestävyiden turvaamiseksi myönnettävä julkinen tuki ohjataan uudessa rahoituslaissa likimain samoille työlajeille kuin vuoden 1993 laissa ja julkiseen tukeen suunnitellaan myös jatkossa alueellista porrastusta.

Puuntuotannon kestävyttä turvaavissa hankkeissa tuen saaminen edellyttää, että hanke on taloudellisen edullisuuden lisäksi sekä metsäluonnon että ympäristöhoidon kannalta tarkoituksenmukainen. Lainamuotoinen tuki rajoittuu edelleen kunnostusojitukseen ja metsäteiden rakentamiseen. Muiden puuntuotannon kestävyiden työläjien tuki on avustusta. Varoja ei myönnetä kohteisiin, joissa on kyse pysyvistä tai määräaikaisesta luonnonsuojelulain mukaisesta suojelusta tai hoidosta. Metsätalouden rahoituslaissa uusina tuettavina toimenpiteinä tulevat kyseeseen: 1) *maanomistajakohtaisen toimintasuunnitelman laadinta*, 2) *juurikäävän torjunta*, 3) *ennalta arvaamattoman virheen korjaaminen*, 4) *vahingon korvaaminen* ja 5) *yksityismetsien kestävä hoito ja käyttöä edistävä kokeilu- ja selvitystoiminta*. Metsän biologista monimuotoisuutta pyritään ylläpitämään lakivelvoitteita laajemmin.

Monimuotoisuuden hyötyjen arvottaminen vaikeaa

Uusien toimenpiteiden ja jo aiemmin tuettuihin työlajeihin tulevien tavoitteiden laajenusten takia tukien myöntämisen harkinta monimutkaistuu. Tulkinnanvaraisuus saattaa lisääntyä, mikä on metsänomistajille selvä huononnuksena nykyiseen verrattuna. Erityisesti hyötyjen rahamääräinen arvottaminen on han-

kalaa. Tuottojen määrittely ja mittaus tulee vaikeaksi ja tulkinnanvaraiseksi ainakin uusien toimenpiteiden kohdalla.

Missä suhteissa eri toimenpiteitä tuetaan avustuksina ja lainatukina, on laissa määriteltä vain työläjien osalta. Lainojen tukeen sisältyy se etu, että omistajan oma riskirahoitus ja lainan takaisinmaksuvelvoite kannustavat omistajaa sitoutumaan toimenpiteiden toteutukseen kohteessa tavoitteiden mukaisesti. Avustuksen saajalla ei ole samanlaista kiinnostusta kuin lainanottajalla sen suhteen, että toimenpiteen lopullinen tulos vastaa sitä, mitä on tavoiteltu.

Uuden lain painopiste on hallinnollisoidellisessa säätelyssä. Taloudellisten ohjauskeinojen rooli ei näyttäisi tulevan merkittäväksi. Maa- ja metsätalousministeriö valvoo ja ohjaa suoraan varojen kanavoitinta. Talousmetsissä tehtävän metsänparannuksen tukea haetaan metsälautakuntien kautta, jotka myös huolehtivat toteutumisen seurannasta. Se helpottaa siirtymäkauden ongelmia, mikäli tulokinnat periaatteista ovat selkeät.

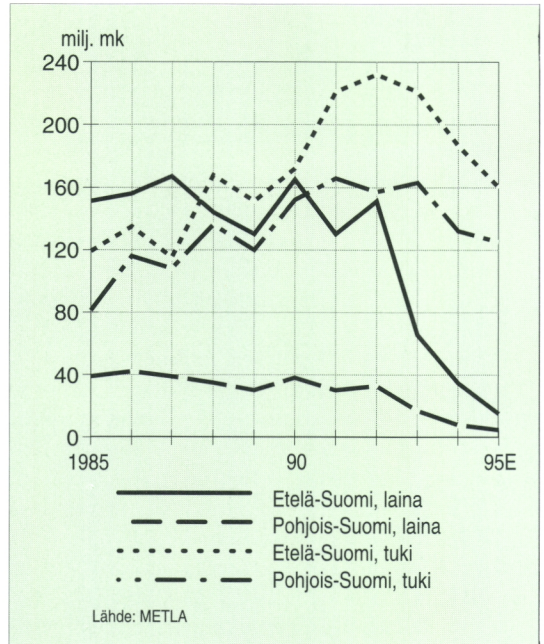
Uusi rahoituslaki lisää haasteita yksityismetsätalouden neuvonnalle

Metsäkeskuksissa valmistellaan metsänparannuksen työläjien ympäristövaikutusten arviointia ja seurannan toteutusta. Luonnonvaratietojärjestelmä liitetään osaksi yksityismetsälöiden metsäsuunnitelmia sekä osaksi metsälautakuntien ja metsänhoitoyhdistysten työtä. Metsätalouden rahoituslain tullessa voimaan metsäammattilaisilla on oltava valmiudet kertoa metsänomistajalle, mikä on uuden lain mukaan sallittua ja mikä kiellettyä. Yksittäinen metsänomistaja kokee asemansa turvattomaksi, ellei uusimuotoisten velvoitteiden ja rajoitusten määrittely ole metsäinvestoinnin suunnittelussa selväpiirteistä ja yksinkertaista. Epävarmuus voidaan välttää panostamalla selväpiirteisyyteen lainvalmistelun jatkotyössä.

Lainarahoituksen suurempi suhteellinen osuus on vielä tehnyt julkisen rahoituksen eteläsuomalaisille metsänomistajille epäedullisemmaksi kuin pohjoissuomalaisille.

Keskimäärin Suomen yksityismetsien metsämaan hehtaaria kohden käytettiin vuosina 1972–1993 noin 30 markkaa metsänparannusvaroja. Vielä 1980-luvun alkupuolella Lapin ja Koillis-Suomen metsälautakunnissa vastaava panostus oli 30–35 markkaa. Vuosina 1987–1993 Lapissa käytettiin jo lähes 50 markkaa metsämaan hehtaaria kohden.

Pohjois-Suomen metsien uudistamisessa keskeinen rooli on ollut niin sanottu Lapin lailla, jonka nojalla on rahoitettu valtaosa Lapin ja Koillis-Suomen metsälautakuntien uudistamistöistä. Laki on voimassa vuoden 1998 loppuun. Aiemmassa laissa uudistamiskustannukset korvattiin kokonaan valtion varoista. Uudessa laissa, voimassa vuoden 1995 maaliskuusta alkaen, metsänomistajan omarahoitusosuudeksi määritettiin vähintään 15 prosenttia kustannuksista. Lisäksi luontaista uudistamista pyritään edistämään viljelyn rinnalla ja lain piiriin kuuluvien uudistamiskohteiden ehtoja kiris-

Kuva 5. Etelä- ja Pohjois-Suomen metsänparannuslainat ja -tuet vuosina 1985–95 (vuoden 1994 rahassa).

tettiin. Lakimuutos lisää jonkin verran metsänomistajien omaa panostusta puunkasvatukseen Pohjois-Suomessa. Ensi vuodeksi valtion talousarvioesityksessä on varattu 27 miljoonaa markkaa Lapin lain mukaisiin menoihin.

2 Metsäsektorin kehitys

2.1 Metsäteollisuus

2.1.1 Puutavarateollisuuden vienti ja tuotanto

Havusahatavaran ylitarjonta ja odotettua heikompi rakentamisen kehitys monissa Euroopan maissa käänisivät sahatavaran suhdannetilanteen laskuun vuonna 1995. Suomen sahatavaran tuotanto ja vienti supistuvat kuluvana ja ensi vuonna, mutta vanerin tuotanto ja vienti kasvavat. Koko puutavarateollisuuden tuotannon arvioidaan alenevan 5 prosenttia ja viennin noin 3 prosenttia vuonna 1995. Vuonna 1996 tuotannon ennakoidaan alenevan vielä 2 prosenttia ja viennin 4 prosenttia.

Sahatavaran suhdannenäkymät heikentyneet vuonna 1995

Vuoden 1995 aikana havusahatavaramarkkinoiden vientinäkymät Euroopassa ovat nopeasti heikentyneet, sahatavaravarastot ovat suuret ja kilpailu on kiristymässä. Euroopassa vuonna 1994 vallinnut suotuisa kysyntäkehitys ja hintojen nousu johtivat siihen, että tuotantoa lisäsivät erityisesti Saksa, Suomi, Ruotsi ja Itävalta. Tarjonnan kasvun ollessa kuluksen kasvua nopeampaa, ostajien ja myyjien varastot alkoivat kasvaa ja markkinoille syntyi ylitarjontatilanne vuonna 1995. Ylitarjontatilannetta on

kärjistänyt myös asuinrakentamisen heikentynyt kasvu muun muassa Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Ranskassa.

Ylitarjonta on kääntänyt sahatavaran hinnat laskuun. Dollarimääräisen HWWA-indeksin komponentti, joka kuvaa sahatavaran maailmanmarkkinahintaa, oli laskenut vuoden 1995 alusta syyskuun loppuun mennessä yli 20 prosenttia. Suhteessa suurin hinnanlasku tapahtui heinä–elokuun aikana. Myös Yhdysvaltojen markkinoilla sahatavaran kysyntä on heikkenemässä ja hinta laskussa. Aloitettujen asuinrakennusten määrä putoaa ennusteiden mukaan kuluvana vuonna Yhdysvalloissa noin 8 prosenttia.

Suomen tilannetta sahatavaran viennissä huonontaa heikentynyt hintakilpailukyky Ruotsiin nähden, kun markka on vahvistunut ja toisaalta sahatavaran päälaskutusvaluuttana käytettävä Ruotsin kruunu on heikentynyt. Ongelmia markkinoilla on etenkin kuusisahatavaran ja männyn halvimpien laatujen kysynnässä. Suomen tullitilastojen puute vaikeuttaa viennin määrä- ja hintakehityksen arviointia, mutta käytettävissä olevien tietojen perusteella kuusisahatavaran markkamääräinen vientihinta on laskenut kuluvan vuoden alusta elokuuhun mennessä yli 15 prosenttia. Mäntysahatavaran hinta on pitänyt paremmin: se on pudonnut samana aikana alle 10 prosenttia. Kuusen osuus Suomen sahatavaran viennimäärästä on hieman yli puolet. Vientihintojen alentuessa Suomessa on rajoitettu lähinnä kuusisahatavaran tuotantoa. Vuonna 1995 Suomen sahatavaran viennimäärän ennakoidaan laskevan noin 4 prosenttia ja viennin yksikköarvon noin 12 prosenttia vuoteen 1994 verrattuna.

Vanerimarkkinoilla vientinäkyvät eivät ole heikentyneet samassa määrin kuin sahatavaramarkkinoilla. Vaikka vanerinkin tarjonta kasvoi Euroopassa kulutusta nopeammin, sen kysyntä ja tarjonta ovat paremmin tasapainossa kuin sahatavaran. Markkinoilla on ollut tilaa tuotannon kasvulle ja erityisesti Suomi on kasvattanut vanerin tuotantoaan. Vanerin omavaraisuusaste Euroopassa on suhteellisen alhainen ja tarjonta Euroopan ulkopuolelta, Kaakkois-Aasiasta ja Pohjois-Amerikasta, on alentunut raaka-aineen saanti-ongelmien vuoksi. Vanerin omavaraisuusaste on Euroopassa keskimäärin vain hieman yli puolet, kun taas sahatavaran osalta Eurooppa on omavarainen. On kuitenkin huomattava, että maittaiset omavaraisuusasteet vaihtelevat paljon Euroopan sisällä.

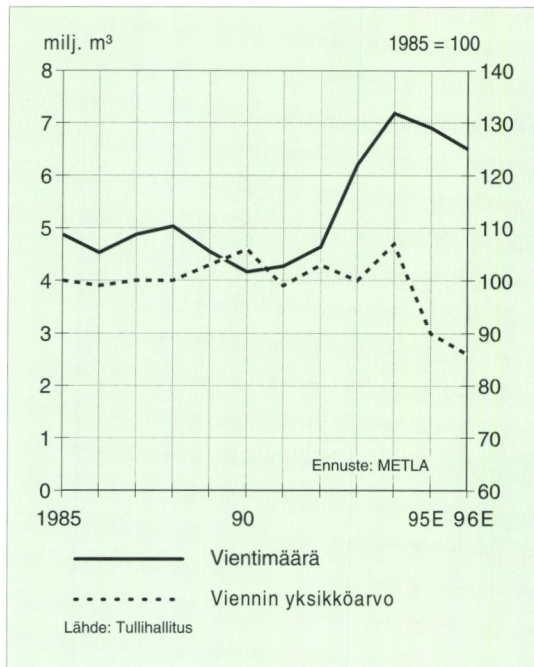
Rakentamisen kasvun pienentyminen heikentää myös vanerin kysynnän kasvua Euroopassa, ja hinnat ovat laskussa. Koska Yhdysvalloilla on suuri osuus Euroopan vanerin tuonnissa, vanerin hintatasoon Euroopassa vaikuttaa dollarin kurssi ja Yhdysvaltojen asuntorakentamisen aktiviteetti. Kuluvana vuonna asuinrakentamisen lasku vähentää Yhdysvaltojen vanerin kysyntää ja painaa sen hintaa alaspäin. Suomen vanerin viennin kasvun odotetaan hieman hidastuvan vuonna 1994 saavutetusta 15 prosentin kasvusta. Viennin odotetaan kasvavan 13 prosenttia, mutta viennin yksikköarvon odotetaan laskevan noin 10 prosenttia vuonna 1995. Viennin yksikköarvon alenemiseen vaikuttaa havuvanerin hinnan kääntyminen laskuun. Koi-vuvanerin hinta on pysynyt melko vakavana.

Vientinäkyvät huonot edelleen vuonna 1996

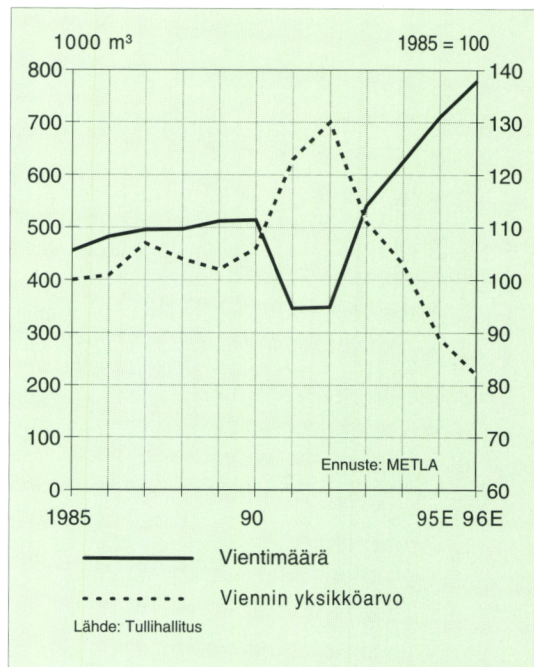
Asuinrakentamisen hidaskasvu heikentää sahatavaran kysynnän kasvua Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Alan ennustelaitosten esittämien arvioiden mukaan rakentamisen aktiviteetti on alhainen vuonna 1996. Asuinrakentaminen kasvaa Yhdysvalloissa 3 prosenttia, Isossa-Britanniassa noin 2 ja Saksassa vain prosentin vuonna 1996. Kasvuprosentit ovat matalia verrattuna vuosiin 1993–94, jolloin asuinrakentaminen kasvoi Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa keskimäärin noin 10 prosenttia ja Saksassa keskimäärin 15 prosenttia vuodessa. Ranskassa ja Hollannissa rakentamisen on ennustettu kääntyvän laskuun vuonna 1996.

Kun markkinat kasvavat hitaasti, kilpailu markkinaosuuksista on kireää. Sahatavaramarkkinoilla Suomi on kilpailijaansa Ruotsiin nähden edelleen heikommassa asemassa kruunun halpuuden vuoksi. Ruotsi pystyy viemään sahatavaraa Suomea halvemmalla hinnalla, jolloin voidaan olettaa, että siellä ei tuotantokaan supistu samassa suhteessa kuin Suomessa. Yhdysvaltojen sahatavaran kysynnän heikentyessä on odotettavissa, että Kanada lisää tarjontaansa Eurooppaan. Merkkejä tästä on näkyvissä jo nyt ainakin Ison-Britannian markkinoilla. Vuonna 1996 Suomen havusahatavaran viennin ennustetaan alenevan noin 6 prosenttia ja viennin yksikköarvon vielä noin 2 prosenttia vuodesta 1995.

Myös vanerimarkkinoilla asuinrakentamisen hidaskasvu heikentää kysynnän kasvua ja kiristää kilpailua tarjoajamaiden kesken vuonna 1996. Aasian maista tarjonta Eurooppaan pysynee edelleen pienenä, mutta saattaa sen sijaan kasvaa Venäjältä ja Baltian maista. Myös

Kuva 6. Sahatavaran vientimäärä ja reaaliyksikköarvo vuosina 1985–96.

Kuva 7. Vanerin vientimäärä ja reaaliyksikköarvo vuosina 1985–96.

vanerin tarjonta Yhdysvalloista Eurooppaan voi kasvaa, kun sen kysyntä rakentamiseen omassa maassa vähenee.

Vanerimarkkinoiden tilannetta voi huonontaa myös havuvaneria rakentamisessa korvaavien ja hinnaltaan edullisempien levytuotteiden, kuten MDF:n (Medium Density Fibreboard) ja OSB:n (Oriented Strand Board) tuotannon nopea kasvu. Nämä levyt kilpailevat myös havusahatavaran kanssa rakentamisessa. Esimerkiksi OSB:n tuotanto on kymmenkertaistunut viimeisten 15 vuoden aikana Pohjois-Amerikassa, ja sen odotetaan edelleen kasvavan vuosina 1995–1996 peräti 50 prosenttia. OSB-levyn kysynnän on ennustettu kasvavan myös muualla kuin Pohjois-Amerikassa, ja Eurooppaan on suunnitteilla parin entisen tehtaan lisäksi uusia tehtaita.

Edellä mainitut tekijät vanerimarkkinoilla viittaavat siihen, että vanerin hinnat laskevat vielä vuonna 1996. Suomalaiset ovat varautuneet markkinoimaan kasvavaa vanerintuotantoaan avaamalla uusia markkinointikanavia Euroopassa. Metsäliiton Finnforest Oy, joka markkinoi osittain myös Suomen suurimman tuottajan, Schauman Wood Oy:n vanereita, on hankkinut omistukseensa puulevyjen tukkukauppoja, viimeksi suuren brittiläisen Hunter Timberin. Markkinointikanavien lisääntyminen antaa mahdollisuuksia myös Suomen vanerin viennin kasvattamiseen. Vuonna 1996 Suomen vanerin viennin ennakoidaan kasvavan 10 prosenttia ja viennin keskihinnan alenevan 3 prosenttia.

Onko saksalainen kuluttaja vihreämpi kuin suomalainen?

Saksalaista kuluttajaa pidetään yleisesti asenteiltaan ja ostokäyttäytymiseltään ympäristötietoisimpana kuluttajana Euroopassa. Tämän käsityksen oikeutusta voidaan tarkastella Metlan ja Helsingin yliopiston Kuluttaja ja ympäristö -tutkimuksessa *) kerätyn haastatteluaineiston perusteella. Tähän mennessä on haastateltu 177 satunnaisesti valittua saksalaista ja 122 suomalaista kuluttajaa. Haastattelut ovat vielä kesken, eikä aineisto pienuutensa takia täytä tilastollisen edustavuuden vaatimuksia. Kuitenkin jo nyt kertyneen aineiston perusteella voidaan nähdä selviä eroja saksalaisen ja suomalaisen kuluttajan ympäristöasenteissa ja käyttäytymisessä.

Saksalaisten ja suomalaisten erot suhtautumisessa metsätalouden ja metsäteollisuuden ympäristöystävällisyyteen käyvät ilmi seuraavasta asetelmasta. Prosenttiluku on niiden vastaajien osuus, jotka pitivät ko. *asenneväittämän sisältöä erittäin tärkeänä.*

	Saksa, %	Suomi, %
– Avohakkuita tulisi välttää, vaikka se nostaisi tuotteiden hintoja.	61	23
– Metsänhoitoa tulisi luonnonmukaistaa, vaikka se nostaisi tuotteiden hintoja.	41	17
– Trooppisten metsien käyttöä tulisi rajoittaa, vaikka se köyhdyttäisi alueen väestöä.	33	21
– Veroja voitaisiin nostaa ympäristönsuojelun rahoittamiseksi.	28	8
– Metsiä tulisi suojella, vaikka se merkitsisi alkuperäiskansojen elinkeinojen katoamista.	21	7
– Vanhat metsät tulisi suojella, vaikka se aiheuttaisi paikalliselle väestölle työttömyyttä.	7	7
– Pakkauksia tulisi vähentää, vaikka se hankaloittaisi kuluttajan elämää.	69	49
– Kierrätyskuitua tulisi käyttää, vaikka se nostaisi hintoja.	58	23
– Ympäristöystävällisiä tuotteita tulisi ostaa, vaikka ne olisivat 5–15 % kalliimpia.	41	23

Saksalaisille metsien tärkein merkitys on hiilen sitominen, eroosion estäminen, luonnonsuojelu, maisema-arvot sekä ulkoilu ja virkistys. Suomalaisille selvästi tärkein metsien käyttömuoto on puun tuotanto. Seuraavina tärkeysjärjestyksessä tulevat ulkoilu ja virkistys, hiilen sitominen ja metsän muut tuotteet ja maisema-arvo.

Erot tulevat ilmi myös suhtautumisessa luonnonmukaisuuteen ja tehokkuuteen metsänhoidossa, kuten alla oleva asetelma osoittaa. *Vastaajan piti valita yksi vaihtoehto, joka parhaiten vastaa hänen käsitystään, kuinka metsiä tulee hoitaa ja käyttää.*

	Saksa, %	Suomi, %
– Kaikki metsät palautetaan luonnonmukaiseen tilaan.	21	2
– Talousmetsiä hoidetaan mahdollisimman luonnonmukaisesti ja vain pieni osa metsistä suojellaan.	58	35
– Talousmetsiä hoidetaan tehokkaasti ja luonnonmukaisuus otetaan huomioon lisäämällä suojelumetsiä.	19	46
– Kaikkia metsiä hoidetaan tehokkaasti.	2	17
Yhteensä	100	100

Saksalaisten mielestä vahingollisimpia toimenpiteitä metsien hoidossa ja käytössä ovat avohakkuut, trooppisten metsien hakkuut sekä vanhojen metsien ja suojelumetsien hakkuut. Ympäristöystävällisessä metsänhoidossa on tärkeää, että metsänhoito on luonnonmukaista, ja puusto ja eliöstö on monipuolista ja vaihtelevaa. Vaikka avohakkuihin suhtaudutaan kielteisesti, metsän istutus kyllä hyväksytään.

Molemmissa maissa kuluttajat kokevat sosiaalisia normipaineita kierrättää paperia, ostaa ympäristöystävällisiä tuotteita ja vähemmän pakattuja tuotteita. Saksalaisilta odotetaan lisäksi, että he vähentävät omaa kulutustaan, välttävät tuotteita, jotka perustuvat vanhojen metsien hakkuihin ja vaativat paperia, jonka valmistukseen ei ole käytetty avohakkuista saatua puuta.

Saksalaisten ja suomalaisten kuluttajien erot suhtautumisessa ympäristökysymyksiin paperituotteiden hankinnassa käyvät ilmi seuraavasta asetelmasta. *Vastaaajan piti valita yksi vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa hänen paperin ostokäyttäytymistään.*

	Saksa, %	Suomi, %
– En kiinnitä huomiota tuotteen ympäristöystävällisyyteen.	2	2
– Saatan kiinnittää huomion ympäristöystävällisyyteen ja ostan ympäristöystävällisen tuotteen, jos hinta ja laatu ovat kilpailukykyisiä.	26	68
– Kiinnitän aina huomion ympäristöystävällisyyteen ja painotan sitä päätöksenteossani.	27	17
– Ostan aina ympäristöystävällisiä tuotteita.	45	13
Yhteensä	100	100

Saksalaiset kuluttajat myös tarkistavat tuotteen ympäristöystävällisyyden tuoteselosteesta tai vastaavasta selvästi useammin kuin suomalaiset. Saksalaisista 30 % katsoi paperin ympäristöystävällisyydellä olevan hyvin suuri vaikutus myös sanomalehden tilauspäätökseen ja 20 % aikakauslehden tilauspäätökseen. Paperin ympäristöystävällisyydellä ei sen sijaan ollut merkitystä suomalaisen kuluttajan lehtien tilauspäätökseen.

Saksalaiset ovat ostaneet ympäristöystävällisiä tuotteita, valinneet vähemmän pakattuja tuotteita ja rajoittaneet omaa henkilökohtaista kulutustaan selvästi useammin kuin suomalaiset. Lisäksi osa saksalaisista kuluttajista on pyrkinyt ostamaan tuotteita, jotka ovat peräisin kestävästi hoidetuista metsistä, tai välttämään tuotteita, jotka perustuvat vanhojen metsien hakkuihin. Ympäristöongelmien henkilökohtainen kokeminen oli saksalaisilla ja suomalaisilla kuluttajilla samantapainen mutta saksalaisilla voimakkaampi. Eniten saksalaisia häiritsivät liikenteen saasteet, ympäristön roskaantuminen ja teollisuuden ilmansaasteet.

Saksalaisista ja suomalaisista kuluttajista 70 % suhtautuu myönteisesti ympäristöjärjestöihin. Saksalaisista suhteessa useampi tukee taloudellisesti ympäristöjärjestöjä. Ympäristöjärjestöillä ja ympäristölehdillä on myös selvästi suurempi merkitys informaation lähteenä saksalaiselle kuin suomalaiselle kuluttajalle.

Saksalainen kuluttaja on vihreämpi arvoiltaan, asenteiltaan ja mielipiteiltään kuin suomalainen. Hän myös kokee selvemmin henkilökohtaisesti ympäristöongelmaa ja tuntee voimakkaammin sosiaaliset normipaineet ympäristöystävälliseen käyttäytymiseen. Toisaalta hän myös uskoo omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja toimii ympäristötietoisemmin sekä ostopäätöksissään että muussa käyttäytymisessään. Tässä saatua tulosta tukevat myös muissa saksalaista kuluttajaa koskevissa tutkimuksissa saadut tulokset.

*) Kuluttaja ja ympäristö -tutkimuksessa on tarkoitus haastatella Saksan ja Suomen lisäksi Ranskassa, Isossa-Britanniassa, Kanadassa ja USA:ssa kussakin maassa 200 kuluttajaa. Otos poimitaan yli 15-vuotiaista siten, että se edustaa kunkin maan väestörakennetta ja on koko maan kattava.

Sahatavaran kotimaisen kysynnän lama jatkuu

Viime vuonna rakentamisessa tapahtunut heikko elpyminen osoittautui väliaikaiseksi eikä kuluvana vuonna enää jatku, vaan rakentaminen kokonaisuudessaan hieman supistuu. Teollisuus-, varasto- ja korjausrakentamisen kasvu ei riitä kompensoimaan vähenemistä asuntotuotannossa, muussa talonrakentamisessa sekä maa- ja vesirakentamisessa. Vuonna 1996 rakentamisessa palataan vuoden 1994 tasolle lähinnä korjausrakentamisen voimakkaan kasvun ansiosta. Syitä asuntorakentamisen laman jatkumiseen ovat muun muassa korkea reaalikorko ja työttömyys, jotka heikentävät kuluttajien halukkuutta investoida asuntoihin.

Rakentamisen alhainen taso merkitsee laman jatkumista myös sahatavaran kotimaankysynnässä. Kotimaan kulutus supistuu vuonna 1995 noin 10 prosenttia vuoden 1994 kulutuksesta, eli 2,3 miljoonaa kuutiometriin, ja nousee vuonna 1996 rakentamisen kasvaessa 2,4 miljoonaa kuutiometriin. Kotimaan kulutus jää

siis edelleen lähes kolmanneksen alemmaksi kuin se oli rakentamisen huippuvuonna 1989.

Heikentyneiden vientinäköymien johdosta Suomen sahatavaran tuotannon arvioidaan supistuvan vuosina 1995–1996 kaikkiaan noin 0,9 miljoonaa kuutiometriä. Kuluvana vuonna tuotanto supistuisi noin 6 prosenttia ja vuonna 1996 vielä noin 3 prosenttia. Vertailun vuoksi mainittakoon, että vuosina 1993 ja 1994 Suomen sahatavaran tuotantokapasiteetti lisääntyi voimakkaasti ja tuotanto kasvoi noin 20 prosentin vuosivauhtia.

Myös vanerikapasiteettia on lisätty Suomessa viime vuosina runsaasti. Lisäyksen taustalla on Pohjois-Amerikan kasvaneet raaka-aineongelmat, kun sorvauskelpoisen puun määrä on vähentynyt ja pienentänyt vanerin tuotantoa alueella. Vuonna 1996 Suomen vanerin tuotantokapasiteetti riittää noin miljoonan kuutiometrin tuotantoon, kun vuonna 1994 tuotanto oli 0,7 miljoonaa kuutiometriä. Suomen vanerikapasiteetin lisäys on kohdistunut koivuraaka-aineen niukkuuden vuoksi havuvanerin tuotantoon. Uusi tuotanto on niin sanottua paksuviiluista ha-

Taulukko 3. Metsäteollisuustuotteiden tuotanto ja vienti 1994–96.

	Tuotanto			Vienti		
	1994	1995E	1996E	1994	1995E	1996E
Sahatavara, 1 000 m ³	9 700	9 100	8 800	7 181	6 900	6 500
Vaneri, 1 000 m ³	700	790	870	626	710	780
Sellu, 1 000 t	5 844	6 150	6 500	1 419	1 350	1 380
Paperi, 1 000 t	8 542	9 000	9 200	7 766	8 300	8 500
Kartonki, 1 000 t	2 367	2 500	2 550	1 986	2 100	2 150

vuvaneria, jonka pääasialliset käyttökohdet ovat rakentaminen ja liikenne. Vuonna 1995 Suomen vanerin tuotannon odotetaan kasvavan 13 prosenttia ja vuonna 1996 noin 10 prosenttia.

2.1.2 Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto

Maailmantalouden kasvun jatkuminen ja vähäinen lisäkapasiteetti massa- ja paperiteollisuudessa ovat taanneet ennätysmäisen hyvän vuoden teollisuudelle. Suomessa tuotannon lisääntymistä on rajoittanut kapasiteetin korkea käyttöaste. Paperi- ja sellumarkkinoilla hintakehitys on kuitenkin ylittänyt ennusteet. Tuotannon ja viennin kasvuksi tänä vuonna odotetaan 5 prosenttia ja ensi vuonna 2–3 prosenttia. Viennin arvo kasvaa vuoteen 1994 verrattuna tänä vuonna noin 25 prosenttia, mutta vuonna 1996 kasvun ennustetaan suunnilleen puolittuvan.

Massa- ja paperiteollisuuden viennin arvo lisääntyy ennätysvauhtia vuonna 1995

Länsi-Euroopan vakaana jatkunut taloudellinen kasvu ja massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden kulutuksen keskimääräinen kasvu BKT:n kasvua voimakkaammin ovat lisänneet Suomen sellun, paperin ja kartongin vientiä. Vuonna 1994 Suomen markkinaosuus kasvoi lievästi tärkeimpien vientimaiden Saksan, Englannin ja Ranskan paino- ja kirjoituspaperimarkkinoilla. Suotuisaa kehitystä auttoi myös paino- ja kirjoituspaperien kulutuksen kasvu keskimääräistä paperin kulutuksen kasvua nopeammin. Markkinoiden tarjonta ei ehdi vielä vuonna 1995 sopeutua kysynnän lisääntymiseen, minkä vuoksi muun muassa sa-

nomalehtipaperin ja sellun hinnat ovat nousseet useita kertoja tänä vuonna.

Kuluvan vuoden suhdannetilanteen ja erityisesti toteutuneen hintakehityksen arviota vaikeuttaa kuitenkin tullitilaston vientilukujen viivästyminen EU:iin liittymisen vuoksi. Vientimäärät on tässä johdettu toteutuneesta metsäteollisuuden tuotannosta.

Sellun tuotantolisäys ohjautuu vuonna 1995 odotetusti kotimaan jatkojalostukseen, ja vienti vähenee noin 5 prosenttia. Viime syksyn arvioihin verrattuna erityisesti havusellun hinnannousu on tänä vuonna ollut ennustettua voimakkaampaa. Sellun hinnannousu on siirtynyt myös paperin ja kartongin hintoihin. Markan vahvistumisesta huolimatta vuoden 1995 keskimääräiseksi viennin yksikköarvon nousuksi ennustetaan sellulle lähes 40 prosenttia ja paperille runsaat 20 prosenttia. Paperin vientimäärä kasvaa vuonna 1995 noin 7 prosenttia ja kartongin hieman vähemmän. Eri paperiladuista eniten lisääntyy aikakauslehti- ja hienopaperin vienti, kun puolestaan sanomalehtipaperin ja muun paperin vienti supistuu.

Vuotta 1995 koskeva epävarmuus liittyy lähinnä siihen, kuinka suuri osuus varastokysynnällä on ollut paperiteollisuuden toteutuneesta viennin kasvusta. Jos varastojen osuus on merkittävä, pysyvät paperin ja kartongin käyttäjät todennäköisesti siirtämään seuraavien hinnankorotusten ajankohtaa eteenpäin. Myös vientimäärien kasvu jäänee siinä tapauksessa koko vuoden 1995 osalta tässä esitettyä arviota pienemmäksi.

Paperin ja kartongin viennin kasvu arvioidaan vuonna 1995 tuotannon lisäystä suuremmaksi, joten kotimaan kysynnässä ei kasvua vielä juuri ole. Koska myös kartongin ja jalosteiden hinnat ovat nousseet, voidaan massa- ja paperiteollisuus-

den viennin kokonaisarvon arvioida kasvavan vuonna 1995 noin 50 miljardiin markkaan eli lisääntyvän noin 25 prosenttia edellisvuodesta.

Sellun suhdannehuippu vuoden 1996 alkupuolella?

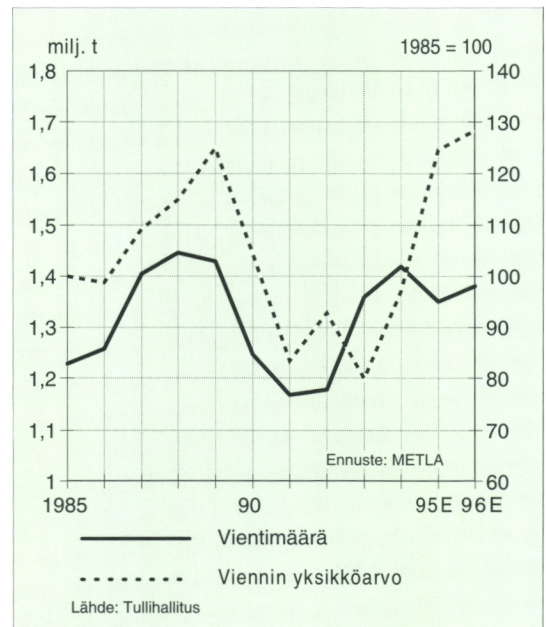
Kesäkuussa 1995 Pohjois-Amerikan ja Skandinavian selluntuottajien varastot laskivat hintakehityksen kannalta psykologisesti tärkeän miljoonan tonnin rajalle ensimmäistä kertaa 1980-luvun lopun huippusuhdanteen jälkeen, mutta heinä-elokuussa varastot kasvoivat jo erityisesti Pohjois-Amerikassa. Havuselluntuottajien viimeisin hinnankorotusilmoitus nosti listahinnat tuhanteen dollariin tonnilta 1.10.1995 alkaen.

Liikakysyntätilanne sellumarkkinoilla helpottui loppuvuodesta 1995. Tilanne tasapainottuu edelleen vuonna 1996, jolloin maailmanmarkkinoille arvioidaan tulevan lisäkapasiteettia lähes 2 miljoonaa tonnia. Kilpailu kiristyy nimenomaan muiden lajien kuin havusellun tuotannon lisäyksestä, sillä kapasiteetin kasvu painottuu Kanadassa kemitermomekaaniiseen massaan (CTMP) ja Yhdysvalloissa kierrätysmassaan (DIP). Määrällisesti enemmän tuotantomahdollisuudet kasvavat lähivuosina Aasian lehtisellun tuotannossa, jossa etenkin Indonesia lisää voimakkaasti kapasiteettiaan. Sellun kysynnän kasvu vuonna 1996 tapahtuu erityisesti lehtisellussa, kuten tarjonnan kasvukin. Kysynnän ja tarjonnan tasapainottuessa sellun hinnannousun ennustetaan tasaantuvan vuoden 1996 alkupuolella.

Suomen kannalta tärkeissä paino- ja kirjoituspaperissa kysyntä-tarjontatilanne Euroopassa säilyy vuonna 1996 Euroopan paperiteollisuusyhdistyksiä edus-

tavan Cependin raportin mukaan edelleen hyvänä. Mikäli Euroopan ulkopuolinen tarjonta ei lisäänty alueelle, säilyvät näkymät ensi vuodelle vielä erittäin hyvinä sekä Suomen viennin kasvulle että hintojen pysymiselle korkeina. Myös paperin vienninäkymät Pohjois-Amerikkaan ovat alan ennustelaitoksen Pulp and Paper Forecasterin mukaan hyvät: Yhdysvaltojen paino- ja kirjoituspaperin tuonin ennustetaan kasvavan vuonna 1996 tuotantoa nopeammin.

Hienopaperin hintakehityksessä on viime aikoina alkanut näkyä pientä epävarmuutta, mistä osoituksena on ruotsalaisen SCA:n hinnankorotuslykkäys syyskuulta. On mahdollista, että paperien hinnannousu on ollut vuonna 1995 viennin taloudelliseen kehitykseen verrattuna liian nopeaa. Hinnannousujen takia paperin loppukäyttäjät joutuvat myös korottamaan omia hintojaan, mikä puolestaan vähentää ensin lopputuotteen ja

Kuva 8. Sellun vientimäärä ja reaali viennin yksikköarvo vuosina 1985–96.

Keräyspaperin merkitys kasvanut ja hinta noussut paperimarkkinoilla

Vuonna 1994 Suomen metsäteollisuus käytti tuotantoonsa 566 000 tonnia keräyspaperia, mikä vastaa suurin piirtein 1,5 miljoonan kuutiometrin raakapuun käyttöä. Keräyspaperin käyttöaste eli sen kulutus osuutena paperin ja kartongin tuotannosta oli Suomessa vuonna 1994 noin 5 prosenttia. Keräyskuidun talteenottoaste oli 57 prosenttia keräyskelpoisesta paperista. Korkean talteenottoasteen vuoksi kotimaasta on vaikea enää saada merkittävästi lisää kierrätyskelpoista paperia teollisuuden käyttöön. Tuontikeräyspaperin osuus käytöstä oli vuonna 1994 noin viidennes.

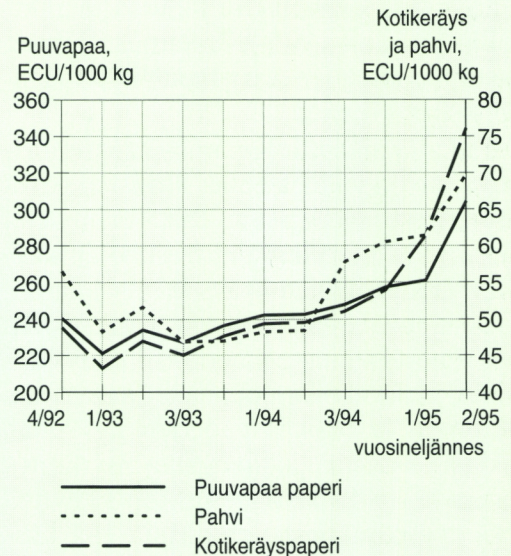
Tärkeimmät keräyspaperilaadut ovat kotikeräyspaperi, pahvit ja puuvapaa paperi, josta viimeksi mainituin on raaka-aineena kuidultaan korkealaatuisinta. Sanomalehtipaperi, kartonki ja pehmopaperi ovat pääasiallisimmat keräyspaperin käyttökohteet tällä hetkellä. Keräyskuitua sisältävää paperia tai kartonkia valmistettiin Suomessa vuonna 1994 yhteensä noin miljoona tonnia.

Varsin erilainen metsäteollisuuden raaka-ainepohja vallitsee Yhdysvalloissa sekä Euroopan ja Aasian tiheästi asutuissa maissa. EU-maissa keräyspaperin käyttöaste oli vuonna 1994 yli puolet teollisuuden raaka-aineesta. Esimerkiksi Saksassa käytettiin vuonna 1994 keräyskuitua yli 8 miljoonaa tonnia, mikä vastaa nelinkertaisesti maan sellukapasiteettia. Japanissa keräyskuidun käyttöaste oli 53 prosenttia vuonna 1994 ja käyttömäärä teollisuuden raaka-aineena ylitti 15 miljoonaa tonnia. Yhdysvalloissa kulutettiin vuonna 1994 yli 27,6 miljoonaa tonnia keräyspaperia ja lisäksi sitä vietiin lähinnä Kaukoitään 7,7 miljoonaa tonnia.

Keräyskuidun osuus paperi- ja kartonkiteollisuuden raaka-aineena on kasvanut. Euroopassa keräyspaperin kulutus kasvoi Euroopan paperiteollisuusyhdistyksen CEPIn mukaan vuosina 1983–94 keskimäärin 6,2 prosenttia

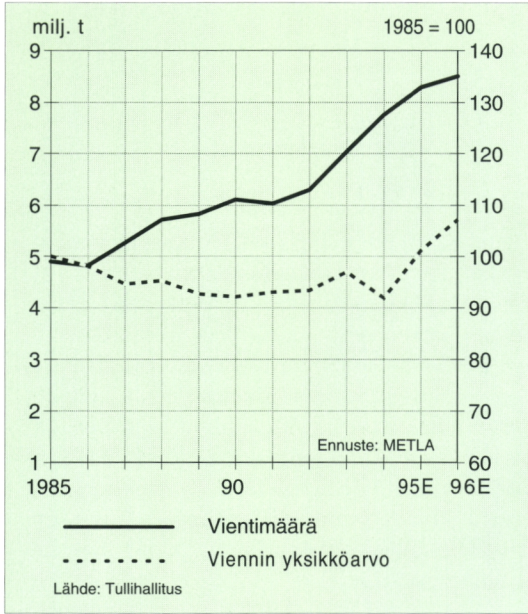
vuodessa, kun sellun tuotanto kasvoi vastaavana aikana keskimäärin 2,2 prosenttia. Viimeisen vuoden aikana keräyspaperin hinnat ovat Euroopassa nousseet voimakkaasti. Myös Suomessa keräyskuidun nimellishinta on viimeisen vuoden aikana noussut yli 30 prosenttia. Keräyskuidun hinnannousuun on vaikuttanut sellun hinnan lisäksi kysynnän lisääntyminen yli tarjonnan. Suomen keräyspaperin hintataso on ollut viimeksi kuluneen vuoden aikana keskimäärin puolet Saksan hintatasosta (kuva).

Tulevaisuudessa paineet tuoda enemmän keräyspaperia todennäköisesti lisääntyvät mikäli uusiomassan suosio eri paino- ja kirjoituspaperien raaka-ainelisänä kasvaa. Esimerkiksi Ruotsissa tuonnin osuus keräyspaperin käytöstä teollisuuden raaka-aineena oli vuonna 1994 jo noin 40 prosenttia.

Lähde: Paperinkeräys Oy, Cepi

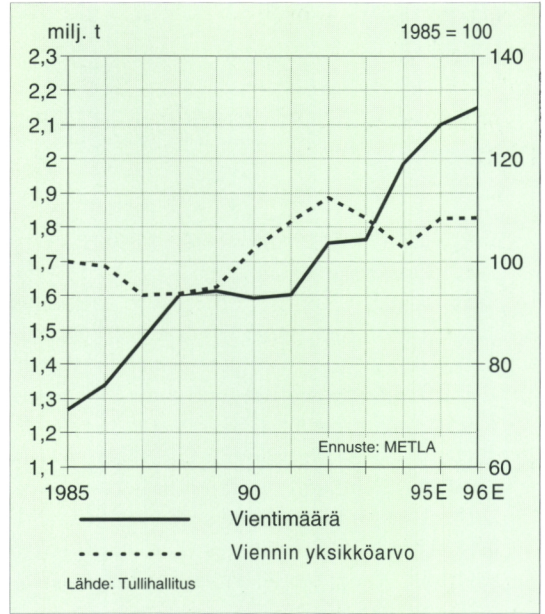
Keräyspaperien hinnat Suomessa vuosina 1992–95.

Kuva 9. Paperin vientimäärä ja reaaliyksikköarvo vuosina 1985–96.

sitten paperin kysyntää. Paperin kulutus saattaa olla ennustettua alhaisemmalla tasolla uuden kapasiteetin tullessa markkinoille vuosina 1996–97. Samaan aikaan maailmantalouden kasvuvauhti jo todennäköisesti hiljenee.

Pitkällä aikavälillä paino- ja kirjoituspaperien kysyntää alentaa lisäksi elektronisen viestinnän kasvu. Tästä osoituksena on jo esimerkiksi tietoverkkojen käytön räjähdysmäinen lisäys ja toisaalta online-muotoisten sanoma- ja aikakauslehtien ilmestyminen esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja Länsi-Eurooppaan. Vastaavasti kartongin ja pakkauspaperien kysynnän kasvua hidastaa lähivuosina pyrkimys vähentää pakkausmateriaalien käyttöä sekä ympäristönsuojelullisista että kustannussyistä. Paperin kysynnän painopiste siirtyy lähinnä Aasian maiden ja Itä-Euroopan siirtymätalouksien nopean talouskasvun vuoksi jossain määrin näille uusille alueille.

Kuva 10. Kartongin vientimäärä ja reaaliyksikköarvo vuosina 1985–96.

Tuotanto kasvaa edelleen 1995–96

Metla ennustaa Suomen paperin ja kartongin vientimäärän kasvavan 2–3 prosenttia vuonna 1996 mutta vientihintojen nousun jäävän huomattavasti tämänvuotista alhaisemmaksi. Keskimääräiseksi paperin viennin yksikköarvon nousuksi vuonna 1996 ennustetaan noin 10 prosenttia. Sellun ja erityisesti kartongin keskimääräisten yksikköarvojen lisäys jäänee paperin yksikköarvon nousua pienemmäksi. Vuonna 1996 viennin arvon kasvuksi arvioidaan 10–12 prosenttia.

Suomen sulfaattisellun tuotanto nousee Rauman sellutehtaan käynnistyessä kevättalvella 1996. Kokonaistuotantomääräksi ennustetaan 6,5 miljoonaa tonnia sellua, mikä tarkoittaa noin 6 prosentin kasvua vuonna 1996. Paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotanto kasvaa edelleen vuonna 1996 noin 2 prosenttia lähinnä päällystettyjen paperien tuotanto-

kapasiteetin lisääntyessä loppuvuodesta 1996. Mainonnan ennustettu kasvu lisää erityisesti päällystettyjen paino- ja kirjoituspaperien kotimaan kulutusta vuonna 1996.

2.1.3 Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus

Metsäteollisuuden kustannuskilpailukyky tärkeimpiin kilpailijamaihin verrattuna on edelleen hyvä huolimatta raaka-ainneiden, työvoiman ja energian yksikkökustannusten noususta. Metsäyhtiöiden velkaisuus ja rahoituskulut ovat pienentyneet merkittävästi. Vuonna 1996 kannattavuuden arvioidaan pysyvän lähes kuluvan vuoden tasolla. Metsäteollisuuden suhdannekuva on kuitenkin jakautunut kahtia: massa- ja paperiteollisuuden kannattavuus pysyy hyvänä, mutta saha-teollisuudessa laskusuhdanne on jo alkanut.

Puun voimakas hinnan nousu taittunut

Puuraaka-aineen hinnan kohoaminen vuoden 1993 puolivälin pohjalukemista on jatkunut vahvan kysynnän myötä. Vuoden 1995 alkupuoliskolla tukkipuun kantohinta oli 10 prosenttia ja kuitupuun hinta vajaat 20 prosenttia korkeampi kuin vuotta aiemmin. Hintojen nousu näyttäisi tosin taittuvan vuonna 1995. Havutukin reaalin kantohinta on lähestynyt 1980-luvun jälkipuoliskon tasoa, mutta on edelleenkin männyllä noin 15 prosenttia ja kuusella noin 10 prosenttia vuosien 1989–91 huippuhintojen alapuolella. Havukuitupuun reaali hinnat sen sijaan ovat

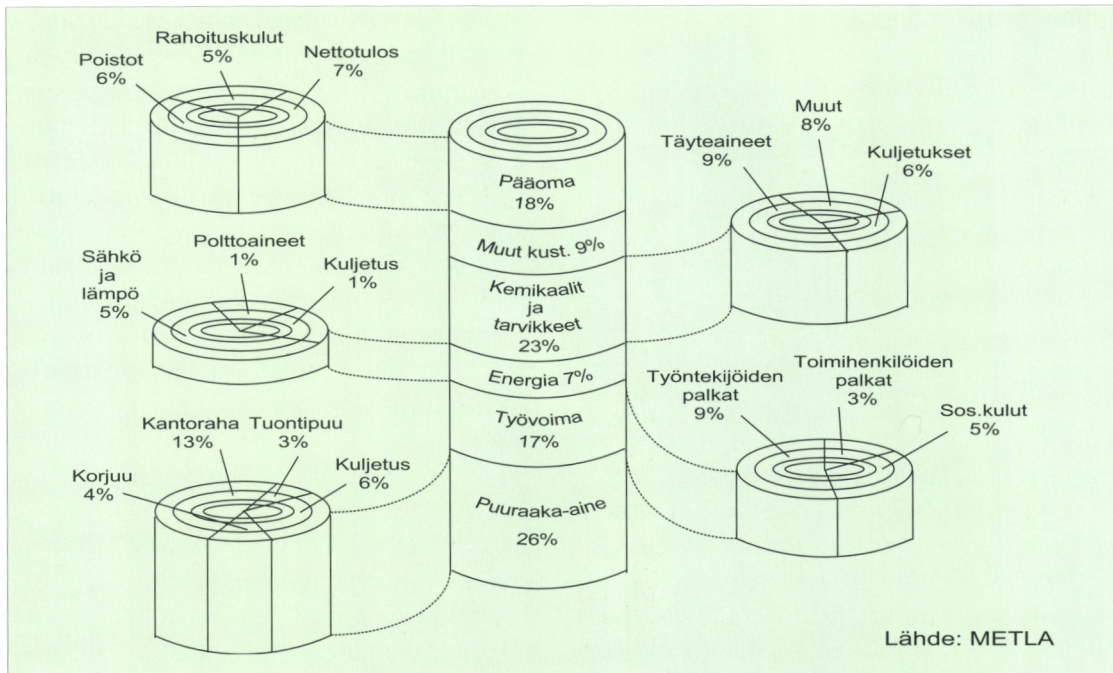
edelleenkin lähes 40 prosenttia huippuvuosien hintojen alapuolella.

Korjuun ja kuljetuksen nimelliset yksikkökustannukset ovat laskeneet vuodesta 1992 noin 12 prosenttia koneellistamisasteen noustessa 65 prosentista 80 prosenttiin. Kuluvana vuonna korjuun ja kuljetuksen yksikkökustannusten arvioidaan nousevan 2 prosenttia. Korjuun ja kuljetuksen kustannukset muodostavat noin kolmanneksen teollisuuden ostaman puun muuttuvista kustannuksista vuonna 1995.

Työvoimakustannusten nousu kiihtynyt massa- ja paperiteollisuudessa

Metsäteollisuuden tuottavuuden voimakas kasvu on kolmen viime vuoden aikana kohentanut tuntuvasti kilpailukykyä. Teollisuuden suhteellisilla yksikkötyökustannuksilla mitattu hintakilpailukyky on tänä vuonna vielä neljänneksen pitkän ajan keskiarvoa korkeampi. Työntekijöiden nimelliset tuntiansiot ovat nousseet massa- ja paperiteollisuudessa lähes 10 prosenttia edellisvuodesta. Puutavarateollisuudessa nousu on ollut selvästi hitaampaa. Vuonna 1994 palkat ja muut henkilökulut olivat 17 prosenttia alan liikevaihdosta. Maltillinen palkkaratkaisu tukee asettautumista vakaan, alhaisen inflaation oloihin vuonna 1996.

Polttoaineiden, sähkön ja lämmön hinta on noussut keskimäärin noin 4 prosenttia vuodesta 1994 vuoteen 1995. Suurten teollisuusyritysten ostaman sähkön hinta on kuitenkin noussut runsaat 10 prosenttia edellisvuodesta. Energian hintaa on nostanut lähinnä kiristynyt ympäristöperusteinen verotus, joka rasittaa eniten fossiilisia polttoaineita niiden suuren hiilisisällön johdosta. Ydinvoimaa ja vesivoimaa verotetaan energiasisällön

Kuva 11. Metsäteollisuuden kustannukset vuonna 1994. Liikevaihto yhteensä 64 mrd.mk

mukaan. Ydinvoimalla on lisäksi entuudestaan perusvero. Metsäteollisuuden käyttämän energian yksikkökustannukset nousevat energiaraaka-aineiden ja sähkön hinnan nousun myötä myös vuonna 1996.

Suhdannekehitys jakautunut kahtia

Paperi- ja kartonkiteollisuuden käyntiasteet kohoavat vuonna 1995 yli 95 prosentin, mikä tarkoittaa käytännössä kapasiteetin täyskäyttöä. Sen sijaan sahateollisuudessa, erityisesti kuusisahatavaran tuotannossa, on jo keväästä lähtien toteutettu ensimmäisiä seisokkeja. Käyntiasteen koko sahateollisuudessa odotetaan jäävän alle 90 prosentin, kun edellisvuonna käyntiaste ylsi 94 prosenttiin.

Sahatavaran vientinäykymät ovat nopeasti huonontuneet sekä Pohjoismaiden että Keski-Euroopan oman teollisuuden

lisättyä sahauskapasiteettiaan kysynnän vahvistumista nopeammin. Markkan vahvistuminen on edelleen heikentänyt suomalaisten viejien hintakilpailukykyä erityisesti ruotsalaisiin ja kanadalaisiin nähden. Myös kotimaan kysyntä on heikkoa rakennustoiminnan laman takia.

Paperin vahva kysyntä, massa- ja paperiteollisuuden korkeat käyntiasteet ja hyvän kannattavuuden myötä parantuneet tulorahoitusmahdollisuudet ovat rohkaisseet metsäyhtiöitä voimakkaisiin investointeihin. Kuluvana vuonna metsäteollisuuden investoinnit ovatkin saavuttamassa vuoden 1989 ennätystason. Vuodelle 1996 on ilmoitettujen investointisuunnitelmien valossa odotettavissa kaikkien aikojen ennätys. Investoinnit kotimaahan yltaisivät 12 miljardiin markkaan eli peräti 15 prosenttiin liikevaihdosta. Lisäksi tulisivat ulkomaille suunnitellut investoinnit, jotka ovat arvoltaan vähintään kaksi miljardia markkaa.

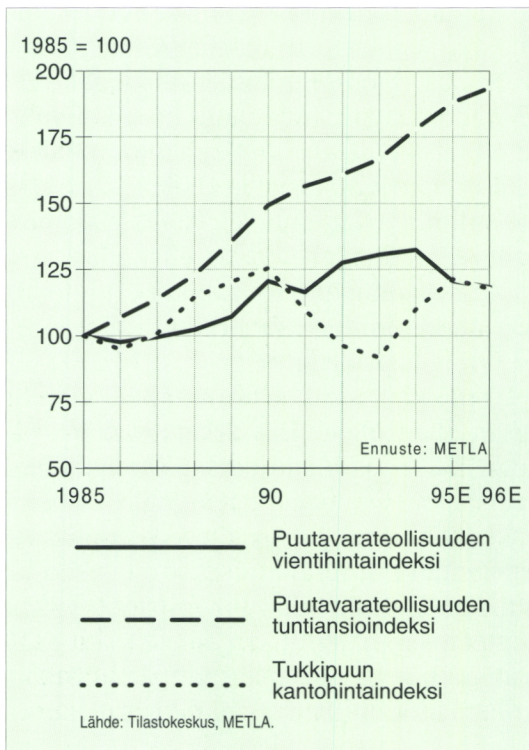
Kannattavuus hyvä

Korkea käyntiaste ja tuotteiden koho-
neet hinnat yhdessä nopeasti alentuneiden
rahoituskustannusten kanssa ovat pa-
rantaneet metsäteollisuuden kannatta-
vuutta. Tulos rahoituserien jälkeen nousi
6 miljardia markkaa voitolliseksi vuonna
1994. Kustannusten noususta huolimatta
metsäteollisuuden tuloksen odotetaan
jopa yli kaksinkertaistuvan vuonna 1995.
Vuonna 1992 toimialan tulos oli vielä yli
4 miljardia markkaa tappiollinen. Jo toi-
sena vuonna peräkkäin sijoitetun pää-
oman tuottoaste kohoaa reilusti valtion
pitkäaikaisten obligaatioiden tuottoas-
teen yläpuolelle.

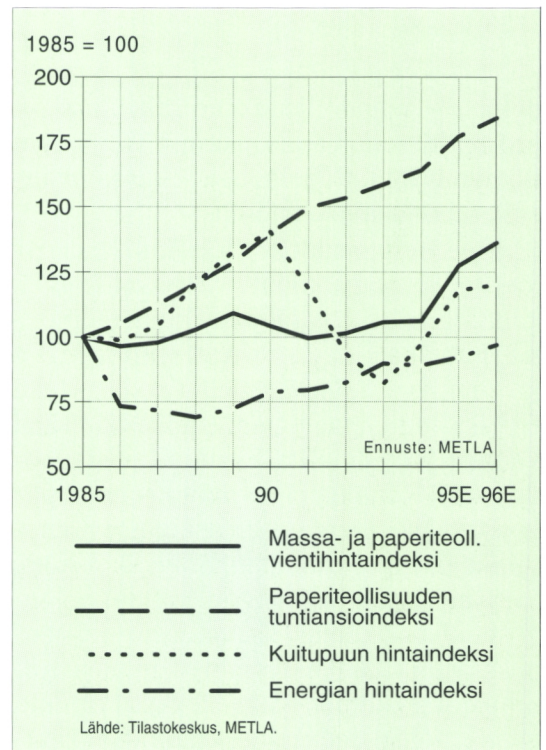
Hyvä kannattavuus merkitsee sitä, että
metsäteollisuus kykenee tekemään inves-

tointinsa pääosin tulo-rahoituksella ja ly-
hentämällä velkojaan parantamaan vaka-
varaisuuttaan. Metsäteollisuusyritysten
velkaantuminen onkin pienentynyt mer-
kittävästi 90-luvun alusta lähtien. Keski-
määrin 40 prosentin omavaraisuusasteel-
la metsäteollisuuden rahoitusasema on
jo kansainvälisesti tyydyttävä. Vuonna
1992 metsäteollisuuden nettovelat olivat
liikevaihdon suuruiset, mutta kuluvan
vuoden lopussa niiden arvioidaan painu-
van puoleen liikevaihdosta.

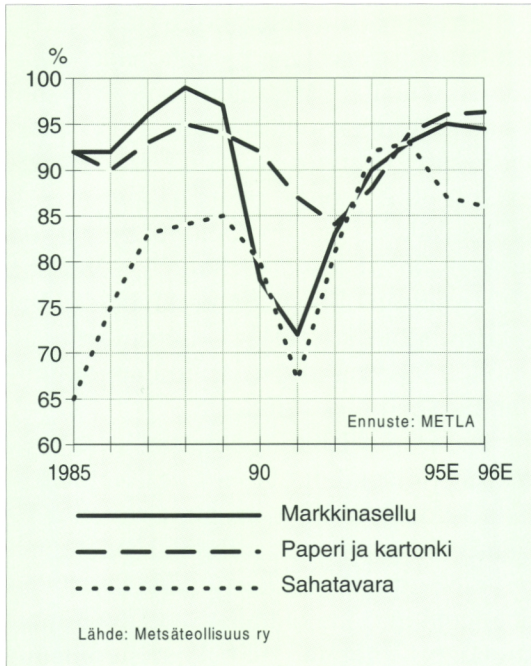
Vuodesta 1996 odotetaan yleisesti
metsäteollisuudelle vielä hyvää taloude-
llista tulosta. Vaikka investointimenot li-
sääntyvät tuntuvasti, toimialan odotetaan
hyvällä tulo-rahoituskertymällä pystyvän
edelleenkin vähentämään velkaantuneis-
suuttaan. Vuonna 1996 metsäteollisuus-

Kuva 12. Puutavateollisuuden nimelliset vientihinnat ja tuotannontekijöiden hinnat vuosina 1985–96.

Kuva 13. Massa- ja paperiteollisuuden nimelliset vientihinnat ja tuotannontekijöiden hinnat vuosina 1985–96.

Kuva 14. Metsäteollisuuden kapasiteetin käyttöasteet vuosina 1985–96.

della on mahdollisuuksia saavuttaa 50 prosentin omavaraisuusaste eli varsin tyydyttävä luottokelpoisuus kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla.

Metsäteollisuuden toimintaympäristössä on tapahtunut yritysfuusioiden kautta merkittäviä rakenteellisia muutoksia, jotka parantavat yritysten kilpailukyä ja muita toimintaedellytyksiä sekä EU:ssa että maailmanlaajuisesti. Tänä vuonna julkistetuilla Enson ja Veitsiluodon sekä Repolan ja Kymmenen fuusioilla pyritään vähentämään suhdannevaihteluihin ja investointeihin liittyviä riskejä. Lisäksi synergiaetujen ja tuotannon tehostamisen kautta saavutetaan kustannussäästöjä. UPM-Kymmenen uusi toimitusjohtaja Juha Niemelä on arvioinut, että Repolan ja Kymmenen fuusion kaut-

ta saadaan seuraavan kahden vuoden aikana 1–2 miljardin markan säästöt.

Muita metsäsektoriin vaikuttavia merkittäviä rakenteellisia muutoksia ovat Euroopan talous- ja rahaliiton eteneminen, tullisopimukset ja kuluttajien kasvava ympäristötietoisuus. Euroopan rahaliittoratkaisut (EMU), joissa Suomikin on EU-jäsenyyden myötä vahvasti mukana, vaikuttavat ainakin lyhyellä aikavälillä kansainvälisiin valuuttasuhteisiin ja sitä kautta suomalaisen metsäteollisuuden kilpailukykyyn. Euroopan unionin jäsenenä Suomi kuuluu myös yhteiseen tulliliittoon ja soveltaa näin ollen EU:n tulleja, joilla on vaikutuksensa metsäteollisuuden kilpailukykyyn. GATTin Uruguayn-kierroksella sovittiin vuonna 1994 toimialakohtaisia nollatulliratkaisuja. Sopimuksen mukaan metsäteollisuuden tuotteiden tullit poistuvat asteittain kymmenen vuoden siirtymäajan kuluessa. Se vähentää Suomen metsäteollisuuden tullen tuomaa kilpailuetua EU:n ulkopuolisiin metsäteollisuustuotteiden toimittajiin Länsi-Euroopan asiakasmaissa. Toisaalta tulliratkaisut antavat myös Suomen metsäteollisuudelle mahdollisuuden viedä tullitta omia tuotteitaan kilpailijoidensa markkinoille, esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja Kanadaan.

Ympäristöasiat ja kuluttajien vihreät arvot ovat tulleet yhä tärkeämmiksi strategiseksi kilpailutekijöiksi. Suomalainen metsäteollisuus on edelläkävijä esimerkiksi tuotannon päästöjen hallinnassa. Pyrkimällä määrätietoisesti metsäteollisuuden kansainväliseen ympäristöjohtajuuteen suomalaiset yritykset voivat saavuttaa Länsi-Euroopan ympäristötietoisilla markkinoilla pysyvän kilpailuedun.

Mikä on ERM?

ERM (Exchange Rate Mechanism) on EU:n valuuttakurssimekanismi, joka säätelee Euroopan valuuttajärjestelmän eli **EMSin (European Monetary Systems)** toimintaa. ERM on järjestelmä, jonka puitteissa määräytyvät EMS:ssä mukana olevien valuttojen väliset vaihtosuhteet. EMS on väline, jonka avulla **EU (European Union)** toteuttaa Euroopan raha- ja talousliittoa eli **EMUa (European Monetary and Economic Union)**. Varsinaisessa talous- ja rahaliitossa EMSiä ei enää ole. EMUn päätöksiä toimeenpanevana elimenä tulee olemaan Euroopan Keskuspankki, **ECB (European Central Bank)**. Se johtaa EU-maiden raha- ja valuuttapolitiikkaa.

EU tavoittelee EMUn avulla jäsenmaiden rahatalouden sekä sisäistä (matala inflaatio) että ulkoista (vakaat valuuttakurssit) vakautta. Liiton uskottavuus kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla määräytyy sen oman sisäisen vahvuuden perusteella.

Kaikki EU-maat kuuluvat tällä hetkellä valuuttajärjestelmään eli EMSiin. Valuuttakurssimekanismiin eli ERMiin eivät kuitenkaan osallistu Iso-Britannia, Italia, Kreikka, Ruotsi ja Suomi. Valuutoille on toistaiseksi sovittu laaja ± 15 prosentin valuuttapareittainen vaihteluväli eli valuuttaputki. Kolmannen vaiheen toteutusta EMUun osallistuvien maiden valuttojen väliset vaihtosuhteet kiinnitetään peruuttamattomasti. Minkäänlaista valuuttaputkea ei siten enää ole.

Liittyminen EMUun edellyttää jäsenmailta Maastrichtin sopimuksen mukaisesti hyvää taloudenpitoa erityisesti julkisen velan, inflaation, budjettialijäämän, korkojen ja valuuttakurssin osalta. Tulakseen aikaisimmassa mahdollisessa vaiheessa EMUn täysivaltaiseksi jäseneksi Suomen olisi Maastrichtin sopimuksen mukaisesti tehtävä ERM-päätös vuoden vaihteeseen mennessä.

Sekä EMUun liittymisessä että sen ulkopuolelle jäämisessä on omat riskinsä. Suomen kaltaista pientä avointa kansantaloutta rahaliitto tulisi hyödyttämään todennäköisesti poistamalla valuuttariskiä ja valuutan vaihdosta maksettavia kuluja. Toiseksi tultaisiin hyötymään pyrkimyksestä alhaiseen inflaatioon. Kolmas – ja ehkä tärkein – hyöty olisi todellisen integraation syveneminen ja siitä aiheutuvat tehokkuus- ja kasvuhyödyt.

Toisaalta, jäämällä järjestelmän ulkopuolelle voidaan säilyttää aktiivinen vaikuttaminen kansalliseen raha- ja valuuttapolitiikkaan. Sen merkitys voi kuitenkin Suomen kaltaisessa pienessä avoimessa kansantaloudessa jäädä hyvin pieneksi. Pieni avoin kansantalous ei voi pitkän päälle toimia ympäröivästä maailmasta merkittävästi poikkeavalla tavalla.

Liitytäänpä ERMiin tai ei, Suomen talouspolitiikan keskeisenä tavoitteena tulee olemaan vakaa valuuttakurssi. Kaikissa tapauksissa hyvä taloudenpito viime kädessä ratkaisee talouden vakauden.

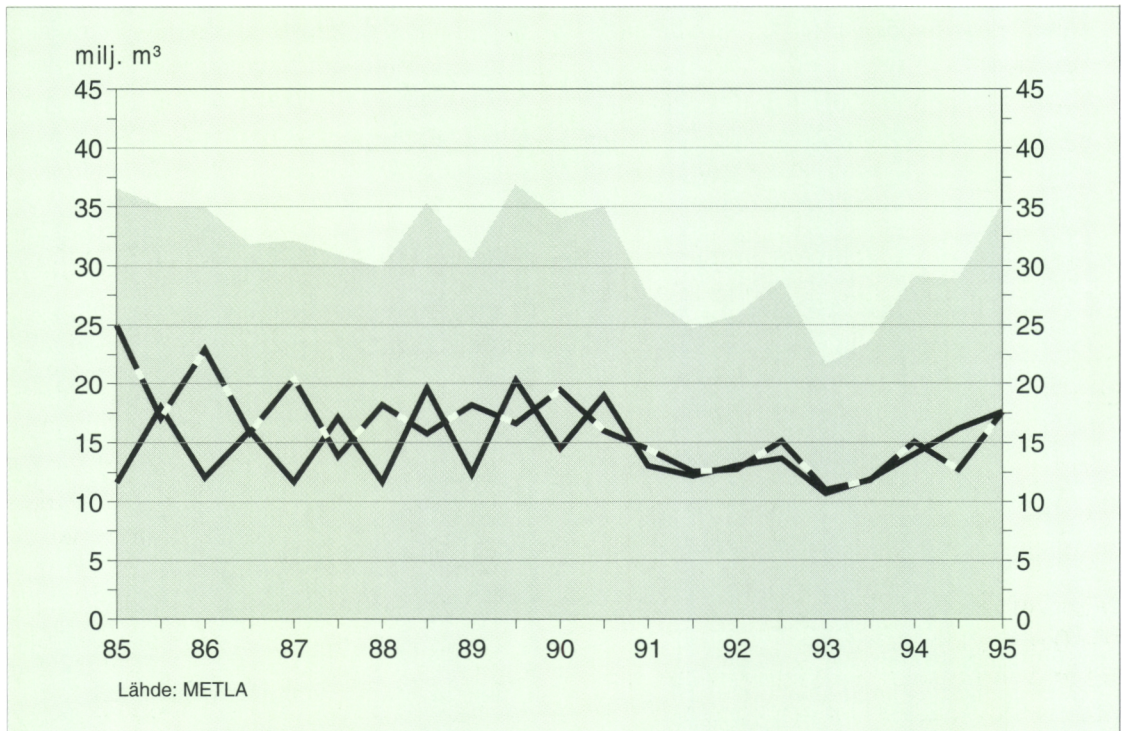
2.2 Metsätalous

2.2.1 Raakapuumarkkinat ja puuhuolto

Raakapuun saatavuus ei vuonna 1995 rajoita metsäteollisuuden tuotannon kasvua. Jo toista vuotta vilkkaana käynyt puukauppa on vuoden alkupuoliskolla nostanut metsäteollisuuden raakapuuvarastot lähes 1980-luvun ennätysvuosien tasolle. Puukaupan valtakunnallisesti neuvotellut hintasuositukset jäivät historiaan maaliskuussa, kun puun hintojen muutoksista sovittiin erikseen neljällä suuralueella. Hinnankorotukset vauhdit-

tivat kevään puukauppaa uusiin ennätysiin. Tänä vuonna metsäteollisuuden puun tarve on suurempi kuin koskaan. Puun käyttöä lisäävät metsäteollisuuden investoinnit pitävät metsäteollisuuden puun tarpeen suurena myös ensi vuonna. Kantohintojen ennakoidaan pysyvän keskimäärin nykyisellä tasolla vuonna 1996.

Vuoden 1995 alussa puukauppa hiljeni tilapäisesti odottamaan uutta hintaratkaisua. Metsäteollisuus ry ja MTK olivat jo ennen varsinaisia neuvotteluja yksimielisesti todenneet, että puun hinnat kohoavat edellisvuodesta. Maa jaettiin neljään alueeseen: Etelä-, Länsi-, Järvi- ja Pohjois-Suomeen, joissa kussakin neuvottelutulos syntyi maaliskuun alussa. Alueellisissa neuvotteluissa osapuolet sopivat

Kuva 15. Teollisuuden raakapuun kesä- ja talvivarastot vuosina 1985–95. (Harmaa alue kuvaa koko varastoja, katkoviiva hakatun puun varastoja ja yhtenäinen viiva pysty- ja metsävarastoja.)

Taulukko 4. Markkinahakkuut ja raakapuun tuonti tammi–elokuussa 1994–95 sekä ennakoarviot vuosiksi 1995 ja 1996.

Raakapuulaji/ omistajaryhmä	1–8/94 milj.m ³	1–8/95 milj.m ³	Muutos %	1994 milj.m ³	1995E milj.m ³	Muutos %	1996E milj.m ³
Tukkipuu	14,8	16,1	9	24,9	23,5	–6	22,0
Kuitupuu	14,8	17,2	16	24,2	27,8	15	29,0
Yksityismetsät	24,2	29,3	21	40,6	45,0	11	43,5
pystyhakkuut	16,9	20,6	22	29,0	–	–	–
hankintahakkuut	7,3	8,7	19	11,6	–	–	–
Yhtiöiden metsät	3,1	1,3	–58	4,4	2,0	–54	3,0
Metsähallituksen metsät	2,3	2,7	17	4,2	4,3	1	4,5
Markkinahakkuut yhteensä	29,7	33,4	12	49,2	51,3	4	51,0
Raakapuun tuonti	4,8	*5,6	17	8,3	9,7	17	10
Markkinahakkuut ja tuonti yhteensä	34,5	39,0	13	57,5	61,0	6	61,0
* arvio							

pelkästään puun hinnan muutoksista. Muita puun hintaan vaikuttavia tekijöitä, kuten mitta- ja laatuvaatimuksia sekä leimikkotekijöitä ei enää kirjattu sopimukseen.

Alueittaisissa sopimuksissa kuitupuun hinnannousu oli suurempi kuin tukkipuun. Hinnankorotusten alueelliset erot jäivät vähäisiksi, joskin tasoerot alueittaisissa hinnoissa ovat edelleen merkittäviä. Mäntytukin hintaa nostettiin eri alueilla 9–10 prosenttia, kuusitukin 5–7 ja koivutukin 5–6 prosenttia. Mäntykuidun hintaa nostettiin 23–31, kuusikuidun 12–17 ja koivukuidun 30–34 prosenttia viime vuoden loppupuoliskon toteutuneista hinnoista.

Hakkuiden painopiste siirtyy kuitupuuhun

Vuonna 1995 markkinahakkuut ovat jatkuneet vilkkaina. Vuoden alkupuoliskolla kuukausittaiset hakkuumäärät olivat toukokuuta lukuun ottamatta sekä edellisvuotista että keskimääräistä suuremmat. Maaliskuussa puuta korjattiin ennätyselliset 6,9 miljoonaa kuutiometriä. Elokuun loppuun mennessä markkinapuuta oli hakattu 33,4 miljoonaa kuutiometriä, mikä oli 12 prosenttia enemmän kuin viime vuoden vastaavaan aikaan.

Hakkuiden rakenteessa näkyvät saha-teollisuuden tuotannon menekkivaikeudet sekä massa- ja paperiteollisuuden tuotannon kasvu. Hakkuiden painopiste

on siirtynyt kuitupuuhun. Tammi–elokuussa havutukkia hakattiin 15,3 miljoonaa kuutiometriä. Alkuvuoden runsaiden havutukkien hakkuiden vaikutuksesta määrä oli 9 prosenttia viimevuotista suurempi. Huhtikuusta alkaen kuusitukin hakkuumäärät ovat pienentyneet jyrkästi ja mäntytukkien hakkuiden vähentyminen on näkynyt elokuusta alkaen. Sahataran tuotannon supistusten johdosta tukkipuun hakkuumäärä jää tänä vuonna noin 23 miljoonaa kuutiometriin.

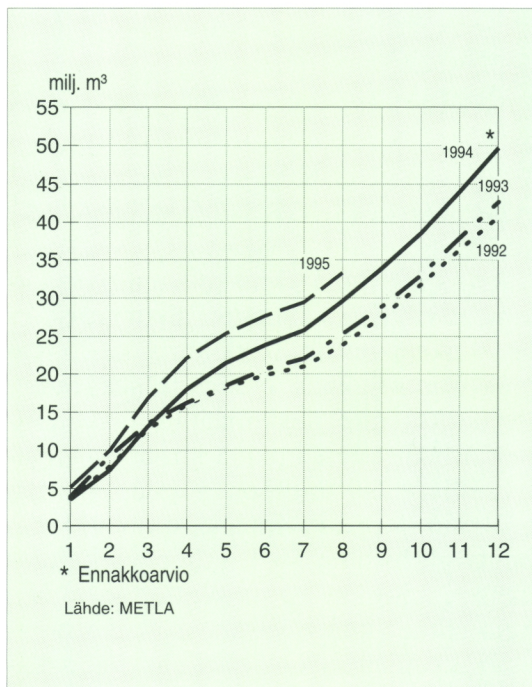
Tammi–elokuussa kuitupuuta hakattiin kaikkiaan 17,2 miljoonaa kuutiometriä, mikä oli 16 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Eniten kasvoivat koivukuitupuun ja mäntykuitupuun hakkuumäärät. Loppuvuonna kuitupuun hakkuut jatkuvat tähänastista vilkkaampina. Massa- ja paperiteollisuuden tuotannon kasvu nostaa tänä vuonna kuitupuun hak-

kuumäärän lähes 28 miljoonaan kuutiometriin.

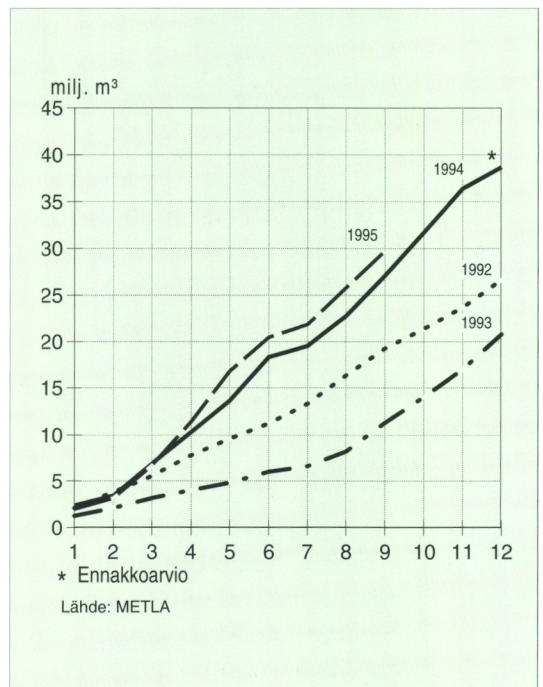
Vuonna 1995 markkinapuuta hakataan kaikkiaan 51 miljoonaa kuutiometriä, mikä on 4 prosenttia enemmän kuin vuonna 1994. Hakkuiden lisäys kertyy yksityismetsistä, joissa hakkuiden määrä kasvaa 45 miljoonaan kuutiometriin.

Raakapuun varastot kasvaneet

Tammi–elokuun kokonaishakkuista 88 prosenttia kertyi yksityismetsistä. Vuosina 1991–93 yksityismetsien osuus oli noin 75 prosenttia, vuonna 1994 se nousi 82 prosenttiin. Yksityismetsien hakkuiden lisäyksen vuoksi metsäteollisuuden ei ole viime aikoina tarvinnut turvautua merkittävässä määrin omien metsiensä raakapuuhun. Hakkuut metsäteollisuus-

Kuva 16. Markkinahakkuut vuosina 1992–94 sekä tammi–elokuussa 1995.

Kuva 17. Yksityismetsien raakapuun ostomäärät vuosina 1992–94 sekä tammi–syyskuussa 1995.

Taulukko 5. Yksityismetsien raakapuun ostomäärät tammi–syyskuussa vuosina 1994–95 sekä ennakkoarvio vuosiksi 1995 ja 1996.

Raakapuulaji	1–9/94 milj.m ³	1–9/95 milj.m ³	Muutos %	1994 milj.m ³	1995E milj.m ³	Muutos %	1996E milj.m ³
Tukkipuu	12,9	14,0	9	18,3	18,0	–1	–
Kuitupuu	14,3	15,7	10	20,4	22,0	8	–
Pystykaupat	21,1	22,3	6	29,8	30,0	1	–
Hankintakaupat	6,1	7,4	22	8,8	10,0	13	–
Koko ostomäärä	27,1	29,7	9	38,7	40,0	3	40,0

yhtiöiden omista metsistä olivat tammi–elokuussa 58 prosenttia pienemmät kuin viime vuoden vastaavana aikana. Vuonna 1995 metsäteollisuusyhtiöiden omien metsien hakkuumäärä pienenee edelleen. Metsähallituksen metsistä korjattiin viime vuonna 4,2 miljoonaa kuutiometriä markkinapuuta. Tämän vuoden hakkuut ovat samaa luokkaa.

Metsäteollisuuden raakapuun varastot olivat kesäkuussa yhteensä 35,3 miljoonaa kuutiometriä, eli 6,4 miljoonaa kuutiometriä suuremmat kuin puoli vuotta aikaisemmin. Metsä- ja pystyvarastot kasvoivat vuoden alkupuoliskolla 1,4 miljoonaa kuutiometriä, mikä määrä kertyi havutukkien varastojen lisäyksestä kuitupuun varastojen pysyessä samalla tasolla kuin puoli vuotta aikaisemmin. Hakatun puun varastot kasvoivat alkuvuonna 4,9 miljoonaa kuutiometriä. Hakatun puun varastoissa on mukana tuontipuuta, jonka määrät ovat kasvaneet viime vuodesta. Metsäteollisuuden raakapuunvarastot ovat nyt samalla tasolla kuin varastot keskimäärin 1980-luvulla. Varastojen osuus metsäteollisuuden puunkäytöstä on kuitenkin tällä hetkellä pienempi kuin

1980-luvulla. Tällä vuosikymmenellä raakapuun varastot ovat pääsääntöisesti jääneet alle 30 miljoonan kuutiometrin.

Puukaupan tahti hiljenee

Hiljaisen alkuvuoden jälkeen puukauppa käynnistyi maaliskuussa ennätysvilkkaana alueellisten hintasopimusten synnytyä. Toukokuun ostomäärä, 5,4 miljoonaa kuutiometriä, oli kaikkien aikojen suurin. Syyskuun loppuun mennessä metsäteollisuus oli ostanut puuta yksityismetsistä 29,7 miljoonaa kuutiometriä. Ostomäärä oli 9 prosenttia suurempi kuin viime vuoden vastaavana aikana.

Tammi–syyskuussa kertyi yksityismetsien pystykaupoista puuta yhteensä 22,3 miljoonaa kuutiometriä, mikä oli 6 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Hankintakauppojen puumäärä lisääntyi viime vuodesta yli viidenneksen, ja syyskuun loppuun mennessä puuta oli ostettu yhteensä 7,4 miljoonaa kuutiometriä. Hankintapuun osuus yksityismetsistä ostetusta puusta oli 25 prosenttia.

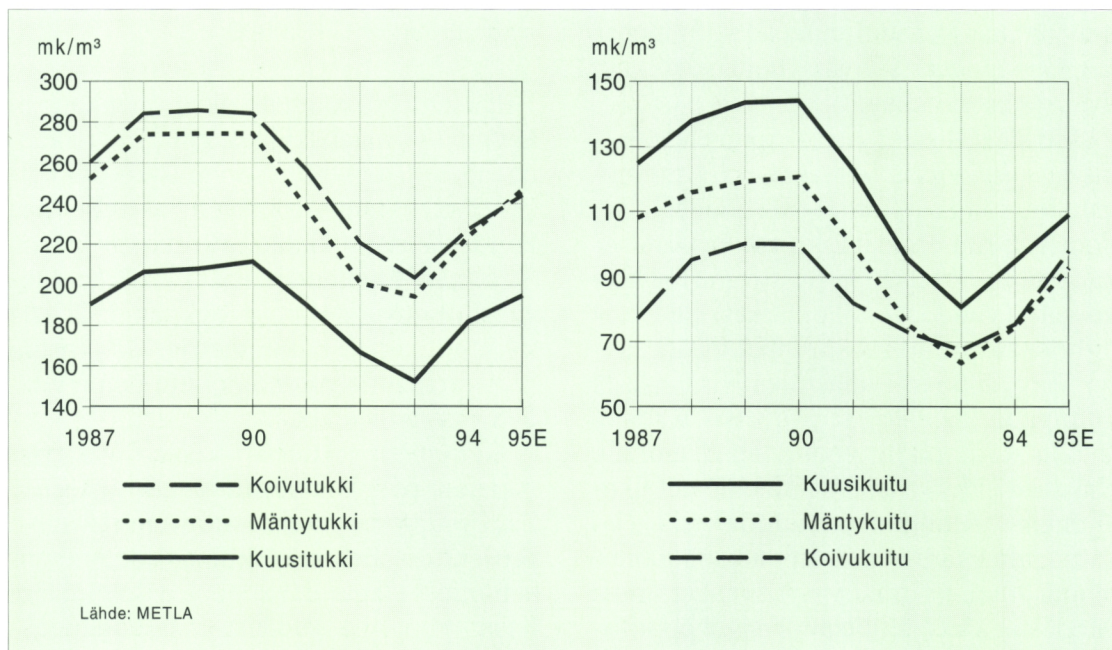
Puukaupan määrä on vaihdellut voimakkaasti alueittain. Eniten puukauppoja tehtiin Järvi-Suomessa. Etelä-Suomessa on sen sijaan ollut verkkaisempi tahti. Puutavaralajien kysynnässä on myös ollut alueittaisia eroja.

Puukaupan painopiste on siirtynyt tukkipuusta kuitupuuhun. Syyskuun ostomäärästä tukkipuun osuus oli enää 42 prosenttia. Loppuvuonna tukkipuun ostomäärät vähenevät edelleen sahatavaran tuotannon supistusten takia, mutta massa- ja paperiteollisuuden lisääntyvään tarpeeseen ostetaan kuitupuuta entistä enemmän. Syksyn puukauppa käy verkkaisemmin kuin keväällä. Puun tarjontaa saattavat heikentää laskuun kääntyneet puun hinnat. Toisaalta metsiimme kertyneiden harvennusrästien purku onnistuu kuitupuun nykyisessä kysyntätilanteessa hyvin. Puukauppaa käytiin keväällä niin

vilkkaasti, että syksyn hiljenevästä tahdistista huolimatta metsäteollisuuden puunostot yksityismetsistä nousevat tänä vuonna 40 miljoonaan kuutiometriin.

Raakapuun kantohinnat laskeneet

Raakapuun hinnat nousivat heti huhtikuussa alueellisten sopimusten mukaiselle tasolle, saavuttivat toistaiseksi korkeimman tasonsa toukokuussa, mutta kääntyivät jo kesäkuussa laskuun. Tukkipuun koko maan kantohintataso oli syyskuussa eri puulajeilla 3–7 prosenttia toukokuun hintoja alempi. Eniten on laskenut kuusitukin hinta, joka keväällä pysytteli pitkään korkeana huolimatta kuusisahatavaran viennin vaikeuksista ja hinnan laskusta. Sahatavaran tuotannon

Kuva 18. Yksityismetsien reaaliset kantohinnat vuosina 1987–1995.

Taulukko 6. Yksityismetsien kantohinnat tammi- ja syyskuussa 1995 sekä ennakoarvio vuodeksi 1995.

Puutavaralaji	1/95 mk/m ³	9/95 mk/m ³	Muutos %	1994 mk/m ³	1995E mk/m ³	95/94E Muutos, %	96/95E
Mäntytukit	228,80	244,30	7	223,30	247,00	11	} 0- -5
Kuusitukit	187,00	191,40	2	181,30	195,00	8	
Koivutukit	229,50	242,90	6	226,80	244,00	8	
Mäntykuitupuun	77,00	91,70	19	74,20	93,00	25	} 0
Kuusikuitupuun	97,20	107,20	10	94,70	109,00	15	
Koivukuitupuun	77,90	96,90	24	75,20	98,00	30	

pienentyessä havutukkien hinnat laskevat edelleen loppuvuoden aikana.

Massa- ja paperiteollisuuden noususuhdanteesta huolimatta myös kuitupuun koko maan kantohinnat ovat laskeneet. Toukokuuhun verrattuna kuitupuun hinnat olivat syyskuussa 4–6 prosenttia pienemmät. Loppuvuodesta kuitupuun hintojen ei enää odoteta laskevan. Paperin ja sellun tuotanto ja vienti vetävät hyvin. Sahojen tuotannon supistukset vähentävät hakkeen toimituksia sellutehtaille, mikä osaltaan lisää kuitupuun tarvetta.

Raakapuun tuonti ennätyslukemiin

Raakapuun tuonnin määrän ennustetaan tänä vuonna lähestyvän 10 miljoonaa kuutiometriä. Se on enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Noin 80 prosenttia tuontipuusta tulee Venäjältä ja 15 prosenttia Baltian maista. Valtaosa tuonnista on sellutehtaiden tarvitsemaa koivukuitupuuta, josta on kotimaassa pulaa. Suuri osa tuontipuusta käytetään Itä-Suomessa.

Raakapuun vienti supistuu tänä vuonna huomattavasti viime vuoteen verrattu-

na. Vientiä ovat vaikeuttaneet muun muassa markan vahvistuminen ja kohonneet kuljetuskustannukset. Myös puun hinnan nousu on vaikeuttanut varsinkin Japanin tukin vientiä. Kuitupuun vienti Ruotsiin on myös pysähtynyt sikäläisen runsaan tarjonnan vuoksi.

Raakapuun tarve ja hinta vuonna 1996

Metsäntutkimuslaitos ennustaa ensi vuoden massa- ja paperiteollisuuden tuotannon kasvuksi noin 3 prosenttia. Tuotantoa kasvattaa hyvien vientinäkömien lisäksi uuden, kuitupuuta käyttävän kapasiteetin käyttöönotto vuonna 1996. Tästä syystä metsäteollisuuden kuitupuun kysyntä pysyy korkeana myös ensi vuonna. Kuitupuun kysyntää lisäävät myös sahateollisuuden supistukset, sillä hakkeen saanti sahoilta pienenee. Kysynnän vahvistumisen johdosta kuitupuun hintojen ei enää ensi vuonna odoteta laskevan. Ensi vuonna kuitupuun tarjonta pysynee edelleen runsaana ja tuonti suurena. Tänä vuonna kuitupuun on hankittu enimmäkseen hyvälaatuisten tukkipuu-

leimikoiden ohessa, ja hinta on määrätynyt tämän mukaisesti. Tulevaisuudessa kuitupuun hinnan kehityksen kannalta ratkaisevaa on leimikkotekijöiden ohella myös tukin ja kuidun hintasuhde.

Sahatavaran tuotanto supistuu ensi vuonna vielä 3 prosenttia vuoden 1995 tasosta. Tämä yhdessä korkeiden havu-puubarastojen kanssa aiheuttaa tukki-puun hinnoissa eri puutavaralajeilla noin 0–5 prosentin laskun.

Kuitupuun kysynnän kasvu kompensoi sahatavarateollisuuden tuotannon supistukset, joten metsäteollisuuden puun tarve on ensi vuonnakin tämän vuoden tasolla.

Polttopuulla energiaa ydinvoimalan verran

Metsäteollisuuden kannalta pääosin markkinakelvottomalla puulla on ennakolta arvioitua merkittävämpi rooli energialähteenä. Metsäntutkimuslaitoksessa laaditun polttopuututkimuksen mukaan Suomen pientaloissa käytettiin lämmityskaudella 1992–93 polttopuuta peräti 5,6 miljoonaa kuutiometriä. Pientaloissa poltetun puun talteen saatu energiasisältö (7,5 TWh) oli hieman suurempi kuin Loviisan ydinvoimalan nettotuotanto vuonna 1993. Raakapuun osuus poltetusta puusta oli 83 prosenttia ja jätepuun 17 prosenttia. Valtaosa polttopuusta ei täytä kuitupuulle asetettuja mita- ja laatuvaatimuksia, joten se ei ole käyttökelpoista metsäteollisuuden näkökulmasta. Vaikka tutkimus kohdistui vain yhteen lämmityskauteen, pitävät tulokset paikkansa useita vuosia, sillä polttopuun käyttötavat muuttuvat hitaasti.

2.2.2 Puuntuotannon yksikkökustannukset

Suuret hakkuumäärät tänä vuonna nostavat lakisäateisten metsäinvestointien määriä tuntuvasti vuonna 1996. Investointien määriä ensi vuonna lisännevät osaltaan aiemmilta vuosilta kertyneet uudistamisen rästityöt. Kustannuskehityksen säilyminen maltillisena ensi vuonna edellyttää, että investoinneissa käytettävien panostekijöiden tarjonta kasvaa kysyntää vastaavasti. Istutuksen ja kylvön yksikkökustannusten viimeaikainen kehitys on parantanut näiden työläjien suhteellista edullisuutta luontaiseen uudistamiseen nähden, ja kehityksen ennustetaan jatkuvan. Metsänparannuksen työläjeissä korostuvat ympäristönäkökohdat luovat paineita työläjien kehittämiseksi ja sitä kautta yksikkökustannusten nousulle.

Vuonna 1993 alkanut kantohintojen ripeä nousu on jatkunut edelleen aina vuoden 1995 puoliväliin. Markkinahakkuut nousivat viime vuonna lähes viidenneksen edellisestä vuodesta, ja teollisuuden puunostot yksityismetsistä tämän vuoden alkupuoliskolla ylittivät edelleen viime vuoden ennätyksellisen tason. Tuloperusta puuntuotannon omarahoitteen panostuksen lisäämiseksi on parantunut bruttokantorahatulojen kasvettua nopeasti vuosien 1994 ja 1995 aikana. Vuoden 1995 aikana markkinahakkuut ovat painottuneet enenevästi kuitupuulajeihin.

Metsäinvestointien tulorahoituksen perusta ei parane enää merkittävästi ensi vuonna, vaikka hakkuiden kokonaismäärä kasvaisi edelleen. Metsänuudistamisen reaalisten yksikkökustannusten ennustetaan alenevan viime vuoden tapaan keskeisissä työläjeissä. Istutuksen reaalisten yksikkökustannusten nousukehitys taittui

Taulukko 7. Reaalisten kantohintojen ja puuntuotannon yksikkökustannusten vuotuinen kasvu vuosina 1984–94 sekä ennustettu muutos vuosina 1994–95.

Muuttuvat kulut	Osuus muuttuvista kuluista keskimäärin 1992–94 %	Keskimääräinen kasvu jaksolla 1984–94 %/vuosi	Muutosennuste 1994–95E %
Uudistaminen	70	2,7	-1,8
Metsänparannus	14	-0,5	1,0
Metsäteiden rakentaminen	16	1,0	0,5
Yhteensä	100	2,0	-1,0
Kantohintojen suhteellinen muutos		-1,7	11,3

vuonna 1994. Nousupaineita ensi vuodelle tuo ennustettu työmäärien selvä lisäys uudistamisen työlajeissa. Nousupaineita kustannuksissa lisäävät EU:n tuen avulla toteutettavien pellonmetsitysten lisääminen sekä ympäristönäkökohdista johtuvat työmaiden suunnittelun ja työnjohdon kasvaneet vaatimukset. Työmäärien lisäys vuonna 1996 synnyttää kustannuspaineita erityisesti urakkatöissä.

Metsänuudistamisen vaihtoehtojen kustannukset tasoittuneet

Tukkuhinnoilla korjattu metsänuudistamisen reaaliyksikkökustannusindeksi aleni vuonna 1994 selvästi edellisestä vuodesta. Indeksia on pienentänyt vuonna 1994 viljelyn kustannusten kääntyminen laskuun. Lasku on seurausta erityisesti aiempaa halvempien taimityyppien käytön yleistymisestä uudistamisessa. Taimikustannusten alenemisen ennustetaan kompensoivan työkustannusten lie-

vän nousuvaikutuksen kustannusindeksissä tänä vuonna. Pellonmetsitysten lisääntyessä taimien kustannusvaikutus indeksissä kääntyy vastakkaiseksi vuonna 1996. On muistettava uudistamisen kustannusindeksiin vuodesta 1993 alkaen sisältyneen nuoren metsän kunnostuksen tasoa nostava vaikutus.

Metsänparannuksen ja metsäteiden rakentamisen kustannukset pienentyneet edelleen

Lisääntyneen urakkakilpailun kustannuksia alentava vaikutus on ollut edelleen havaittavissa sekä metsänparannus- että tienrakennusinvestointien indekseissä vuonna 1994. Ojitus ja metsäteiden rakentaminen ovat työlajeina halventuneet myös nimellisesti. Kustannusten suotuista kehitystä ei ole kannustanut harkinnanvaraisen investointien lisäykseen yksityismetsätaloudessa. Investointeihin myön-

Monimuotoisuuden haasteet metsäpolitiikalle

Riossa vuonna 1992 allekirjoitetussa biologista monimuotoisuutta koskevassa yleissopimuksessa määriteltiin puitteet kansainvälisille toimenpiteille maapallon geeniperinnön, lajien ja niiden elinympäristöjen suojelemiseksi. Sopimuksen ratifioineet maat sitoutuivat muun muassa selvittämään alueidensa monimuotoisuuden nykytilan, järjestämään seurannan ja laatimaan suunnitelmat monimuotoisuuden ylläpitämiseksi.

Vaikka suojelualueet ovat yhä keskeinen monimuotoisuuden suojelukeino, monimuotoisuutta on tulevaisuudessa ylläpidettävä kaikkialla osana luonnon kestävästä käytöstä. Metsienkään kaikista monimuotoisuusarvoista ei voida huolehtia siirtämällä metsiä puuntuotannon ulkopuolelle, vaan nämä arvot on otettava huomioon koko metsätalouden poliittisessa ohjauksessa ja käytännön toimenpiteissä. Monimuotoisuuden ylläpidon onnistuminen talousmetsissä voi vähentää suojelualueiden lisäämisen tarvetta.

Meneillään oleva luonnonsuojelulain ja metsälakien uudistustyö lähtikin liikkeelle paitsi kansalaisten arvojen muutoksesta, myös pyrkimyksestä täyttää ne kansainväliset velvoitteet, joihin maamme on sitoutunut. Kytettäessä ympäristön- ja luonnonsuojelua metsäpolitiikkaan on kuitenkin havaittu, että ympäristö- ja metsäpolitiikkaan liittyy päällekkäisiä tavoitteita. Metsäpolitiikkaan voikin tulevaisuudessa sisältyä myös sellaisia julkisen väliintulon muotoja, joiden tavoitteet ovat puhtaasti luonnonsuojelullisia. Metsäpolitiikkaa suunniteltaessa on sovittava yhteen puuntuotannon, puuhun perustuvan tuotannon, metsien virkistyskäytön ja monimuotoisuuden suojelun tarpeet.

Vaikka monimuotoisuutta uhkaavia tekijöitä on vähitellen alettu tunnistaa, strategiset monimuotoisuuteen liittyvät kansalliset tavoitteet ovat edelleen asettamatta. Vain muutamalla maalla onkin valmiina jonkinlainen monimuotoisuuden suojelustrategia. Tavoitteenasettelua vaikeuttaa erityisesti se, että monimuotoisuuteen liittyvä sosioekonominen tutkimus on aina viime vuosin asti ollut vähäistä eikä monimuotoisuuden yhteiskunnalliseen merkitykseen ole kiinnitetty huomiota. Monimuotoisuuden ylläpidon keskeinen haaste onkin kehittää käyttökelpoinen päätöksenteon informaatiojärjestelmä. Monimuotoisuuden suojelun tavoitteiden ja prioriteettien määrittämiseen pitäisi kiinnittää nykyistä paljon enemmän huomiota. Tämä toteutuu parhaiten integroimalla eri tieteenalojen näkökulmia toisiinsa.

Luonnonsuojeluhankkeiden taloudellisen kannattavuuden selvittämistä on viime aikoina pidetty tarpeellisena. Merkittävällä osalla monimuotoisuuden hyötyjä ei ole markkinahintaa. Suojelun hyötyjen ja kustannusten vertaaminen toisiinsa on vaikeaa ja edellyttää taloudellisten arviointimenetelmien käyttöä. Peruuttamattomien luonnonkäyttöraiskojen (ekosysteemyyppien katoaminen, lajien sukupuutto) kohdalla päätösten tulisi lisäksi perustua niin sanotuille varovaisuus- ja minimiturvallisuusperiaatteille.

Suomen metsien monimuotoisuuden suojelemisessa on eri yhteyksissä koettu tärkeäksi saada nykyiset suojeluohjelmat nopeasti toteutetuiksi ja täydennetyiksi. Ongelmana on uusien rahoituslähteiden löytäminen suojeluohjelmille. Julkisuuksessa on puhuttu metsiensuojelurahastos-

ta ja metsiensuojeluobligatioista. Metsiensuojelun sisällön laajentuessa ja kustannusten noustessa onkin tärkeää löytää uusia joustavia ja kustannustehokkaita suojelukeinoja.

Hallinnollis-oikeudelliset ohjauskeinot ovat tähän asti olleet keskeisimmät ympäristöpolitiikan keinot, mutta niitä on viime aikoina suositeltu täydennettäväksi taloudellisilla ohjauskeinoilla. Muun muassa OECD:n neuvoston vuonna 1991 antaman suosituksen mukaan taloudellista ohjausta tulisi käyttää entistä enemmän ympäristö- ja luonnonvarapolitiikassa. Luonnonsuojelun taloudellisessa ohjauksessa turvaudutaan olemassa olevaan hintajärjestelmään ja markkinavoimiin ympäristöllisten tavoitteiden toteuttamisessa eli annetaan markkinoiden huolehtia monimuotoisuudesta jättämättä monimuotoisuutta kuitenkaan markkinavoimien armoille.

Metsäpolitiikkaa on perinteisesti toteutettu hallinnollisella ohjauksella. Toisaalta on jo paljon kokemuksia myös taloudellisen ohjauksen toimivuudesta (esim. metsäverojen osalta). Hallinnollis-oikeudellisen ja taloudellisen ohjauksen tavoite on kuitenkin sama, ympäristökustannusten ja -hyötynäkökohtien huomioon ottaminen ("sisäistäminen") päätöksenteossa.

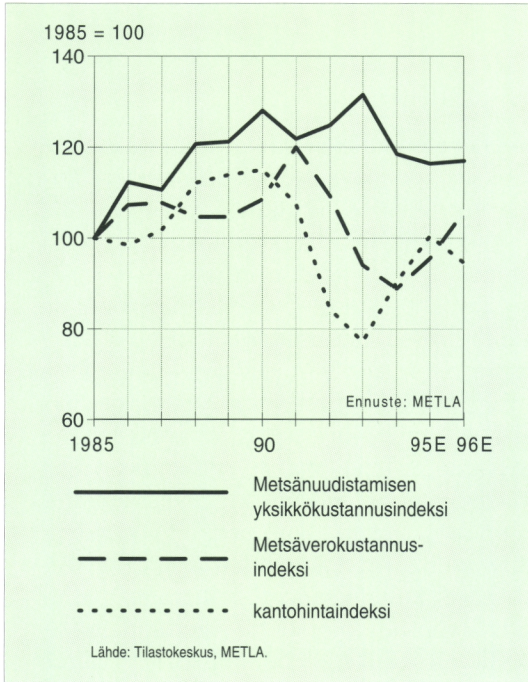
Työskentelemällä hintakannustimien avulla voidaan välttää määräyksiä antavaa säätelyä ja säilyttää taloudenpitäjän valinnanvapaus. Taloudelliseen ohjaukseen sisältyvät muun muassa suojelun kustannuksia lisäävien vääristävien kannusteiden poistaminen, omistusoikeuksien täsmentäminen, ympäristöpalveluiden tuottamiseen liittyvät tuet ja rahoituskannustimet sekä verot ja maksut. OECD:n suositusten mukaan ohjauskeinojen valinnan keskeisinä kriteereinä tulisi olla kus-

tannustehokkuus ja niin sanottu aiheuttaja maksaa -periaate. Viimeksi mainitun kriteerin tiukka soveltaminen voi tosin olla ristiriidassa tukipalkkioihin perustuvien ohjauskeinojen käytön kanssa.

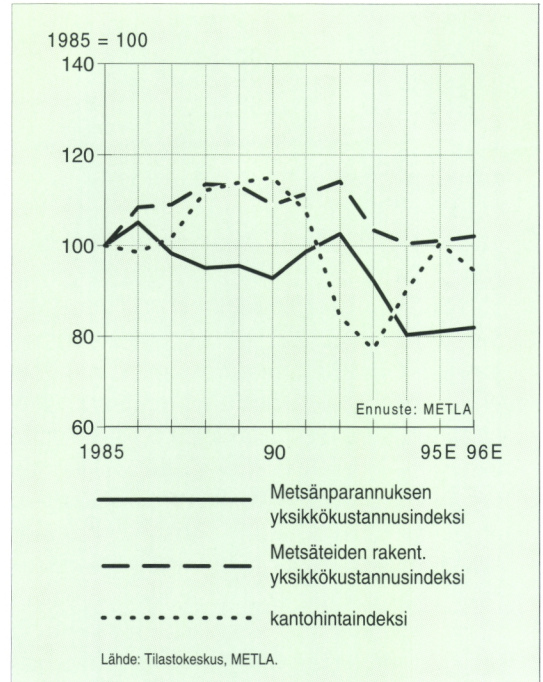
Taloudellista ohjausta tarvitaan eniten siellä, missä monimuotoisuuden suojelun tarve on keskimääräistä suurempi mutta missä ei enää tarvita ehdottomia rajoituksia. Monimuotoisuuden minimitasonhan metsänomistajat ovat jo nyt omaksuneet vastuunaan luonnosta hyväksyessään monimuotoisuuden huomioon ottavia käsittelyohjeita. Metsäluonnon monimuotoisuutta ei kuitenkaan voida kokonaan ylläpitää vapaaehtoisesti tai markkinavetoisesti. Lupauksia herättävään "vihreä markkinatalous" -käsitteeseen sisältyy ajatus ympäristöongelmien ratkaisemisesta sallimalla ympäristötietoisuuden vaikuttaa markkinavoimiin. Puutavaran eko-merkintä markkinoiden informaatiota lisäävänä toimenpiteenä kuuluu tähän.

OECD:ssä on parin vuoden ajan selvitetty taloudellisten kannusteiden käyttöä monimuotoisuuden ylläpidossa ja kestävässä käytössä. Tähän liittyvä raportti julkaistaan vuoden 1996 alussa. Ennakkotietojen mukaan OECD:kin tulee suosittelemaan monimuotoisuuden suojelun integroimista kaikkiin kestävä kehityksen suunnitelmiin ja siten myös metsätaloutta ja maaseudun kehittämistä koskeviin sektorisuunnitelmiin. Käytännössä tämä merkitsee muun muassa sitä, että metsäpolitiikkaan ei saisi kuulua monimuotoisuuden suojelun kannalta ristiriitaisia kannustimia.

Kaiken kaikkiaan monimuotoisuus onkin vähitellen ymmärrettävä tuotannontekijäksi. Se voi myös tuottaa tuloa metsänomistajalle

Kuva 19. Metsänuudistamisen yksikkökustannusten, metsäveron sekä kantohintojen reaaliset indeksisarjat vuosina 1985–96.

Kuva 20. Metsänparannusinvestointien ja metsäteiden rakentamisen yksikkökustannusten sekä kantohintojen reaaliset indeksisarjat vuosina 1985–96.

nettyjen lainojen julkinen tuki on pienentynyt voimakkaasti vuonna 1994 toisena vuonna peräkkäin. Työlajien urakkatarjonnan ennustetaan vähenevän ja aiheuttavan nousua kustannuksiin vuonna 1995. Urakoiden aiempaa suuremmat ympäristövelvoitteet tuovat lisäkustannuksia ainakin joissakin työlajeissa.

Kantohintojen nousu ja kasvunlisäyksen tasokorjaus nostavat metsäveroindeksiä

Metsäverotuksen kustannusindeksillä mitataan pinta-alaperusteisen metsäveron kannattavuusvaikutusta puuntuotannossa. Vuosien 1992 ja 1993 alhaiset kantohinnat pienensivät vuoden 1994 verokustannusindeksiä edelleen. Indeksien ennustetaan nousevan selvästi sekä vuonna

1995 että vuonna 1996 kantohintojen nousevan. Vuoden 1996 verotuksessa otetaan ensimmäisen kerran huomioon valtakunnan metsien kahdeksannen inventoinnin (1986–1994) tuottoperusteet. Se aiheuttaa pinta-alaperusteisessa metsäverotuksessa kertaluonteisen tasokorotuksen vuonna 1996. Myyntituloihin perustuvan metsäveron valinneiden metsänomistajien kohdalla tilakohtaisten vähennyskelpoisten menojen määrä sekä pääomatulon veroasteen nousu 25 prosentista kolme prosenttiyksikköä tuovat muutoksia kannattavuuteen. Myyntituloihin perustuvan metsäveron on valinnut 65 prosenttia metsänomistajista, eikä myyntiverotuksen muutoksia puuntuotannon kannattavuuteen voida arvioida lasketulla metsäveron indeksillä.

Metsätalouden rahoitustuen muutokset avainasemassa metsäinvestoinneissa

Kustannusosuuksilla painotetut reaaliset yksikkökustannukset pienenivät vuonna 1994 edelliseen vuoteen verrattuna ja pienenemisen ennustetaan jatkuvan lievästi vielä tänä vuonna.

Metsänuudistamisen työläjien kustannukset laskivat vuonna 1994 taimikonhoitoa lukuun ottamatta. Metsänparannuksen urakkapohjaisista työläjeistä lannoituksen ja pystykarsinnan kustannusten lievän nousun merkitys indeksissä jäi vähäiseksi työläjien pienten toimenpiteiden takia. Metsänparannuksen kustannuksissa on havaittavissa uusi nousukehitys jonka ennustetaan jatkuvan lievästi vuonna 1996.

2.3 Työvoima

Työllisyys heikkenee vuonna 1996 etenkin sahateollisuudessa ja metsätalouden toimihenkilöillä. Massa- ja paperiteollisuuden työllisyys pysyy vakaana. Metsänhoitotöissä odotetaan ensi vuonna työpanoksen kasvua. Työvoimakustannuksista ei maltillisen tulopoliittisen kokonaisratkaisun seurauksena aiheudu inflaatiopainetta parina seuraavana vuonna. Tulopoliittinen ratkaisu ja hallituksen työllisyysohjelma eivät vielä ensi vuonna ennätä vaikuttaa työllisyystilanteeseen.

2.3.1 Metsäteollisuus

Työllisyys heikkenee puutavarateollisuudessa

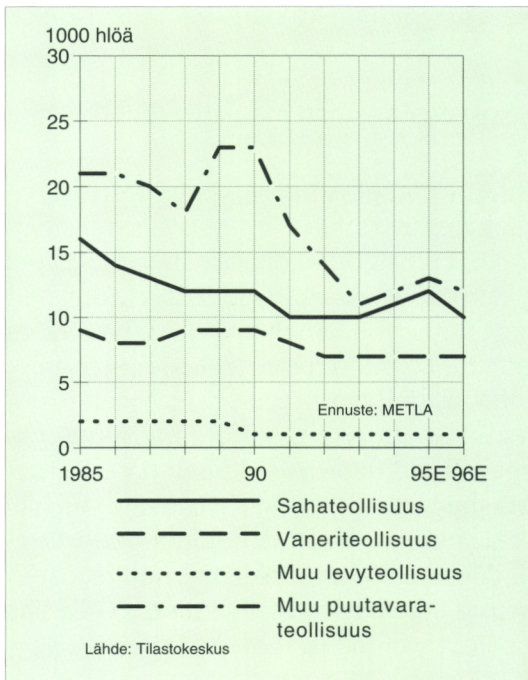
Metsäteollisuuden työllisyys heikkenee ensi vuonna 3 prosenttia tämänvuotisesta. Työllisyyden väheneminen kohdistuu puutavarateollisuuteen. Massa- ja paperiteollisuuden työllisyys säilyy ensi vuonna kuluvan vuoden tasolla. Työllisyyskehitys on vakaata sekä massateollisuudessa, paperiteollisuudessa että kartonkiteollisuudessa. Puutavarateollisuudessa työllisyys heikkenee sahateollisuudessa ja muussa puutavarateollisuudessa tuotannon supistusten johdosta noin 10 prosenttia. Syinä ovat kilpailutilanne vientimarkkinoilla ja kotimaisen kysynnän pysyminen heikkona. Vaneriteollisuuden ja muun levyteollisuuden työllisyys pysyvät ensi vuonna kuluvan vuoden tasolla.

Henkilöstörakenne muuttui

Puutavarateollisuuden henkilöstörakenne muuttui 1990-luvun alussa samaan aikaan, kun alan kokonaistyöllisyys väheni yli kolmanneksella. Henkilöstösupistukset toteutettiin vähentämällä työntekijöitä kolmanneksella ja toimihenkilöitä puolella. Toimihenkilöiden osuus puutavarateollisuuden työllisistä on muutosten jälkeen noin kuudesosa. Massa- ja paperiteollisuudessa säilyivät samaan aikaan sekä työllisyyden taso että henkilöstörakenne ennallaan. Toimihenkilöiden osuus massa- ja paperiteollisuuden työllisistä on noin yksi neljäsosa.

Metsäteollisuuden pk-yritykset edelleen lamassa

Yrittäjyyteen ja itsensä työllistämiseen on asetettu suuria toiveita korkean työttömyysasteen alentamisessa. Puutavara-teollisuuden kokonaistyöpanokseen sisältyy yrittäjätöpanosta 3 200 henkilötyövuotta. Tämä koostuu esimerkiksi piensahureiden ja puusepän ammattien harjoittajien työpanoksesta. Henkilötyövuosien määrä on parin viime vuoden aikana supistunut viidenneksellä. Myös paperi- ja kartonkituotteiden valmistukseen sisältyy yrittäjätöpanosta 100 henkilötyövuotta. Sen määrä on vähentynyt puoleen viime vuosien aikana. Metsäteollisuuden pk-sektori on siten kasvu-toiveiden sijasta ollut tähän asti kotimarkkinakysynnän vähäisyyden johdosta pikemminkin laskusuunnassa.

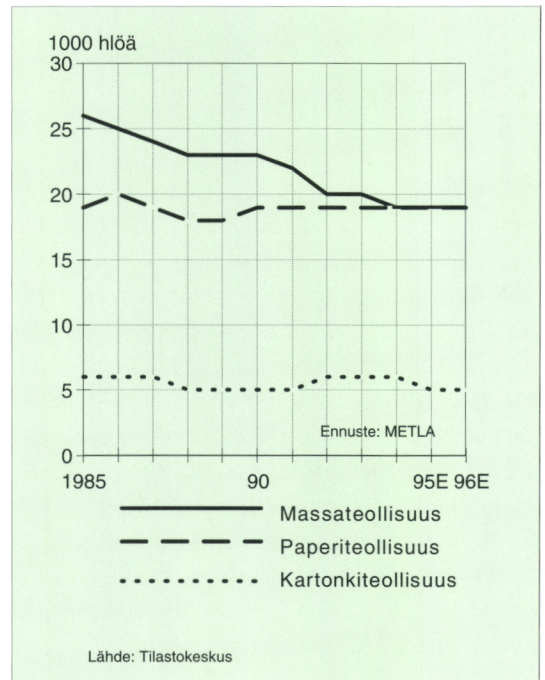
Kuva 21. Puutavara-teollisuuden työllisyyden kehitys vuosina 1985–96.

Ei laskua työttömyysasteissa

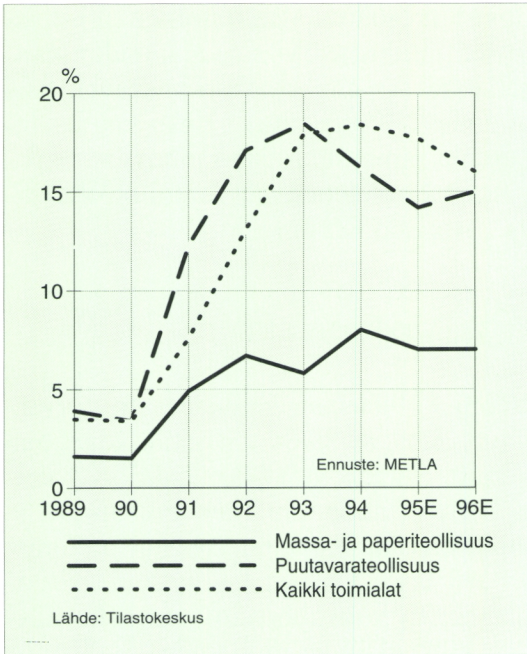
Puutavara-teollisuuden työttömyysaste nousee tämänvuotisesta noin 14 prosentista pari prosenttiyksikköä ensi vuonna. Alan työttömyysaste on samaa luokkaa kaikkien toimialojen työttömyysasteen kanssa. Massa- ja paperiteollisuuden työttömyysaste pysyy ensi vuonna tämänvuotisella 7 prosentin tasolla ja on siten huomattavasti alle kaikkien toimialojen keskiarvon. Kaikkien toimialojen työttömyysasteen ennustetaan vähenevän tämänvuotisesta 17 prosentista 2 prosenttiyksikköä ensi vuonna.

Palkkakehityksestä ei inflaatiopaineita

Puutavara-teollisuuden reaalin palkkasumma palkansaajaa kohti vuonna 1994

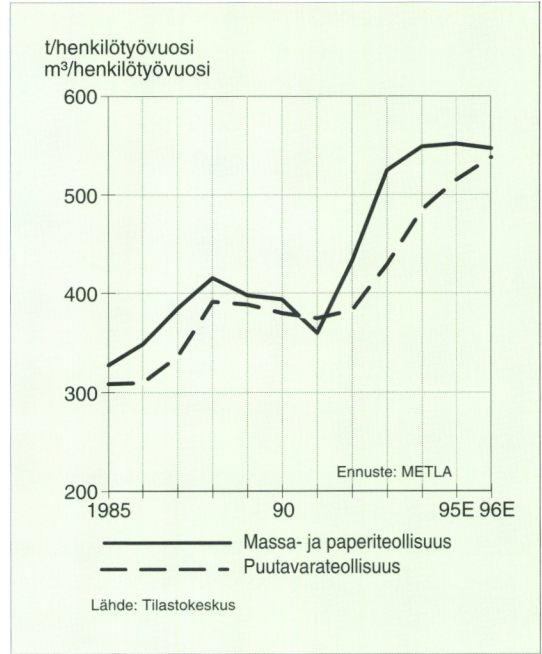

Kuva 22. Massa- ja paperiteollisuuden työllisyyden kehitys vuosina 1985–96.

Kuva 23. Metsäteollisuuden työttömyysaste vuosina 1989–96.

oli 130 000 markkaa. Se kasvoi edellisestä vuodesta kaksi prosenttia. Täksi vuodeksi ennakoitaan 3 prosentin kasvua ja ensi vuodeksi yhden prosentin reaalista kasvua. Massa- ja paperiteollisuuden reaalinen palkkasumma palkansaajaa kohti vuonna 1994 oli 180 000 markkaa. Se kasvoi 6 prosenttia edellisestä vuodesta. Täksi vuodeksi ennakoitaan saman suuruisista kasvua ja ensi vuodelle kahden prosentin reaalikasvua. Palkkasumman osuus metsäteollisuuden kokonaistuotoksesta vähenee 15 prosenttiin tänä ja ensi vuonna. Metsäteollisuuden palkkasumman osuus kaikkien toimialojen palkkasummasta on 4 prosenttia.

Kuva 24. Työn tuottavuus metsäteollisuudessa vuosina 1985–96.

2.3.2 Metsätalous

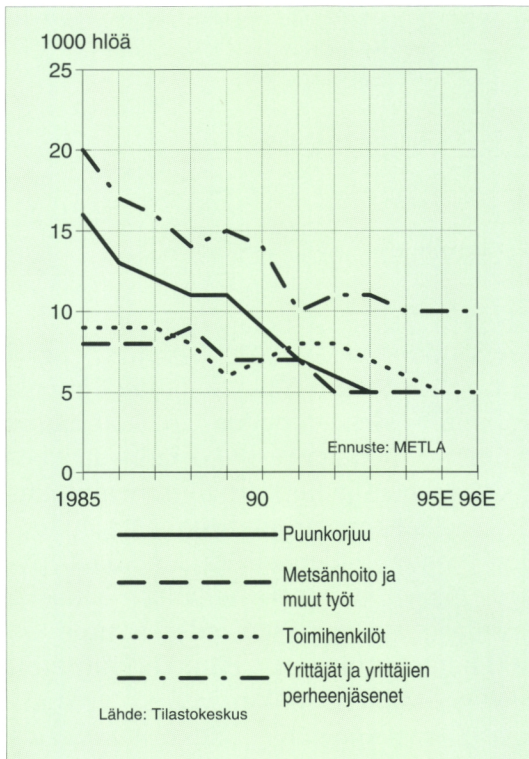
Työllisyys entisellä tasolla

Metsätalouden kokonaistyöllisyydessä ei tapahdu suuria muutoksia tänä ja ensi vuonna. Metsätalouden palkansaajien työllisyys heikkenee koko kuluvan vuosikymmenen jatkuneen toimihenkilötarpeen vähenemisen johdosta. Metsätalouden työntekijöiden määrä sen sijaan pysyy tänä ja ensi vuonna entisellä tasollaan työpanoksen ollessa noin 10 000 henkilötyövuotta. Puunkorjuun työllisyys lisääntyi jonkin verran voimakkaasti kasvaneiden puunkorjuumäärien johdosta vuosina 1993–1995, mutta metsänhoitotöissä työntekijöiden määrä samaan aikaan väheni. Kasaantuneiden uudistamistyöväkän takia metsänhoidon

työpanoksen ennakoidaan kasvavan ensi vuonna. Puunkorjuun palkansaajien työpanos voi vastaavasti hieman heiketä, jos lisääntyvästä kuitupuun korjuusta enenevä osa tehdään hankintatyönä.

Ansiot kasvavat, palkkasumma supistuu

Palkansaajatyövuotta kohti laskettu palkkasumma oli vuonna 1994 metsätaloudessa 137 000 markkaa. Se kasvoi edellisestä vuodesta reaaliarvoltaan 3 prosenttia. Kuluvaksi vuodeksi ennakoidaan samansuuruista reaalikasvua ja ensi vuodeksi parin prosentin kasvua. Metsätalouden palkkasumman ennakoidaan kuitenkin supistuvan tänä ja ensi vuonna

Kuva 25. Metsätalouden työllisyyden kehitys vuosina 1985–96.

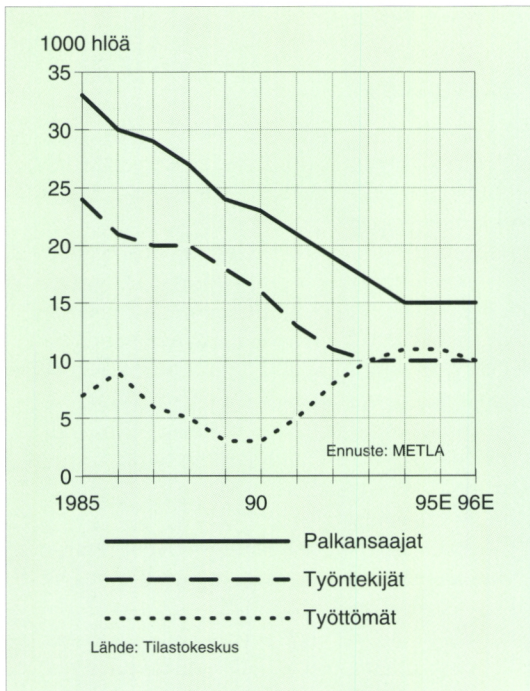
noin 5 prosenttia alan toimihenkilösopistusten johdosta. Työn tuottavuuden metsätaloudessa ennakoidaan kasvavan tänä vuonna 13 prosenttia. Ensi vuonna ei odoteta samansuuruista tuottavuuden paranemista oletetun metsänhoitotöiden lisääntymisen johdosta.

Yrittäjätyöpanos lisääntyy

Vuonna 1994 metsätaloudessa oli yrittäjätyöpanosta 8 700 henkilötyövuoden verran. Siitä noin 1 000 henkilötyövuotta oli metsäkoneyrittäjien työpanosta ja loput metsänomistajien työpanosta omisissa metsissä. Jos metsänomistajan keskimääräinen vuosityöpanos on yhden täyden työkuukauden mittainen, osallistuisi noin 100 000 metsänomistajaa vuosittain metsätyöhön. Metsätalouden yrittäjätyöpanoksen arvioidaan kasvavan tänä ja ensi vuonna lisääntyvien metsänhoitotyöpaineiden takia. Sekä metsänomistajien oman työn että pienimuotoisen urakoinnin ennustetaan lisääntyvän.

Metsätalouden työttömyyden kasvu pysähtynyt

Vuonna 1994 metsätalouden työttömyysaste oli 28,4 prosenttia. Työttömyys kasvoi edellisestä vuodesta 10 prosenttia. Kuluvana vuonna metsätalouden työttömyyden kasvu pysähtyy ja työttömyysasteen arvioidaan jäävän hieman edellistä vuotta alhaisemmaksi. Ensi vuonna työttömyysaste voi tästä vielä laskea toimihenkilöiden vähentämisestä huolimatta, sillä pitkään työttömänä olleita metsureita alkaa siirtyä työvoiman ulkopuolelle sekä työllisyyskoulutuksen kautta muille aloille. Metsätalouden työttömiä on kaik-

Kuva 26. Metsätalouden palkansaajat, työntekijät ja työttömät vuosina 1985–96.

kiaan noin 10 000 henkilöä. Valtaosa heistä on metsurin tehtävissä toimineita.

Työttömyyden puoliutumista ei näkyvissä

Ilman erityistoimenpiteitä työttömyys ei puoliudu metsäsektorilla eikä koko kansantaloudessa. Työttömyyden vähentämishjelmissä on painotettu rakennustoiminnan, puurakentamisen ja pienen ja keskiuuren puutavaraiteollisuuden elvyttämistä. Lisätyöllisyyttä toivotaan saata-
van myös puupolttoaineiden käytön ja metsien muiden käyttömuotojen kaupallisen hyödyntämisen lisääntymisestä. Vuodeksi 1996 ei kuitenkaan näytä olevan tiedossa ratkaisevia toimenpiteitä, jotka voisivat oleellisesti alentaa työttömyyttä metsäsektorilla puhumattakaan mittavasta uusien työpaikkojen luomisesta alalle.

Puurakentamisen tulevaisuus

Viime aikoina on julkisuudessa käyty keskustelua puurakentamisesta ja puun monipuolisuudesta käytöstä. Osaltaan käyty keskustelu liittyy lisääntyneisiin puuvaroihin, osaltaan työllisyystilanteeseen. Kun puuta on paljon ja työtä vähän, on mielletty, että puutavateollisuudella ja sen menestymisellä on tärkeä merkitys. Yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi on esitetty alan jalostusasteen nosto.

Jotta puun käyttöä rakentamisessa voitaisiin lisätä, pitäisi puurakentamisella olla kysyntää ja kilpailukykyä verrattuna muihin materiaaleihin. Seuraavassa tarkastellaan, mitä edellytyksiä on kysynnän kasvulle ja kilpailuvyyn parantamiselle.

Rakentaminen ja rakenteet ovat tärkeimmät pohjoismaisen sahatavaran käyttökohteet. Sahatavarasta 70 prosenttia käytetään rakentamiseen ja asumiseen. Kiinnostus puurakentamiseen on viime aikoina lisääntynyt Keski-Euroopassa. Samoin korjausrakentamisen ja tee-se-itse -tuotteiden osuus rakentamisessa on kasvanut. Korjausrakentamisen osuus koko talonrakentamisen määrästä on Länsi-Euroopassa keskimäärin 45 prosenttia.

Sahatavaran kulutus on erittäin kulttuurisidonnaista. Maailman suurimmat sahatavaramarkkinat ovat Pohjois-Amerikassa (30 % maailman kulutuksesta) ja Euroopassa (20 %). Pohjois-Amerikassa henkeä kohti laskettu sahatavaran kulutus on ollut 30 vuotta 0,3–0,4 m³ vuodessa, kun taas Euroopassa taso on ollut samana aikana 0,2 m³:n luokkaa. Maailmanlaajuisesti sahatavaran kysynnän ennustetaan kasvavan hitaasti. Sekä Pohjois-Amerikassa että Euroopassa kokonaiskulutuksen arvioidaan kasvavan selvästi alle 1 %:n vuodessa. Sahatavaran menekin huomattava lisääminen ei ole mahdollista muuten kuin kehittämällä rakentamiseen entistä paremmin soveltuvia tuotteita.

Pohjois-Amerikassa tehdään valtaosa asuinkerrostaloista puurunkoisina. Myös Euroopassa on ryhdytty selvittämään puukerrostalojen edellytyksiä. Kerrostalorakentamiseen liittyviä palo- ja ääniteknisii ongelmia pyritään ratkomaan paloturvallisuuslakia muuttamalla, tutkimustoiminnalla sekä koerakenta-

misella. Suomen ensimmäiset puiset kerrostalot rakennetaan vuonna 1996 Helsingin Viikkiin.

Monissa puun perinteisissä käyttökohteissa, esimerkiksi ovissa ja ikkunoissa, kilpailevat materiaalit, kuten muovit, alumiini ja teräs ovat korvanneet puun. Puun käytön heikkoudeksi ovat ennen kaikkea muodostuneet korkeat työvoimakustannukset. Pyrkimyksenä on ollut lisätä valmiiden rakennusjärjestelmien ja tuoteosien käyttöä. Puutuotteiden mukautuminen tähän kehitykseen on ollut vaikeampaa kuin homogeneisten materiaalien.

Kilpaileviin materiaaleihin nähden puurakenteiden etuna ovat keveys ja ympäristöstävällisyys. Puu on ulkonäöltään esteettistä, uusiutuvaa luonnon raaka-ainetta. Puun jalostus rakennustuotantoon vie vähemmän energiaa kuin muut materiaalit. Lisäksi puurakenteet sitovat hiilioksidia. Puumateriaalin ympäristöstävällisyyden pitäisikin olla puun paras valttikortti. Keskieurooppalaisten kuluttajien kasvanutta ympäristötietoisuutta tullaankin jatkossa käyttämään hyväksi entistä enemmän puurakentamisen markkinoinnissa.

Rakentaminen näyttää muuttuvan yhä enemmän teolliseksi toiminnaksi, jossa osat valmistetaan tehtaissa ja rakennuspaikalla tehdään kokoonpano. Tämän vuoksi sahan ja rakentajan välissä tarvitaan tuotekehitystyöhön pystyviä rakennusosavalmistajia. Rakennuksia ei valmisteta myöskään pelkästään puusta, ja siksi olisi pystyttävä kehittämään puun ja muiden materiaalien yhdistelmätuotteita.

Kaiken kaikkiaan puurakentamisen lisääminen ei ole helppoa, kun kysynnän kasvu on hidasta ja kulttuurisidonnaista sekä muiden materiaalien taholta tuleva kilpailu kovaa. Tarvitaan aktiivista ja pitkäjänteistä tutkimusta ja tuotekehitystyötä, tiedotusta ja kilpailevien materiaalien tuottajien markkinointistrategioiden seuraamista. Mielenkiinnon viriäminen puun käytön lisäämiseen ja vuosikymmenen jatkunut kasvava kiinnostus ympäristöasioihin viittaavat siihen, ettei kyseessä ole kuitenkaan ohimenevä muoti-ilmiö.

3 Suhdannebarometrit

3.1 Metsäteollisuus

Tiedustelu tehtiin syyskuussa postikyselyynä, ja mukana olivat metsäteollisuusyritysten kaikki eri yksiköt. Aikaisempina vuosina sahoista on poimittu otos. Tänä vuonna kysely lähetettiin kaikille sahoille, joiden vuosituotanto on ollut yli 5 000 m³.

Kyselylomakkeita lähetettiin yhteensä 194, ja vastausprosentti oli 60. Selluteollisuudelta saatiin 10, paperiteollisuudelta 21, kartonkiteollisuudelta 14, vaneriteollisuudelta 12 ja sahatteollisuudelta 59 vastausta.

3.1.1 Vuoden 1995 lopun suhdannetilanne

Vuoden 1995 loppupuoliskolla suhdannekehitys eri toimialoilla on ollut varsin erilainen. Selluteollisuudessa sekä tuotanto, myyntimäärät että vientitoimitukset ovat vastaajien enemmistön arvioimana joko yhtä suuria tai hieman suurempia kuin vuoden alkupuoliskolla. Paperi- ja kartonkiteollisuudessa tilanne on pysynyt suunnilleen alkuvuoden tasolla. Vaneriteollisuudessa taas tuotanto, myyntimäärät ja vienti ovat useimmiten lisääntyneet. Suhdannetilanne on erityisesti huonontunut sahatteollisuudessa. Lähes kaikki vastaajat arvioivat tuotantonsa, myyntimääriensä ja vientinsä olevan pienempiä kuin vuoden alkupuoliskolla.

Vientihinnat ovat nousseet kemiallisen metsäteollisuuden toimialoilla ja las-

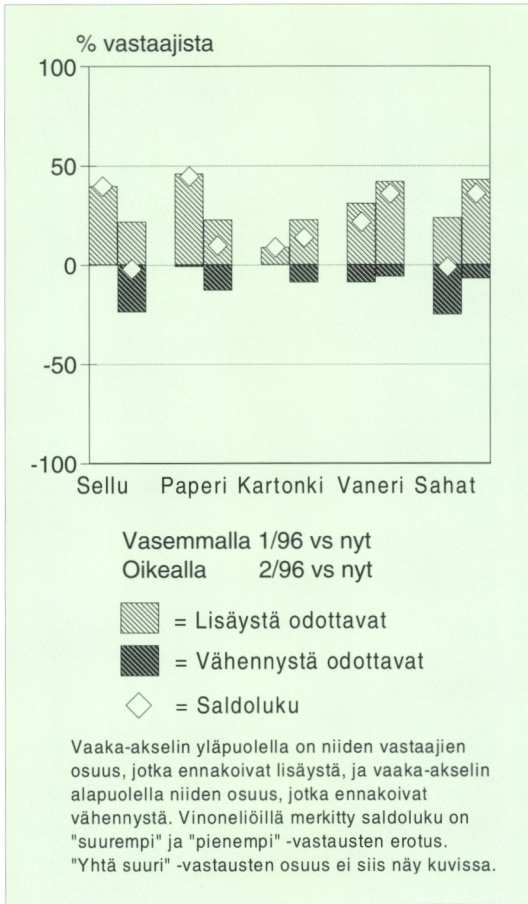
keneet puutavarateollisuudessa. Sellu-, paperi- ja vaneriteollisuudessa suurin osa vastaajista arvioi henkilöstönsä määrän pysyneen vuoden loppupuoliskolla alkuvuoden tasolla. Kartonkiteollisuudessa henkilöstön määrä on joko säilynyt suunnilleen entisenä tai vähentynyt. Henkilöstö on myös vähentynyt sahatteollisuudessa, jossa lähes puolet vastaajista arvioi henkilöstönsä määrän pienentyneen.

Käyntiasteet sahatteollisuutta lukuun ottamatta edelleen korkeat

Kapasiteetin käyntiasteet olivat vastaajankohtana sahatteollisuutta lukuun ottamatta edelleen varsin korkeat: selluteollisuudessa 99 prosenttia, paperi-, kartonki- ja vaneriteollisuudessa 95 prosenttia. Sahtateollisuudessa käyntiaste on viime vuodesta laskenut 96 prosentista 87 prosenttiin. Massa- ja paperiteollisuudessa odotetaan kapasiteetin käyttöasteen nousevan vielä seuraavan puolen vuoden aikana 1–3 prosenttia. Puutavarateollisuudessa käyntiasteiden arvioidaan säilyvän suunnilleen nykytasolla.

Yritysten valmiiden tuotteiden varastot olivat vaneritehtaita lukuun ottamatta useimmiten suuremmat kuin vuotta aikaisemmin.

Yritysten käyttökatteen (prosenttia liikevaihdosta) arvioivat vastaajat vuonna 1995 keskimäärin seuraavan suuruisiksi: selluteollisuus 36, paperiteollisuus 23, kartonkiteollisuus 19, vaneriteollisuus 22 ja sahatteollisuus 13. Verrattuna vuoden takaisin käyttökatearvioihin, on kannattavuus parantunut huomattavasti sellutehtailta ja huonontunut selvästi sahoilla.

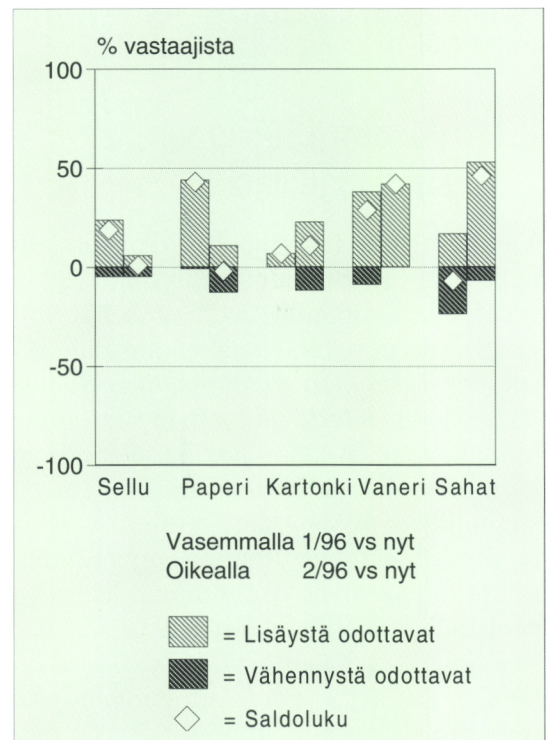
Kuva 27. Metsäteollisuuden tuotannon kehitys vuoden 1996 ensimmäisellä ja toisella vuosipuoliskolla.

Tosin yrityskohtaiset erot samallakin toimialalla ovat todella suuret.

3.1.2 Suhdanneodotukset toimialoittain vuonna 1996

Arviot tuotannon, kokonaismyyntimäärien ja vientitoimitusten kehityksestä poikkeavat toimialoittain selvästi toisistaan. Selluteollisuudessa odotetaan tuotannon vielä kasvavan vuoden ensimmäisellä puoliskolla ja sen jälkeen vähenenevän. Myyntimäärien ja vientitoimitusten arvioidaan useimmiten säilyvän tämän vuoden tasolla. Paperiteollisuudessa vas-

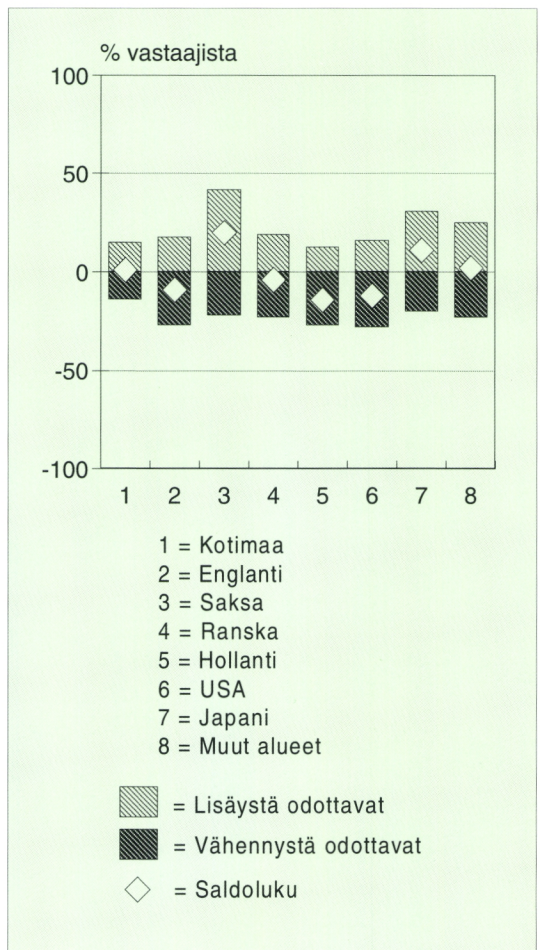
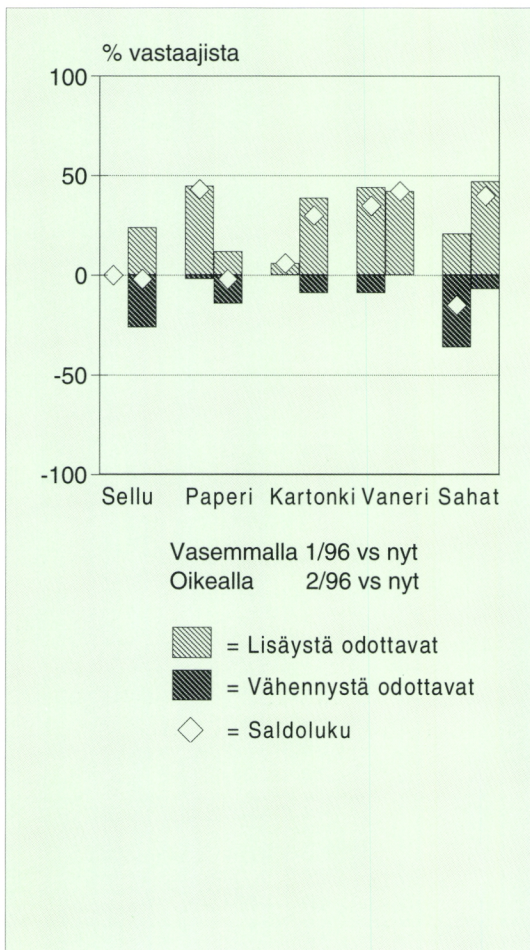
taajien enemmistö arvioi sekä tuotannon, myyntimäärien että vientitoimitusten vuoden 1996 alkupuoliskolla joko säilyvän nykyisellä tasolla tai kasvavan. Vuoden loppupuoliskolla kasvua ei enää juuri odoteta. Kartonkiteollisuudessa arvioidaan alkuvuoden tilanteen säilyvän tämänhetkisellä tasolla. Loppuvuodesta odotetaan vientitoimituksiin kasvua. Vaneriteollisuudessa on suunnilleen saman verran niitä, jotka odottavat tuotannon, myyntimäärien ja vientitoimitusten lisääntyvän kuin niitä, jotka odottavat niiden säilyvän nykytasolla. Sahateollisuudessa vastaajien käsitykset vuoden alkupuoliskon tilanteesta ovat ristiriitaiset. Suurempi-, yhtä suuri- ja pienempi-vastauksia on suunnilleen yhtä paljon. Vastaajien enemmistö kuitenkin uskoo tilanteen kohentuvan vuoden loppupuolis-

Kuva 28. Metsäteollisuuden myyntimäärien kehitys vuoden 1996 ensimmäisellä ja toisella vuosipuoliskolla.

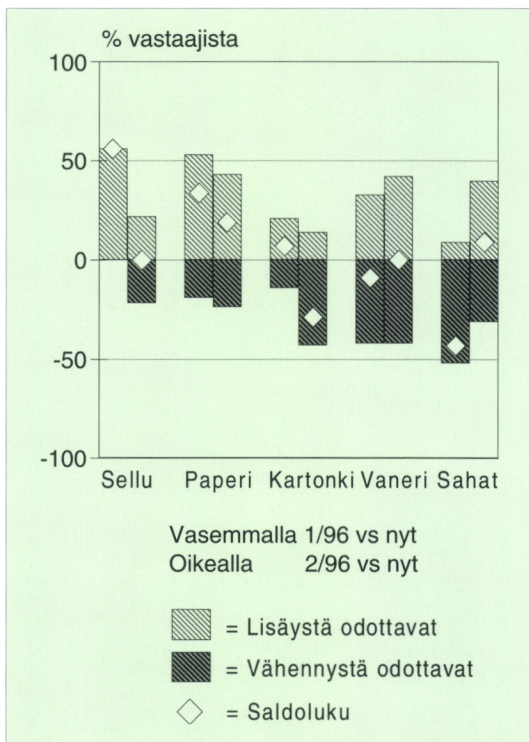
Taulukko 8. Metsäteollisuuden tuotannon ja viennin muutokset vuonna 1996 verrattuna vuoteen 1995.

	Tuotanto, muutos-%	Vienti, muutos-%
Sahatavara	-6	-8
Vaneri	+5	+7
Sellu	+4	+4
Paperi	+3	+2
Kartonki	+5	+6
Paperin ja kartongin jalosteet	+18	+17

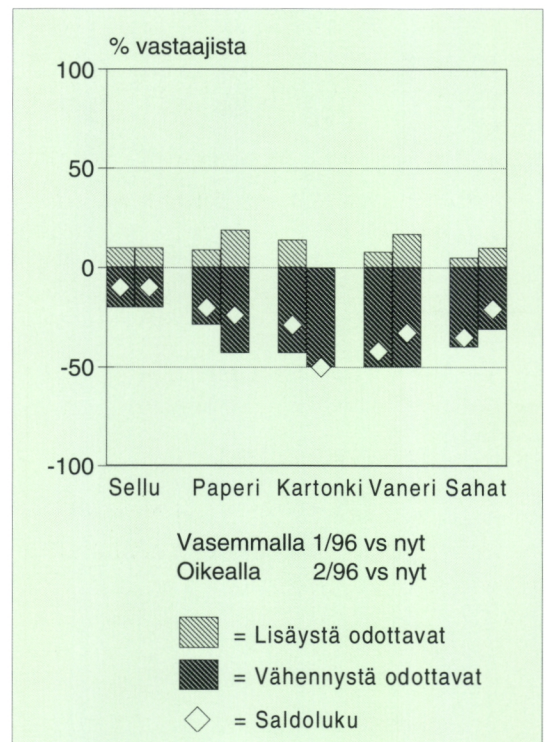

Taulukko 9. Metsäteollisuuden odotukset vientihintojen kehityksestä vuonna 1996 verrattuna vuoteen 1995.

Vientihinnat, muutos-%	
Mäntysahatavara	-12
Kuusisahatavara	-15
Täyskoivuvaneri	-3
Muut vanerit	-3
Havusulfaatti	+3
Lehtisulfaatti	-1
Sanomalehtipaperi	+6
Päällystämätön aikakauslehtipaperi	+4
Päällystetty aikakauslehtipaperi	+7
Päällystämätön hienopaperi	+7
Päällystetty hienopaperi	+5
Aallotuskartonki	-2
Kraftliner	+1

Kuva 31. Metsäteollisuuden vientihintojen kehitys vuoden 1996 ensimmäisellä ja toisella vuosipuoliskolla.

Kuva 32. Metsäteollisuuden henkilöstön kehitys vuoden 1996 ensimmäisellä ja toisella vuosipuoliskolla.

Taulukko 10. Metsäteollisuuden arviot kantohintojen kehityksestä.

Kantohintojen muutos	Vastaajia, %	
	ensi vuonna verrattuna kuluvaan vuoteen	seuraavien kolmen vuoden aikana
Nousu yli 10 %	1	0
Nousu 2–10 %	19	22
Muutos –2 – +2 %	19	28
Lasku 2–10 %	43	40
Lasku yli 10 %	18	10
Yhteensä	100	100

kolla. Markkinatilanteen huonontuminen olisi siis varsin väliaikaista.

Huolimatta siitä, että vuoden loppupuoliskon kehitys arvioidaan sahoilla positiiviseksi, tuotannon ja viennin määrällinen vähentyminen näyttäisi olevan suurta. Tuotannon odotetaan vähenevän ensi vuonna noin 6 ja viennin noin 8 prosenttia.

Vaikka kartonkitehtaat arvioivat useimmiten ensi vuoden tuotannon pysyvän suunnilleen nykyisenä, odotetaan etenkin jalosteiden tuotannon ja viennin kasvavan huomattavasti (taulukko 8). Tältä osin tiedustelun tulokset ovat siis jonkin verran ristiriitaiset.

Saksan markkinat kasvussa

Vastaajien enemmistö arvioi myyntimäärien säilyvän ensi vuonna tämänhetkiselä tasolla lähes kaikilla vientimarkkina-alueilla. Poikkeuksena on Saksa, jonne myyntimäärien odotetaan kasvavan etenkin paperi- ja vaneriteollisuudessa.

Puutavateollisuudessa odotetaan hintojen laskevan tuntuvasti vuonna 1996. Kuusisahatavaran hinnan arvioidaan laskevan 15 prosenttia ja mäntysahatavaran 12 prosenttia. Täyskoivuva-

nerin ja muidenkin vanerien hinnan lasku olisi tiedustelun perusteella 3 prosenttia. Massa- ja paperiteollisuudessa vastaajien enemmistö odottaa kaikkien tuoteryhmien hintojen aallotuskartongin hintaa lukuunottamatta nousevan vielä ensi vuonnaakin. Suurinta hinnannousu olisi päällystämättömissä aikakauslehti- ja hienopapereissa, kummassakin noin 7 prosentin luokkaa.

Massa- ja paperiteollisuudessa aikoo seuraavien 12 kuukauden aikana investoida noin 80–90 prosenttia vastaajista. Puutavateollisuudessakin investointiaikamuksia on noin 60 prosentilla yrityksistä. Investoinnit ovat pääasiassa korvausinvestointeja tai tarkoitettu tuottavuuden ja laadun kohottamiseen, mutta ensi vuonna massa- ja paperiteollisuudessa tehdään investointeja myös tuotantokapasiteetin lisäämiseksi ja sahateollisuudessa jalostusasteen nostamiseksi. Investoinnit suuntautuvat lähes poikkeuksetta kotimaahan.

Investoinnit kapasiteetin lisäämiseen eivät kuitenkaan heijastu ainakaan vielä ensi vuonna henkilöstön määrään. Henkilöstön määrä näyttää joko säilyvän entisen suuruisena tai vähentyvän. Vähenty-

vän sen arvioidaan etenkin kartonki- ja puutavarateollisuudessa. Lomautuksia ensi vuodelle ennakoiti runsas puolet sahoista ja kolmasosa vaneritehtaista.

Vielä viime vuonna vastaajien enemmistö uskoi kantohintojen nousevan seuraavien kolmen vuoden aikana. Tämänvuotiset arviot poikkesivat varsin paljon viimevuotisista. Hinnanlaskua odottavia on tänä vuonna valtaosa vastanneista. Suurin osa vastaajista odottaa hintojen laskevan sekä ensi vuonna että seuraavien kolmen vuoden aikana noin 2–10 prosenttia. Etenkin sahoilla kantohintojen laskua odotetaan lähes yksimielisesti.

3.1.3 Suhdannekäänteen ajoittuminen ja yritysten toimintaan vaikuttavat tekijät

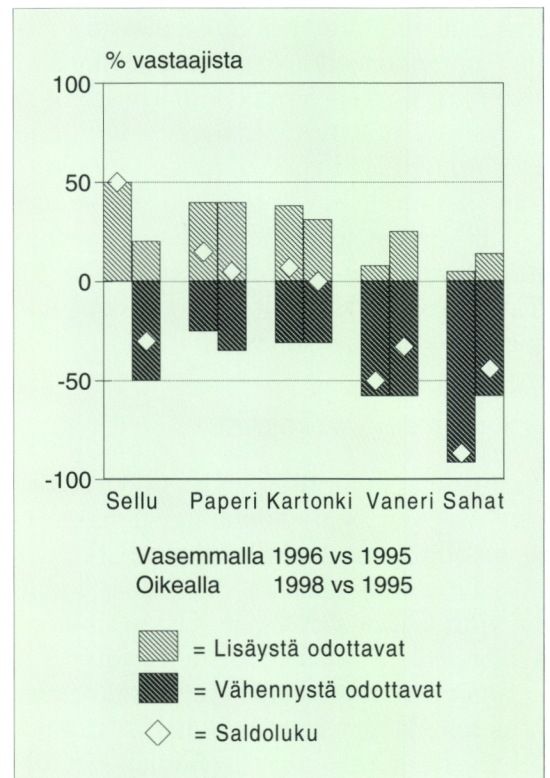
Suhdanteiden arvioitiin viime vuonna kääntyvän laskuun useimmiten vuoden 1997 aikana. Sahateollisuudessa odotettiin käännettä hieman aikaisemmaksi. Nyt vastaajat ovat korjanneet arvioitaan siten, että kaikki arvioivat käänteen sahatteollisuudessa jo tapahtuneen, ja enemmistö vaneriteollisuudenkin vastaajista on tätä mieltä. Myös massa- ja paperiteollisuudessa vastaajat ovat varhentaoneet arviotaan.

Selluteollisuudessa käänteen odotetaan ajoittuvan useimmiten jo vuoden 1996 loppupuolelle tai vuoden 1997 alkupuolelle. Paperiteollisuudessa on suunnilleen yhtä paljon niitä vastaajia, jotka arvioivat suhdanteiden jo kääntyneen tai ajoittuvan joko vuoteen 1996 tai 1997. Kartonkiteollisuudessa odotetaan suhdannelaskua useimmiten ensi vuoden lopussa tai arvioidaan sen jo tapahtuneen.

Ylikapasiteetti kaikkien toimialojen ongelma

Alalla vallitsevan ylikapasiteetin mainitsevat kaikkien toimialojen vastaajat useimmiten tärkeimmäksi seuraavan vuoden aikana toimintaa rajoittavaksi tekijäksi. Ylikapasiteetti koetaan ongelmaksi etenkin sahatteollisuudessa.

Vaikka kantohintojen odotetaan laskevan, pidetään myös raaka-ainekustannuksia yritysten toimintaa rajoittavana tekijänä seuraavan vuoden aikana. Sen sijaan yritykset eivät odota ongelmia raakapuun saannissa. Ylikapasiteetin ja raaka-aineen hinnan lisäksi kaikki toimialat mainitsevat varsin usein epäsuotuisan valuuttakehityksen ja vientikysynnän niukuuden. Vaneritehtailla ja sahoilla

Kuva 33. Metsäteollisuuden kantohintaodotukset.

toimintaa rajoittaa myös edelleen kotimaan kysynnän niukkuus.

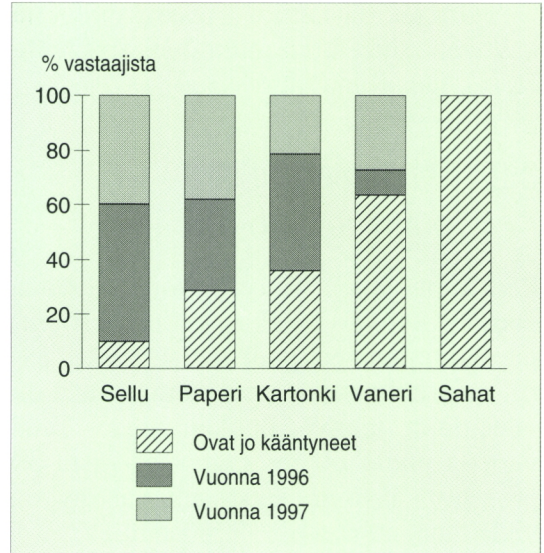
Puukaupan informaatiopörssi tuntematon vastaajille

Uusi kansallinen kilpailulainsäädäntö ja EU:n kilpailusäännöt asettavat omat vaatimuksensa raakapuumarkkinoiden toiminnalle. Kilpailuviranomaiset ovat velvoittaneet puukaupan osapuolia kehittämään toimintatapoja puumarkkinoilla kilpailullisempaan suuntaan. Eräänä vaihtoehtona puukauppaan on esitetty pörssimuotoista kaupankäyntiä.

Pörssimuotoisen kaupankäynnin toteuttamismahdollisuuksia on selvitetty viime aikoina muun muassa Metsäntutkimuslaitoksessa. Tehtyjen selvitysten perusteella varsinaiseen transaktiopörssiin suhtaudutaan tällä hetkellä sekä ostajattain myyjäpuolella epäilevästi. Sen sijaan on esitetty kokeiltavaksi ”informaatiopörssiä”. Informaatiopörssi on eräänlainen elektroninen ilmoitustaulu, jossa myyjillä ja ostajilla on mahdollisuus tehdä tarjoushakuja erilaisin kriteerein. Osto- ja myyntitarjousten lisäksi tarjotaan puukauppaan liittyviä tietoja, esimerkiksi hintatietoja.

Yrityksiltä tiedusteltiin, olisiko niillä halukkuutta kokeilla tällaista informaatiopörssiä, jos sellainen olisi toiminnassa. Vastaajista 34 prosenttia suhtautui kielteisesti, 52 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa ja 14 prosenttia ilmaisi halukkuutensa sen kokeilemiseen. Toimialoitain eivät käsitykset juuri vaihdelleet.

Kielteistä kantaa perusteltiin useimmiten yritysten pyrkimyksellä henkilökohtaisiin asiakassuhteisiin, tehdaskohtaisilla laatuvaatimuksilla ja nykyisten kaupantekomuotojen riittävydellä.

Kuva 34. Suhdannekäänteen ajoittuminen metsäteollisuudessa.

Pörssikaupasta, sen seurauksista ja soveltuvuudesta puukauppaan tiedetään kovin vähän. Tämä koskee paitsi varsinaista transaktiopörssiä myös informaatiopörssiä.

3.2 Metsänomistajat

Tiedustelu tehtiin postikyselynä syyskuussa ja se lähetettiin tuhannelle satunnaisotannalla valitulle metsänomistajalle. Vastauksia saatiin määräaikaan mennessä 453.

Maanviljelijöitä oli vastaajista 31 prosenttia, muissa ammateissa toimivia ja eläkeläisiä yhteensä 66 prosenttia ja yhteisöjä 3 prosenttia. Vastaajien metsälön keskikoko oli 47 hehtaaria. Vastaajat edustivat siis hieman perusjoukon keskikokoa suurempia tiloja.

Tulokset laskettiin myös alueittain käyttäen aluejakona suuralueita: Etelä-, Järvi-, Länsi- ja Pohjois-Suomi.

3.2.1 Puunmyynnit ja puuntuotanto

Puukauppoja on tehty paljon kuluvana vuonna kuten viimekin vuonna. Aiempien tutkimusten perusteella keskimäärin noin kolmasosa metsänomistajista on vuosittain tehnyt puukauppoja. Tänä vuonna puuta oli myynyt vastaajista 30 prosenttia ja niitä, jotka aikovat myydä vielä tänä vuonna oli 15 prosenttia.

Kun viime vuonna myydyistä tai myytäväksi aiotussa leimikossa oli suunnilleen yhtä paljon tukkipuuvaltaisia ja kuitupuuvaltaisia leimikoita, ovat leimikot tänä vuonna kuitupuuvaltaisia. Vastaajista noin 38 prosenttia ilmoittaa myyneensä tai aikovansa myydä puuta yhtä paljon kuin tavallisesti. Verrattuna viime vuoden tiedustelun tuloksiin, huomattavasti enemmän myyvien osuus ja huomattavasti vähemmän myyvien osuus on pysynyt suunnilleen samana. Kumpiakin on vastaajista noin viidesosa.

Samoin kuin viime vuonna lähes puolet vastaajista ilmoittaa puun hintakehityksen vaikuttaneen ensisijaisesti puunmyyntipäätökseen. Seuraavaksi tärkeimpänä syynä mainitaan rahan tarve investointien rahoittamiseen. Tämä syy mainitaan nyt huomattavasti useammin kuin vielä vuosi sitten. Tärkeitä syitä ovat myös metsänhoitoyhdistyksen suositus, kulutus, lainojen hoito, ja tänä vuonna myös metsäverotuksen muutos. Myyjät varautunevat pääomatulojen verotuksen kiristymiseen.

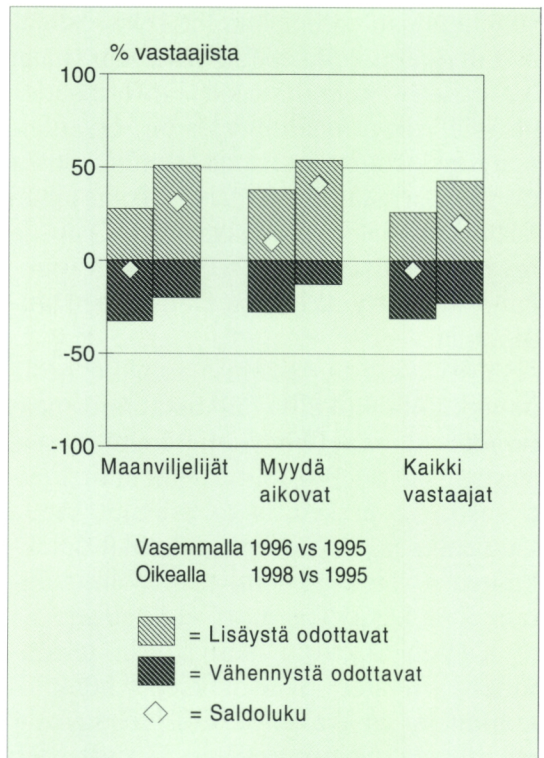
Alueittain syissä on eroja. Pohjois-Suomessa metsänhoitoyhdistyksen suositus ja rahan tarve kulutukseen ovat huomattavasti yleisempiä myyntipäätökseen

syitä kuin muualla Suomessa. Länsi-Suomessa puun hintakehitys ja verotuskäytännön muutos mainitaan taas keskimääräistä useammin syinä.

Puuta tulee markkinoille ensi vuonnakin

Vastaajista noin 30 prosenttia aikoo myydä ensi vuonna puuta. Viime vuonna myymistä aikovien osuus oli 24 prosenttia. Niitä, jotka eivät osaa sanoa, myyvätkö vai eivät, on vastaajista peräti 32 prosenttia, edellisvuonna 17 prosenttia. Kun ”en osaa sanoa” -vastaajista osa päätyy puunmyyntiin, näyttäisi ensi vuodenkin puuntarjonta muodostuvan keskimääräistä selvästi suuremmaksi.

Alueittain kyselyn tulokset poikkesivat jonkin verran. Pohjois-Suomessa ensi vuonna puuta myyvien osuus on tieduste-

Kuva 35. Metsänomistajien kantohintaodotukset.

Taulukko 11. Metsänomistajien arviot kantohintojen kehityksestä.

Kantohintojen muutos	Vastaajia, %	
	ensi vuonna verrattuna kuluvaan vuoteen	seuraavien kolmen vuoden aikana
Nousu yli 10 %	2	6
Nousu 2–10 %	24	37
Muutos –2 – +2 %	44	34
Lasku 2–10 %	25	18
Lasku yli 10 %	5	5
Yhteensä	100	100

lun perusteella pienempi kuin muualla Suomessa. Myydä aikoo vain noin 21 prosenttia vastaajista.

Valtion myöntämien metsänparannusvarojen supistuminen ei näytä kyselyn mukaan vaikuttavan metsänhoito- ja metsänparannustöiden kokonaismäärään. Noin 60 prosenttia vastaajista suunnittelee tekevänsä metsänhoito- ja parannustöitä ensi vuonna suunnilleen yhtä paljon kuin tavallisesti. Huomattavasti enemmän ja huomattavasti vähemmän tekeviä on vastaajista suunnilleen yhtä paljon. Tulokset eivät poikkea juuri lainkaan edellisvuotisten tiedustelujen tuloksista, jos tarkastellaan koko Suomea. Pohjois-Suomessa kuitenkin metsänhoito- ja parannustöitä suunnittelevia on keskimääräistä vähemmän.

3.2.2 Kantohintaodotukset ja suhtautuminen puukaupan informaatiopörssiin

Metsänomistajien ja metsäteollisuuden odotukset kantohintojen kehityksestä olivat viime vuonna varsin lähellä toisiaan. Tänä vuona huomattavasti suurempi osa

metsänomistajista kuin metsäteollisuuden edustajista arvioi hintojen nousevan. Neljäsosa vastaajista odottaa kantohintojen vuonna 1996 nousevan vuodesta 1995. Hinnannousu arvioidaan kuitenkin aika matalaksi. Yli 10 prosentin hinnannousua odottaa vain 2 prosenttia vastaajista. Pidemmällä aikavälillä kantohintaodotukset ovat optimistisempia. Lähes puolet vastaajista arvioi kantohintojen nousevan nykytasosta seuraavien kolmen vuoden aikana.

Kantohintojen odotetaan nousevan etenkin Länsi-Suomessa. Vastaajien enemmistö arvioi siellä kantohintojen nousevan nykytasosta seuraavien kolmen vuoden aikana. Metsäteollisuuden investoinnit huomioon ottaen tuloksia voitaneen pitää odotusten mukaisina.

Samoin kuin metsäteollisuuden edustajilta myös metsänomistajilta kysyttiin, olisiko heillä halukkuutta kokeilla puukaupassa informaatiopörssiä. Halukkuutta oli jonkin verran enemmän kuin metsäteollisuudessa. Kyllä-vastauksia oli viidesosa. Puolet metsänomistajistakaan ei kuitenkaan osannut määritellä kantaansa.

Lähteet

Kansainvälinen suhdannekehitys	OECD, ETLA, IMF, Suomen Pankki
Kotimainen suhdannekehitys	ETLA, Suomen Pankki, VM
Metsävarojen hyväksikäyttö	METLA
Puuntuotannon kokonaispanostus ja julkinen tuki	METLA, Valtion talousarvioesitys
Puutavarateollisuuden vienti ja tuotanto	FAO, Metsäteollisuus ry, METLA Pulp & Paper Forecaster, Rakennusteollisuuden Keskusliitto, Skogstyrelsen (Ruotsi), Tilastokeskus
Massa- ja paperiteollisuuden vienti ja tuotanto	Cepiprint, FAO, Finncell, METLA, Metsäteollisuus ry, Paper Tree Letter, Pulp & Paper Forecaster, Pulp & Paper International
Metsäteollisuuden kustannukset ja kannattavuus	Metsäteollisuus ry, KTM, METLA, Tilastokeskus, TT
Raakapuumarkkinat ja puuhuolto	METLA
Puuntuotannon yksikkökustannukset	METLA
Työvoima	METLA, Tilastokeskus

Tilaukset: Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus,
Unioninkatu 40 A, 00170 HELSINKI.
Puhelin (90) 857 05 721 (Kaija Westin)
Telekopio (90) 857 05 717 (Kaija Westin)

Julkaisun hinta 80 mk

HELSINGIN TUTKIMUSKESKUS

palvelee metsäsektoria ja metsäpoliittista päätöksentekoa

tutkimalla metsävaroja, metsäsektorin taloudellisia ja sosioekonomisia kysymyksiä, metsien monimuotoisuutta ja virkistyskäyttöä sekä

tuottamalla metsätilastoja, tietojärjestelmiä ja tilausselvityksiä

Tutkimuskeskuksen päällikkö Aarne Reunala

Sihteeri Marjatta Määttä

Henkilöstö 106

Tutkijoita 65

Helsingin tutkimuskeskus on julkaissut Metsäsektorin ajankohtaistaiskatsausta vuodesta 1991. Ajankohtaistaiskatsaus julkaistaan kerran vuodessa loka-marraskuun vaihteessa.

Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki

Puh. (90) 857 051, faksi (90) 857 05 717

WWW: <http://www.metla.fi>

Valtakunnan metsien inventointi ja metsävaratietopalvelu

Valtakunnan metsien inventointi on maan kaikki metsät kattava metsävarojen seurantajärjestelmä. Se on tuottanut 1920-luvulta lähtien tietoja maankäytöstä ja erilaisten metsien pinta-aloista, puuston määrästä, kasvusta, rakenteesta ja laadusta sekä puuntuotantomahdollisuuksista. Metsien terveydentilaa ja metsätuhoja on arvioitu seitsemännestä inventoinnista (1977-84) lähtien.

Vuonna 1986 alkaneen kahdeksannen inventoinnin aikana on maastomittausten lisäksi otettu käyttöön satelliittikuvatieto ja numeerinen karttatieto. Niiden avulla saadaan metsävaratunnukset pienalueittain, esimerkiksi kunnittain tai metsätiloittain.

Valtakunnan metsien inventoinnin mittaustietojen ja metsää kuvaavien mallien avulla ennustetaan metsien pitkän ajan kehitystä ja suunnitellaan metsävarojen käyttöä. Inventoinnin tulokset julkaistaan tulosraporteissa, Metsätilastollisessa vuosikirjassa ja karttakokoelmissa. Kulloinkin mitatuille alueille tulokset julkistetaan vuosittain. Tilauksesta tehdään metsävaroja koskevia selvityksiä sekä toimitetaan tuloksia tilastoina, teemakarttoina tai tietokonetallenteina.

Lisätietoja: Erkki Tomppo, Heli Mikkela ja Markku Siitonen

Metsätilastollinen tietopalvelu

Metsätilastollinen tietopalvelu tuottaa kattavaa ja ajantasaista tilastotietoa Suomen metsäsektorin toiminnasta. Metsätilastot perustuvat Metlan omiin kyselyihin ja tutkimustoimintaan sekä yhteistyöhön muiden tilastoviranomaisten ja metsäsektorin organisaatioiden kanssa.

Metsätilastolliseen vuosikirjaan kootaan tärkeimmät metsätilastot ja lisäksi tuloksia mm. valtakunnan metsien inventoinnista ja metsien terveydentilan seurannasta. Lisäksi tietopalvelu julkaisee Metsätilastotiedotteita, joissa pääosin kuukausittain seurataan puukaupan, markkinahakkuiden, raakapuun ulkomaankaupan ja metsäteollisuuden viennin kehitystä. Metsätilastoja on saatavissa myös suorakäyttöisen tietojärjestelmän (METINFO) kautta.

Tietopalvelussa laaditaan myös vuosittain valtioneuvostolle ehdotus metsän tuoton veroperusteista. Erillistutkimuksilla on selvitetty mm. piensahojen ja pientalojen puunkäyttöä. Tällä hetkellä hanke konsultoi Baltian maita metsätilastoinnin järjestämisessä ja selvittää puun kulkuvirtoja.

Lisätietoja: Martti Aarne, Eero Mikkola, Elina Mäki-Simola ja Esa Ylitalo

Yhteystiedot: Metsäntutkimuslaitos, Helsingin tutkimuskeskus, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki, puh. (90) 857 051, telekopio (90) 857 05 717 tai (90) 625 308